

Telve

YTB

2023 / 10

Dil, Düşünce ve Edebiyat Dergisi

"Gül, ey saf çelişki, nice göz kapağının altında
Hiç kimsenin uykusu olmamanın sevinci."

SÖYLEŞİ

Ahmed Emin
Batman

DOSYA

20. YÜZYIL
AVRUPA
EDEBİYATI

DENEME

Rota Yeniden
Belirleniyor

Telve dergisinden herkese merhaba

Yurt dışında yaşayan Türk edebiyatçıların hayalleri ile başlayan bu yolculuğun onuncu sayıya ulaşmasının sevincini sizlerle beraber yaşıyoruz. Bizleri başından beri yalnız bırakmayan, yolculuk sırasında biz katılan ve bu sayımızda aramıza dâhil olan çiçeği burnunda edebiyatseverlere teşekkürlerimizi sunarız. Hepimiz kelimelerle sınır tanımayan cümleler kurdu ve bu cümlelerin her biri edebî metinlere dönüştü. Bir yandan bunun sevincini yaşarken bir yandan da gelecek sayıların hazırlıklarına şevkle devam ediyoruz. Hepiniz *Telve* ailesine hoş geldiniz!

Bu sayıdaki dosya konumuz “20. Yüzyıl Avrupa Edebiyatı” tarihteki en önemli dönemler arasında yer alıyor. 20. yüzyıldaki savaşlar insanlarda dehşet verici izler bıraktığı gibi kelimeleri de sarstı. Eski akımlar, sanatlar, bakış açıları yıkıldı yerine yenileri inşa edildi. Bu sayıda bu değişimlerden birkaçını “20. Yüzyıl Avrupa Edebiyatı” başlığıyla kendi bakış açımızla sizlere sunmak istedik. “Savaşın kulakları sağır eden gürültüsünde, dünyanın tanıdığı en korkunç rejimlerin olduğu dönemde edebiyat nelere tutundu, neden değişti?” “20. Yüzyıl Avrupa Edebiyatını farklı kılan nedir?” gibi sorulara cevap vermek için farklı edebî türlerdeki yansımaları sizlere göstermeye çalıştık. Tüm bunların Türk edebiyatını nasıl etkilediğine de değindik elbette.

Bu sayımızın onur konuğu; Hollanda’da yaşayan Türk kökenli, multidisipliner sanatçı Ahmed Emin Batman oldu. Söyleşimizde Batman’ın Doğu ve Batı sentezini yansıtan çalışmalarını, Van Gogh esintili eserlerini, hat sanatını ve samimi cevaplarını bulacaksınız. Sizlere gelecek sayımız için interaktif bir fikir sunduk, şimdiden yazılarınızı heyecanla bekliyoruz!

Her sayımızda olduğu gibi sayfalarımızı süsleyen öykü, dosya yazıları, şiir ve denemelerin renkli dünyasında kaybolurken aynı zamanda da kendinizi bulabileceğiniz cümlelere denk geleceksiniz.

Klasikleşen “Masabaşı” köşemizde ise yazarlarımız dosya konumuzla bağlantılı sorularımızı cevapladı ve “20. Yüzyıl Avrupa Edebiyatı” ile güncel meseleler arasında derin bağlar kurdu.

Yolculuğumuz boyunca düşüncelerinize her zaman değer verdik ve değer vermeye de devam edeceğiz. Öneri, eleştiri ve fikirlerinizi dilediğiniz zaman bizlerle paylaşabilirsiniz. Sosyal medya hesaplarımızı takip ederek *Telve* hakkındaki tüm güncel bilgilerden haberdar olabilir ve bizlere bu adresten yazabilirsiniz: @telvedergi.

Kelimelerin gücüyle kurduğumuz bu yolculuğun sizlerin de destekleriyle devam etmesini umuyor, keyifli okumalar diliyoruz...

Ecem Tuba Hızarcı

Telve

İmtiyaz Sahibi: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı adına Abdullah Eren Yayın Yönetmeni ve Yazı İşleri: Ali Işık Yayın Danışmanı: İsmail Yıldız Genel Editör: Firdevs Çağlar Yayın Koordinatörü: Elif Neslihan Güney İçerik Editörleri: Büşra Akyüz Tunç, Duygu Er Quilichini, Ecem Tuba Hızarcı, Ertuğrul Sabuncu, Rumeysa Öztürk, Yavuz Coşkun, Zümra Ufuk **Tasarım:** Yasin Çetin, **İletişim:** Oğuzlar Mah. Mevlana Bulvarı No: 145 P.K: 06520 Balgat Ankara Tel: 090 312 218 40 00
Mail: telve@ytb.gov.tr, dergitelve@gmail.com

Kapak Sözü: “Gül, ey saf çelişki, nice göz kapağının altında / Hiç kimsenin uykusu olmamanın sevinci.” Rainer Maria Rilke’nin mezar taşında yazan mısraları.

Kaynak: Seçilmiş Şiirler & Duino Ağrıları, Rainer Maria Rilke, İz Yayıncılık, Türkçesi: A. Turan Oflozoğlu

Yayın Türü: 3 Aylık Süreli Yayın, **Basım Tarihi:** Ekim 2023, **Baskı:** Esem Medya Prodüksiyon Organizasyon ve Yayıncılık Ticaret Limited Şirketi Adres: Ahimesut Mah. 2212. Cad 7/2 Etimesgut / Ankara Sertifika No: 49904

www.ytb.gov.tr

Abdullah EREN

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı

Tecrübe edilen olayları keskin çizgilerle birbirinden ayırmadan toplumlar ve milletler nezdinde belirli bir sebep ve netice akışı içinde inceleyen tarihin en önemli dönüm noktalarından birini 20. yüzyıl teşkil ediyor.

Öyle ki milyonlarca insanı etkileyen ve dünya haritasını yeniden şekillendiren I. ve II. Dünya Savaşları; neredeyse yarım yüzyıla yayılan ve dünyayı Doğu ve Batı Bloku olarak ikiye bölen Soğuk Savaş; bilhassa 1900'lerin ikinci yarısında vuku bulan Dekolonizasyon Hareketleri; bilim ve teknoloji alanında meydana gelen devrim niteliğindeki yenilikler; kimlik ve kültürün küresel ölçekte geçirdiği değişim, salt 20. yüzyılı etkilemeyen, içinde yaşadığımız dönemin de temellerini oluşturan önemli gelişmelerdir.

İnsanlığın handiyse bütününe tesir eden tüm bu dönüşüm elbette ki hem dünya hem de Avrupa edebiyatındaki etkisini doğrudan hissettirdi. Kökleri 19. yüzyılın sonlarına uzanan ve modernizm ile postmodernizmin sunduğu yenilikçi tekniklerle biçim, dil ve içerik anlamında “deneysel” olarak adlandırılacak yazı ve anlatım metotlarının devreye girdiği bu süreç, geleneksel edebiyat anlayışını –tabiri caizse– ters yüz etti.

Savaş ve onun yol açtığı facialar yazar ve karakterlerde *introspection* (deruni murakabe), *existentialism* (varoluşçuluk), *nihilizm* ve *absurdism* gibi temayülleri öne çıkardı. James Joyce, Franz Kafka, Albert Camus ve Virginia Woolf gibi isimler bir

hayal kırıklığı, boşluk, zihin bulanıklığı ve anlam arayışı içinde ampirik ve *Art Nouveau* konseptini aşan metinler kaleme aldılar. Bunlara çok-dillilik, çok-kültürlülük ve metinler arası perspektifin de eklenmesiyle 20. yüzyıl sosyal ve siyasal olduğu kadar edebî ve sanatsal açıdan da tarihe damgasını vurdu, diyebiliriz.

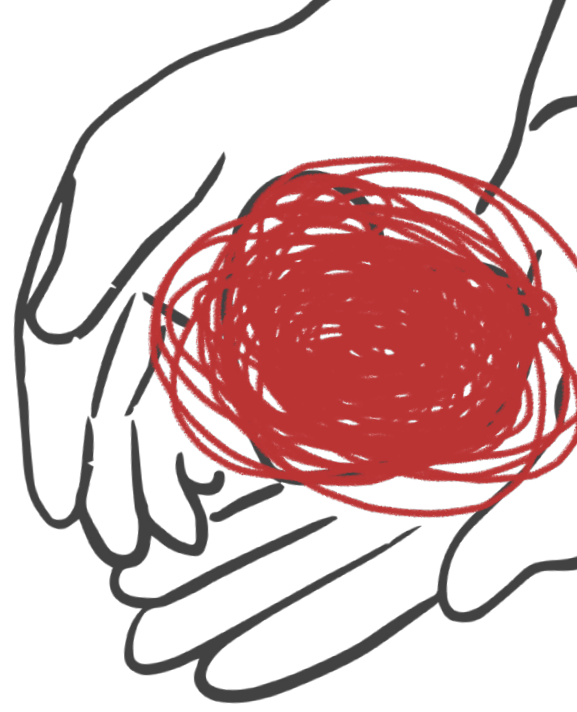
Hayata ve insana dair his, izlenim ve düşüncelerin belli izlekler etrafında estetik ve sanatsal bir dille, bir okur-yazar ilişkisi içinde kamusal alana sunulduğu edebiyat, kendi dönüşümünü bugün de sürdürmeye devam ediyor ve (kuvvetle muhtemeldir ki) 21. yüzyıl edebiyatı daha nice yeniliğe, değişime, dönüşüme gebe. Bunları etraflıca ele almak ve detaylı bir şekilde tahlil etmek ise tabii ki yalnızca edebiyat kamusunun değil; meseleye sosyoloji, siyaset, ekonomi ve kültür bağlamında yaklaşan farklı disiplinlerdeki araştırmacıların da görevi olacak.

Avrupa'da Türk düşünce ve edebiyatının güçlü bir sesi hâline gelen *Telve* dergisi, 10'uncu sayısına yakışır şekilde oldukça zor ve kapsamlı bir konuyu, “20. Yüzyıl Avrupa Edebiyatı”nı irdeliyor bu sayısında. Okuyucusunun karşısına yine güçlü ve titizce hazırlanmış bir içerikle çıkan *Telve* ekibi, diasporadaki edebiyat yolculuğunu mahir ve coşkulu bir şekilde sürdürüyor.

Telve'nin 10. sayısına emek veren tüm arkadaşlarımızı tebrik ediyor, herkese keyifli okumalar diliyorum.

ÖYKÜLER

- 6 / Fatma Türk **Kesik Parmak**
9 / Emine Doğrul **Ben-siz ALZHEIMER**
11 / Esra Hanım Akdeniz **Kül Kesesi**
14 / Gülsüm Durna **Kruvasan**
17 / Nüket Durur **Sevgisiz**
20 / Yasin Durat **Şeker Ormanı**
22 / Ecem Tuba Hızarcı **Suskinluğun Çatlakları**
26 / Rumeysa Öztürk **Utanç**
30 / Elif Neslihan Güney **Willi Ne İstiyor ?**
32 / Furkan Uzun **Ondan Sonra Ben**
34 / Belkıs Kılıç **Erzurum'da Çiçek Toplamak**
38 / Sinan Ateş **Allah'a Abd - Abdullah**
41 / Esra Yıldırım **Uzaklarda**
43 / Bahar Akar **Koku**

DOSYA | 20. YÜZYIL AVRUPA EDEBİYATI

- 46 / Esra Hanım Akdeniz **Korku ve 20. Yüzyıl Alman Edebiyatı**
49 / Aslıhan İnce **İki Dünya Savaşı Arasında Alman Edebiyatı ve Sansür Alevleri**
52 / Zeynep Zuhul Kılınç **Cesur Bir Yazar: Margeurite Yourcenar**
55 / Elif Neslihan Güney **Savaş Sonrası Yıkım Edebiyatı**
58 / Mihriban Harbi **20. Yüzyılda Alman Edebiyatına
Yön Veren İki İsim: Mann Ve Brecht**
60 / Şebnem Hamurcu **20. Yüzyıl: Zincirlerinden Kurtulan Fransız Şiiri**
64 / Ecem Tuba Hızarcı **Dada Seslerinden Sürrealizm Haykırışı**
68 / Mehmet Akif Çelik **Türk Edebiyatında 20. Yüzyıl Batı Etkisi**

ŞİİRLER

80 / Merve Fatma Ören **Vadi Günlükleri**

82 / Tuana Yüksel **Batmayan**

83 / Münire Eslem Bozkurt **İçtimaisakıt**

85 / Yasemin Kelkit **Düş Bozumu**

86 / Zümra Ufuk **El İnsaf**

87 / Aslıhan İnce **Ret**

DENEMELER

88 / Zümra Ufuk **Yas Tutulması**

90 / Zeynep Yaman **Farkında Mısın ?**

92 / Münire Eslem Bozkurt **Dokuzdan Sekize İnecek Adlar Adına: İç Çekim**

94 / Yasemin Kelkit **Rotasyona Uğrayan Kalpler Üzerine**

98 / Zeliha Yılmaz **Bu Dünyadan Bir Âşık Veysel Geçti**

100 / Esra Demir **Rota Yeniden Belirleniyor**

104 / Esma Okurterzi **El-Memleket'ül-Mağribiyye: Renkli Ülke**

SÖYLEŞİ

70 / Ecem Tuba Hızarcı **Ahmed Emin Batman'la Söyleşi**

TELVE MASABAŞI SOHBETLERİ

106 / Ecem Tuba Hızarcı **20. Yüzyıl Avrupa Edebiyatından Notlar**

Kesik Parmak

FATMA T Ü R K

Gittikçe uzayan hikâyeme artık son noktayı koyacağım. Mademki gelmiyorsun zapt edildiğin yerden, özenle çektiğim perdeleri tek tek açıp yavrularımın yaralarını ben saracağım. Almanya'yımış! Al da başına çal gâvurun memleketini. Memleket değil paralı mapushane! Ama en çok geride kalanlar mapus... Ömrümün yarısı seni beklemekle geçti. Ne uzadık ne kıaldık. Nasıl görmezsin be adam! Lime lime olduk da tükendik. Uçağın kanadında da gelsen bakmam artık yüzüne. İlk toprak atanın ben olurum hatta. Gençliğimden aldığın her bir gün için; yurdumun semeresiz dediğin topraklarına boğarım seni. Tek bir gözyaşı da akıtmam ardından, havuzu çoktan boşaltılmış bir musluk bu bendeki. Gelme artık adam, gelme! İstemem. Bundan böyle sana sarılamam.

“Anne, al şu çocukları başımdan! Ezberleyemiyorum şiirimi.”

“Tamam, geldim. Oku bakalım, nereye kadar öğrenmişsin.”

“Daha ilk kıtadayım. Hep bu kızlarının yüzünden, şuna bak talan ettiler yine çantamı.”

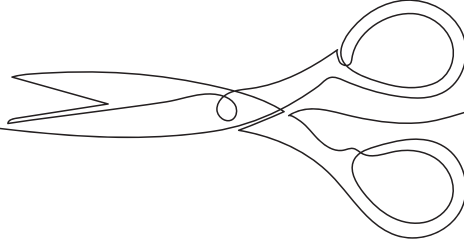
“Benim kızlarımsa, senin de kardeşlerin! Sızlanmayı bırak da oku hadi.”

*Korkuyorum belki yarın geç olur
Geleceksen bir gün önce gelsene
Yaralıya yol gözlemek güç olur
Geleceksen bir gün önce gelsene.¹*

Öğretmenin bile bilmiş, hangi şiiri sana vereceğini. Ah be güzel kızım, bunu ezberlemekte ne var... Her gece başını yastığa koyarken ettiğin duan değil mi bu! Gelmeyecek ama baban. Gelmez o hayırsız artık, taşı toprağı altınmış Almanya'nın. Bizi de götürmez gittiği yere, kaldık dört duvar arasında elimiz kolumuz bağlı. Kimseyi rahatsız etmeden ölüp gideceğiz şuracıkta. Bak bunu iyi beceririz işte. Ayda beş yüz mark yetiyormuş bize. Erzağı, suyu, elektriği, onu bunu çıkınca kaç fenik kalıyordu geriye! Bir yara bandı bile alamayız artanla. Mum al kızım sen, mum! Üç güne kalmaz keserler elektriği.

“Olmuyor işte anne, olmuyor, gerisini aklımda tutuyorum.”

“Dur telaşlanma hemen, daha vakit var nasılsa. Al şu parayı da bir kilo yufka al, ama sakın yolda tırtıklayayım deme! Geçenki yufkanın ortası delikti. Yaşar

Bakkal'dan da süt al. Açılmamış olsun. Gerçi sütü de açıp içen sensin ya, neyse. Haa, sakın Şükran'a bulaşma. Daha yeni iyileşti kolun!”

“Off! Bu evin çırağı ben miyim ya! Bir ders yaptırmıyorsunuz insana.”

Evin büyüğü olmak kolay mı kızım? Hem ömür biter, çıraklık bitmezmiş. Öyle bir pasta ki önümüze koydukları, zehirli hepten dilimleri. Evin erkeği olayım derken, ısırgana dönüştü anneliğim. Ne kadar çiçeğim varsa soldu otuz ikimde... Camda kaldı hep bir gözüm. Pençeleri hazırda kartalken, akbaba bellediler beni. Hele o ikinci kattan düştüğün gün; öldü, dediğim gün, kaynar sular döküldü başımdan aşağı. Nasıl kızdım kendime, nasıl paraladım. Üç kuruş ayırıp da taktırmadım o camı diye, nasıl tokatladım kendimi. O acıyla birlikte yönünü değiştirdi bir anda öfkem, olduğu gibi babana dönüverdi. Bütün ateşli oklarımı ona yağdırdım. İçlerinden biri de isabet etmedi ya! Senin kırılmış kolun, benim sönmüş umudum bile getiremedi o gün onu bize. Nasıl bir memleketse artık, aldığı hiçbir şeyi tam vermedi. Burnundan kıl aldırmayanların gamsız ülkesi...

“Annee. Telefon!”

“Açsana kızım, babandır kesin. Bugün pazar. Tamam, tamam çekil, geldim.”

“Alo. Evet, benim buyurun. Ne? Parmağı mı? Nasıl koptu? Aman Ya Rabbi! Nerede şimdi? Alo! Alo...”

“Ne olmuş anne?”

“Dur kızım, dur. Koş, bir bardak su getir bana.”

“Ne oldu anne, niye dizini dövüyorsun?”

Dizimi mi dövüyorum? Kaderini dövmeyenler dizini mi dövmüş... Ah! Ah... Gitti mi şimdi parmağın Selim Bey? Yarım mı kaldın sen de benim gibi. Ne ettin be adam! Parmağının tekini gurbette mi bıraktın? Hay Allah, ne olacak şimdi! Canı nasıl acımıştır kim bilir. Çok kan kaybetmiş midir ki? Nasıl etsek acaba! Aşılmaz surlar var aramızda, bilet alsam da gidemem ki. Dağlar, yollar, denizler, sular... Çocuklar! Ne vardı şu çatının altında bizimle kalsaydın, ne vardı çekip gidecek!

“Anne! Ben geldim. Yufkanın kokusuna dayanamadım yine, ucundan biraz koparıverdim. Kızdın mı yoksa? Niye yüzün kireç gibi?”

“Yok bir şey kızım! Sen kardeşlerinle ilgilen, ben mutfaktayım.”

Ver kızım ver. Ver şu yarım yufkayı, ver açık sütü. Bütün kalmayı kim başarabilmiş ki? Bak yarım kaldı senin de şiirin, ezberleyemedin. Bunlar hep yarının habercileri. Kulak kesil kızım, aman kulak kesil! Seni geriye çeken kancalar bunlar, ucu çengelli çubuklar. Sıyrıl hepsinden, gerekirse çıkar at üstündeki hırkayı. Dikip tamir edersin, olmazsa yenisini alıp giyersin. Bak! Nasıl işliyor elim, söz konusu senin istikbalin olunca nasıl da çalışıyor. Düşünce deryasında boğulmak üzereyken bile böreğini açan kadınlardanım ben. Tezgâhın üstüne işte böyle seriyorum delinmiş yufkayı, biraz yağ, biraz peynir ekliyorum üstüne, sonra bir kat yufka daha. Yırtılan yerleri tek tek örtüyorum. Yumurtanın sarısından sürüyorum sonra, biraz güneş doğsun böreğimin üstüne, bir tutam da susam, işte hazırız.

“Hadi git şiirini ezberle kızım, kardeşlerinle ben ilgilenirim, tepsî fırında nasılsa.”

“Parmağına ne oldu anne? Kanıyor.”

“Ah! Hiç fark etmedim. Bırak bırak, ben hallederim. Sen dersinle ilgilen, ezberlemeden de çıkma sakın odandan.”

O şiir senin güvencen kızım. Yarın takip edeceğin yol taşların. Terk etme sakın kaleni. Bak bana! Ardımda kimsenin görmediği üç beş kan damlası bıraktım yalnızca. Silerim geçer. Babanın ruhu bile duymaz. Acı çekiyordur ama o şimdi, canı yanıyor dur nasıl. Çıkıp gelemez de öyle hemen. Parmağını dikerler mi ki? Eskisi gibi kullanabilir mi acep? Ah be evladım, ne çok yarım oldu hayatımızda. Ne çok eksik! Dev bir makas gibi kesip attı bizi bu gurbet dedikleri. **Gön-**

lümde toprağa verdiğim adamın şimdi parmağına üzüliyorum.

*

Bitti, sonunda ezberledim anne:

*Korkuyorum belki yarın geç olur
Geleceksen bir gün önce gelsene.
Yaralıya yol gözlemek güç olur
Geleceksen bir gün önce gelsene.
Kar yağar, çığ düşer yollar açılmaz.
Seller iner derelerden geçilmez
Senet yoktur ömre vade biçilmez
Geleceksen bir gün önce gelsene.
Can kuşu kafeste durmaz demişler
Kaçan kuş kafese girmez demişler
Son pişmanlık fayda vermez demişler
Geleceksen bir gün önce gelsene.²*

dipnotlar

1 Abdurrahim Karakoç, Demedi Deme.

2 Abdurrahim Karakoç, Demedi Deme.

FATMA TÜRK

Almanya - Mannheim

Ben-siz ALZHEIMER

EMİNE DOĞRUL

Yarı açık pencereden akan ışık nehrinin içinde yüzen toz taneleri ağır ağır süzülüyor. Soluk yüzüne bir kez daha bakıyorum. Ruhunun derinliklerindeki hangi semaya dikildiyse bilmem, kapaklarının ardından boş tavana hizalanmış gözleri. Yarı açık ağzı, kırıkmış eski bir haritayı andıran cildini, içe çökmüş yanaklarında biraz olsun pürüzsüzleştiriyor. Saçları yağlı, hafif arkaya doğru el yordamıyla itelenmiş belli ki. Benim buraya geleceğimi biliyorlar mıydı? Karşılarında duran etiyle kemiğiyle insan olandan saygıyı ve ilgiyi ne zaman esirgerdi insan? Ne zaman gelecek bir ziyaretçiye hazırlanan oda süsü veriliyordu hastalara? Ya da ne kadar az zaman kalıyordu bu elindeki emanet insan olan insanlarda? Ah acı! Sen ne tatlı bir düşmansın ki, kendinden kaçırarak için bana dahi sorgulatıyorsun bir ömür umursamadığım ne varsa. Soru yağmuruyla bulunduğum mekândan firar etmeye çalışan zihnimi orada, o anda kalmaya zorladım.

Sandalyeyi çektim ve yatağın yanı başına oturdum. “Pal-lia-tif Şı-ta-ti-on” diye bir mırıltı duydum kendi dudaklarımdan. Gayriihtiyari okuduğum bu ifade ufak masada duran broşürün ilk kelimeleriydi. *Pal-liativstation*, yani ölümü beklemekten başka çaresi

kalmamışların hastanedeki son durakları. Nasıl içi yanmıştı ilk anlamlandığında. Hüngür hüngür ağlamıştı gözümün önünde “çok özleyeceğim” derken. Sarılmıştık son kez. Çünkü ondan sonra her seferinde sadece ben sarılmıştım. Onun için bir “ben” kalmamıştı artık.

Parmakları hep böyle uzun ve ince miydi? İçinde bir yerlerde hayat dalgaları hâlâ ümitsizce kıyıya vuruyor olmalıydı. Ufak monitördeki yeşil dalgalar bunu anlatıyordu. **Bir çizgi ile bitecek ve hayatla ölüm arasındaki uçsuz bucaksız sınırı şu akılsız makine çekecekti.**

Bir yaz günü çocukluğunun geçtiği taş eve gitmiştik. O zaman pamuk pamuk kavramıştı ellerimi şimdi kuş pençesi misali yorganın üstüne konmuş sivri parmaklı, kupkuru bu eller.

Biçimsiz taşları az da olsa üst üste koyacak kadar yontulmuş hâlleri ile ha yıkıldı ha yıkılacak gibi duran o ev hâlâ ayaktaydı. Çocukken oynadıkları oyunlari anlatmıştı gülerken kiraz ağacının gölgesinde. “Aç kapıyı bezirgân başı” Ah aç kapıyı, aç... Korktukları yılanlara yuva olmuştu şimdi bu harabe. Cesaret edemedik. Yine açılmadı o kapı. Ve bir daha asla.

Gittik.

Geri dönmenin mukadder bir kader olduğu yalanını kim uydurmuştu sahi? Biz gittik ve bir daha asla geri dönemedik.

Almanya öncesi ve sonrası diye milat vardı zihninde hep. Kulağına taktığı kirazlardan ırmaktan akan suya kadar her şey milattan önce daha tatlıydı. Oysa ben hatırlamıyordum annemi miladından önce. Ki bence kiraz da tatlıydı, su da. Hatta ateş de onun gülüşünün gölgesindeydi. Benim hayatımın miladı ise bir uçağa binip saatler içinde sınırlar aştırmayan, an be an, gün be gün zihnini aşındıran bu hastalıktı. Her gün biraz daha ayrılık, her gün biraz daha hasret; acıları ve anıları tazeleyen eski fotoğrafların sandıkta değil de karşında durması. Fakat unutulmanın sen olması; sararan, silinen ve gitgide sadece eski zamandan kalan bir ışık gölgesi olan fotoğrafın sen olması. Mukadder olana hazırlık her nefeste. Lütuf mu yoksa zulüm mü?

Nefesim hızlanıyor mu? Hayır. Hazırım. O çoktan gitti. Zihni cennetini seneler öncesinde bulmuştu; korkularını, acılarını, hayal kırıklıklarını bu zayıf ve kırılgan bedene hibe edip gitmişti yavaş yavaş. Önce beni, en son da kendini bırakarak gitmişti. Tüm hatıraları, anıları, rolleri, görevleri; hatta adını, adımı ve

en sonunda aklını unutarak gitmişti. Unutan o değil, bu etten kemikten bedendi; anne dediğim, çocukluğum, dostum gitmiş, geriye atan kalbin verdiği sahte nefesle yaşadığı sanılan boş bir kabuk kalıvermişti.

Döndüm. Alnını öptüğümde yumuşacık teni ummadığım kadar soğuktu. Parmağımı kaldırdım. “Güle güle anne” dedim. “Görüşmek üzere.” Ve düğmeye bastım.

Yavaş yavaş düzleşen bir çizgide ömür denizinin fırtınaları nihayete erdi.

EMİNE DOĞRUL

Almanya – Hamburg

Kül Kesesi

ESRA HANIM AKDENİZ

Kaya parçasını görünce yaşlı simyacının gözleri fal taşı gibi açıldı. Nihayet aradığını bulmuştu. Heyecanla ve ağır adımlarla kayanın etrafını dolaştı. Evet, oradaydı. Hafif, bir o kadar da uçmaya hazır olan o kül kırıntısı öylece kayanın üzerinde duruyordu. Acele etmesi lazımdı, en ufak esinti hatta nefesi dahi onu kaybetmesine sebep olabilirdi. Elini heybesine atıp sivri uçlu çubuğunu ve kül kesesini çıkardı. Vücudunu genişleterek kendini, mumun sönmelerini engellemek isteyen el gibi, kayanın üstünde duran o nadide parçaya siper etti. Çevik bir hareketle külü çubuğuna alıp hemen kesesine koydu. Eli çabuktu ne de olsa yıllarını bu uğurda harcamıştı. Keseye hapsettiği külü, şeytani bir gülüşle heybesine koydu. “Biliyordum buralara sivrildiğini. Şimdi yalnızca bir kişi kaldı, bir kararmış cehennem ruhu daha!” diyerek kendini kayanın dibine bıraktı. Başını gökyüzüne çevirdi, yıldızlardan yeni rotası için haber bekliyordu. Gözlerini yumdu, şimdi havadaki kokuyu daha iyi duyabiliyordu. Esintinin ona söylediklerini dinledi. Aradığını bulacağına emindi çünkü kimsenin akıl edemediği bir formül bulmuş ve bu amaçla saçları ağarana kadar çalışmıştı. Birden gözlerini açtı. Çok uzaklardan gelen ve nerede olursa olsun tanıyacağı

yanık et kokusu onu kendine çağırıyordu. Asasından destek alarak ayağa kalktı “Bakalım yeterince kötü biri miydin?” diyerek kokuyu takip etti.

Saatler sonra ulaştığı cenaze töreninde üç beş ayyaşla berduştan başka kimseler yoktu. “Tanrı günahlarını affetsin.” diyerek birinin yanına yanaştı. Adam umursamadan elindeki şarap şişesinden bir yudum daha alıp elinin tersiyle ağzını sildi. “Nasıl biriydi?” diye irdeledi simyacı. “Kumarbazın tekiydi, köyde dolandırmadığı adam kalmadı ama aynı masada oynardık, dostumdu.” diye cevap verdi adam. Simyacı yüzünü ekşitti: “Bu kadar mı? Başka kötülükleri yok muydu?” Şarapçı ters ters tuhaf kılıklı ihtiyara baktı. Kahverengi elbisesiyle bir keşişi andırıyordu. Toz toprak içinde kalmıştı her yeri, geniş kapüşonu yüzünü gölgeliyordu. “Yoktu!” diye kestirip attı başını belaya sokmak istemeyen şarapçı. Kül avcısının keyfi kaçmıştı, oradan uzaklaşıp formülünü tamamlayacak son parçayı aramak için en yakın kasabaya doğru yola çıktı.

Simyacı gitmesi gereken yeri iyi biliyordu. Gerçeklerin pervasızca ağızlardan fişkırdığı ve korkakların cüretkâr aslanlara dönüştüğü mekâna girdi. Sakince bir

köşeye oturup bağırان, küfreden, bardak tokuşturup kahkahalar atan zavallıları seyretti. Tahmin ettiği gibi bir adam, iradesinin zayıflamasıyla birikmiş öfkesini kismaya başladı. “Tanrı’nın bir adaleti var! İşte hepiniz görün o taptığınız zalimin düştüğü durumu! Her şeyimi aldı benden, sizleri de köpek gibi kullandı, şimdi acılar içinde gebermesini diliyorum.” Adamın sarhoş ağızıyla söylediği çarpık sözlerin anlamını herkes biliyordu. Çok çekmişti bu bölgedeki insanlar ondan. Kestiđi haraçlardan, kadınlarını, kızlarını arzusuna göre kullanmasından, topraklarına ve mallarına çökmesinden hepsinin canı yanmıştı. Ama artık zulüm bitmişti, şimdi o zalimin acılar içinde yatağında kıvranırken ölüm meleğini beklemekten başka çaresi kalmamıştı. Simyacı memnun bir şekilde ayağa kalktı. Aradığı son parçayı bulmuştu.

Bulunduğu handa bir oda tutup içeri girdi. Heybesinden ufak keseleri çıkarıp yan yana dizdi. Tam yirmi tane, bir tanesi eksik, çok az kalmıştı. Kesecikleri okşayarak kahkahalar atıyordu. Zafer sarhoşu gibi odada dolaşıp kendi kendine bir şeyler mırıldanıyordu. Sonra yüzünü bir anda karanlık kapladı, aynaya parmağını uzatmış haykırıyordu. “Her cehennem kapısı için üç ruh! Bu yeterince cömert bir adak, ne dersin ihtiyar? Belki de işe yaramaz!” Simyacı deli bir gülüşle aynadaki yüzüne iyice yaklaştı. “Zalimler neden yakılmak ister biliyor musun? Tabii ki biliyorsun ihtiyar! Yaptıkları kötülüklerin hesabını vermeye-

ceklerini mi sanıyorlar? Tanrı’nın rüzgârda savrulan kül kırıntılarını bulamayacağını mı sandılar?” Tiz bir kahkaha daha yükseldi. Simyacının yüzü kızarmış alından terler akıyordu. Gözleri fal taşı gibi açılmış yuvalarından çıkmak üzereydi. “Ah o aptallar! Peki sen? Yaptığın kötülükleri bu formülle çözebileceğine inanan ahmak! Ahmak! Ahmak!” Tüm gücüyle aynayı yumruklayan simyacı baygın bir şekilde yere yığıldı.

Birkaç gün sonra nihayet beklediği haber geldi. Acımasız tiran can çekişerek son nefesini vermişti. Cesedinin yakılarak ülkenin dört bir yanına savrulmasını vasiyet etmişti. Simyacı cenaze töreninde süslü tabutun içinde yatan o gaddar suratlı adama veda edenleri seyrediyordu. Kutsamalar, dualar, tüm bu seremoniyi ifadesizce izliyordu. Ta ki caninin leşini yakmaya götürene kadar. Vakit gelmişti. Toparlanıp kalabalığı takip etti. Cayır cayır yanan ateşten eller uzanıyordu tabuta. Harlanmış alevler cesedi yutmak için iştahla yalanıyordu. Simyacı hepsini görüyordu. Tabutun içinde çırpınan ruhu da. “Aptal!” dedi. “Şimdi iki kez tadacaksın cehennem ateşinin azabını!” Keyifle izliyordu tabutun fırına verilip yanmasını, kimsenin duymadığı ızdırapları, bağırımları, af dilemeleri işitiyordu. Yanık et kokusunu zevkle içine çekiyor, alevlerden gelen çıtırtılarla coşuyordu. Yanıp yok olduğunu sanan zalimin küllerini yakınlarına teslim ettiler. Simyacı, zalimin karısına pay edilen külün

peşine düştü. Kadın, yüzündeki soğuk ve umursamaz ifadeyle bir tepeye tırmanıyordu. Arada elindeki kaba bakıp bir şeyler mırıldanıyordu. Yeterince yükseğe çıktığını düşündüğü an durup küfürler ve lanetler savurarak elindeki kabı kayalıklara fırlattı ve tükürükler eşliğinde onu son yolculuğuna uğurladı. Bunları gören simyacı iyice keyiflenmiş, sabırsızlıkla kadının uzaklaşmasını bekliyordu. Temkinli adımlarla kayalıklara yanaşıp ihtiyacı olan son kül kırıntılarını aramaya başladı. Ucu sivri çubuğu ve kesesi elinde hazır bekliyordu. Gittikçe hızlı atan kalbi yaşlı bedeninin tuhaf sesler çıkarmasına yol açıyordu. Avını yemeye hazır bir yırtıcı gibi kayalıklara yanaştı. Sonunda kül tanelerini buldu. Her zaman yaptığı hareketle arındığını zanneden ruh parçasını keseye hapsetti.

Büyük gün gelmişti, formül için tüm parçalar hazır. Bir mağara bulup heybesindeki kül keselerini itina ile çıkardı. Elleri titriyordu. Heyecan, korku ve belirsizlik üçgeni alnından terler akıtıyordu. “Cehennemin her kapısı için üç ruh!” diye mırıldanıyordu. “Bu uğurda ömrümü harcadım, tek kurtuluşum. Her kapı için üç adak!” Küçük bir kabın içine keseleri boşalttı. Çubuğuyla karıştırırken devamlı bir şeyler fısıldıyordu. “Şimdi... Şimdi su. Yedi damla kutsal su.” İlk damlayı karışımına ekledi. Küller suyun dökülmesiyle kıvılcımlar çıkarıyordu. Simyacı ayağa fırladı, delirmiş gibi kahkahalar atıp bağırdı: “Biliyordum, biliyordum...” diyerek kendinden geçti. Her bir

damlada yine aynısı oldu. Sanki un ufak olmuş zalimlerin ruhları bir daha ve bir daha yanıyordu. Elde ettiği karışımı alıp yüzüne sürmeye başladı. Kollarını, karnını, bacaklarını, her yerini çıldırmış gibi ovuyordu. “Başardım! Artık hiçbir ateş beni yakamaz! Ben adaklarımı verdim! Kefaretimi ödedim!” diye haykırıyordu. Kabın içindeki külü sıyırıp gözlerinin içine sürdü. Çılgınlık atarak iyice ovdu. Aklını kaçırmış bir şekilde mağaradan koşarak fırladı. Gözündeki küller dünyasını karartmıştı. Kayalara çarpa çarpa dışarı ulaştı. Gökyüzüne doğru haykırıyordu: “Yaptığım hiçbir şeyden pişman değilim! Ve sen cehennem! Beni asla yakamayacaksın!” İhtiyar simyacı küllerle kaplı vücuduna sıkıca sarılarak kendini uçurumdan aşağı bıraktı.

ESRA HANIM AKDENİZ

Almanya – Münih

Kruvasan

G Ü L S Ü M D U R N A

oğuk havaya alışamadı. Karavanın camlarından rüzgâr incecik esiyordu. Selim’e Batı’da olduğunu hatırlatıyor, “Artık buraya alışmalısın.” diyordu. Zordu. Alışmaktan başka çaresi yoktu. Ağabeyleriyle Liège’de bir karavanda kalıyordu. Şehir merkezinden uzak, ağabeylerinin çalıştığı maden ocağına yakın bir yerdeydiler. Çevrede yaşayan Türkler onlardan ibaret değildi. Karşı karavanda Hamza amcalar, iki karavan sağda Ahmet ağabeyler, altı karavan solda Fevzi ağabeyler kalıyordu. Hepsi Selim’in ağabeyleriyle aynı madende çalışıyordu.

Sabahları şehir canlanır, herkes yola koyulur. Kimi işe, kimi okula giderdi. Sabahın ilk saatlerinde Selim de iş bulmak için yola koyuldu. Ağabeyleriyle iddiaya girmişti; eğer bir hafta içinde iş bulamazsa madende çalışmak zorundaydı. İçinden “Ben maden işçisi olmak istemiyorum! Ben maden işçisi olmak istemiyorum! Ben maden işçisi olmak istemiyorum!” diye haykırıyordu. Hoş, yetersiz Fransızcasıyla iş bulması zordu. Balıkçıya sordu, manava sordu, fotoğrafçıya sordu, terziye sordu, iş yoktu. Zamanla umudu giderek tükeniyordu. O gün rüzgâr da keşişlemeden çok sert esiyordu. Derken, rüzgârla birlikte sert bir yağ-

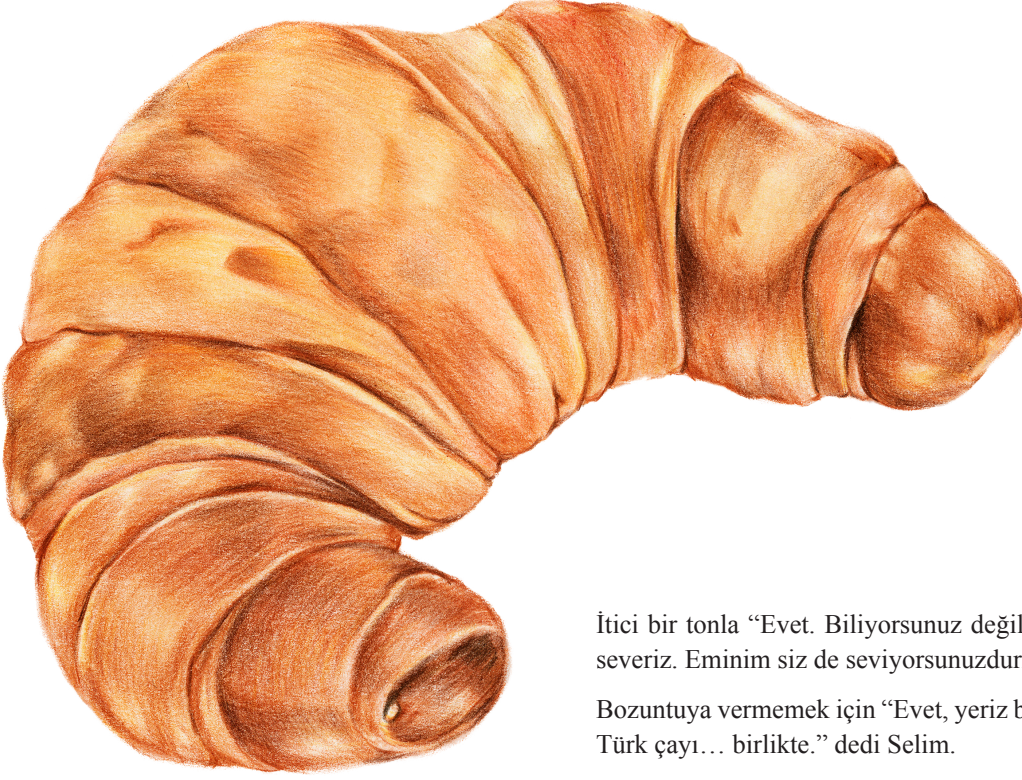
mur başladı. Kıvırcık saçları ıslanmaya başladı. Çok geçmeden sırlıslıkla oldu. Ayakkabıları suyla doldu. Soğuktan korunmak için cebine soktuğu ellerini, bu sefer yağmurdan korunmak için başının üstüne kaldırdı. O sırada evin anahtarı cebinden düştü. Oflayarak anahtarını aradı. Koca koca damlalar küçük anahtarı görmesini güçleştiriyordu. Buldu. Anahtarını aldı. Cebine soktu. Kuş yuvasına dönen saçını, dükkân camına yansıyan görüntüsüne bakarak düzeltti. Gözüne bir yazı takıldı. *Nous sommes à la recherche d'un pour travailler en boulangerie* yazıyordu. Fırında çalışacak eleman aranıyordu. Fırsatın ayağına geldiğini düşündü. Hızla kapıyı açtı. İçeri girdi.

Eski tahta rafların üzerindeki taze ekmekler hayli güzel kokuyordu. Yıpranmış tezgâhın üzerindeki hamur işleri, karnının gurultusunu duymuş olacak ki “beni ye” edasıyla tepside oturuyorlardı. İçeriye mistik bir hava sardı. Tezgâhın arkasındaki siyah kapı açıldı. İçeriden kambur, önlüğü una bulanmış, uzun boylu, zayıf bir adam geliyordu.

“Merhaba beyefendi.”

“Merhaba. Ben... görmek... iş... cam....”

“Çalışmak mı istiyorsunuz?”

“Evet...
Mümkün?”

“Pastacılık deneyiminiz var mı?”

“...”

“Pasta... Yaptınız mı?” Elleriyle kendisini daha iyi ifade etmeye çalışıyordu.

“Evet...”

“Belçikalı olmadığınız belli. Nereden geliyorsunuz?”

“Türkiye.”

“Demek Türkiye,” unlu parmaklarıyla kafasındaki üç beş saçı kaşıdı. “Kruvasan yapmayı biliyorsunuz o zaman,” derken kaşları yukarı kalkıyor, bıyık altından gülüyordu.

“Kruvasan? Bu?” Eliyle kruvasanı gösterdi.

İtici bir tonla “Evet. Biliyorsunuz değil mi? Biz çok severiz. Eminim siz de seviyorsunuzdur.” dedi.

Bozuntuya vermemek için “Evet, yeriz biz... sabah... Türk çayı... birlikte.” dedi Selim.

“Güzel,” dedi. Selim’den sonra gelen müşteriyle ilgilenmeye başladı. “Ne yaşandı şimdi” diye düşündü bir süre. Müşterinin gitmesiyle hemen “Çalışabilir miyim?” dedi. Fırıncı, içe çökmüş gözlerini bir süre Selim’den ayırmadı. “Gerçekten burada çalışmak istiyor musun? Her gün kruvasan yapmak istiyor musun?”

“Neden siz söylüyor kruvasan? Ben yapmak sadece? Problem?”

“Beyefendi,” güldü. İnce, uzun parmaklarıyla karşı duvara işaret etti. Selim, duvara döndü. Karşısında muazzam bir sanat eseri vardı. Bir süre ağzı açık resme baktı. Bir süre de olayı anlamlandırmaya çalıştı. Küçük ama bir o kadar da tedirgin adımlarla resme yaklaştı. Attığı her adım onu tarihle birleştiriyordu. Selim hafifçe kafasını kaldırdı ve karşısında boyası atmış ama resme oldukça otantik bir hava katan sayılara baktı.

“1683... Bu tarihi ben nereden hatırlıyorum?” diye mırıldandı kendi kendine.

“Resmi soldan sağa takip etmenizi öneririm. Böylelikle konuya hâkim olursunuz.”

Selim bu esrarengiz hâlden oldukça sıkılmıştı. Aklı, Orta Çağ’dan kalma fırından gelen ekmek ve toz kusundan hemen uzaklaşmak istiyordu. Ama kalbi, resimdeki bu gizemi çözmek için Selim’i çarparak uyarıyordu. Dikkatlice duvarın sol köşesine geçti. Resimle arasındaki mesafe bir toz tanesi kadar yakındı. Boyaların rengi iyice solmuş, figürler de o solgunluktan nasibini bir güzel almıştı. Etrafı surlarla çevrili bir şehir çizilmişti. Batılı oldukları bayraklarındaki haçtan belliydi. Şehrin karşı tepesine büyük, kırmızı bir çadır çizilmişti. Çadırın önünde hilal bıyıklı adamlar vardı; başlarında yeniçeri şapkaları, ellerinde ay yıldızlı sancakla Türk oldukları kolayca anlaşıyordu. Surlarla çevrili şehre bakıyorlardı.

Selim sağa bir adım attı. Yeniçeriler tepenin altındaydı. Kimisi surlara yakın, kimisiyse surlara uzak, ellerinde küreklerle yerin altını kazıyorlardı. Surun diğer tarafında önlüklü bir adam, elinde fırın küreğiyle eğilmiş yeri dinliyordu.

Selim kaşlarını kaldırdı. Bir eli belinde, bir eli kafasında sağa bir adım daha attı. Resimde yerin altı, üstünden daha renkliydi; yeniçeriler kırmızıya boyanmış, gözleri büyük ve beyazdı. Önlüklü adamın elindeyse meşale vardı. Anlaşılan ortalık yangın yeri. Selim soğuk soğuk terlemeye başladı. Boğazında bir yumru vardı ve yutkunamıyordu. Dizlerinin bağı neredeyse çözülecekti, ama incelenmesi gereken son bir resim kalmıştı.

Zar zor sağa son bir adım daha attı. Duvarın sağ köşesi nedense resmin en bakımlı kısmıydı. Renkler daha canlı, figürler daha belirgindi. Verilen mesaj Selim için daha hüzünlü ve isyankârdı. Yerin altındaki yeniçeriler siyaha boyanmış bir şekilde yatıyorlardı. Tepenin üstündeyse kara bir bulut vardı. Şehrin üzerinde dalgalanan sarı, beyaz, turuncu ve mavi renkli kumaşlar, insana huzur veriyordu. Halk sağ elinde bir çörek, sol elinde hilalle coşkuyla dans ediyordu. Resmin köşesinde “Vienna” yazısı görünüyordu; her şey yavaş yavaş açığa çıkıyordu. Selim kaşlarını çatarak bu fırına hiç gelmemiş olmayı diledi.

Fırının eski, yeşil kapısının gıcirtısıyla beraber ortamın büyüsü bozuldu. Selim önce adamı, sonra tezgâhı uzunca süzdü. Tezgâhta resimdeki çörekler duruyordu. Adam, Selim’e bıyık altından gülümsedi. Selim içindeki fırtınayla derin bir oh çekti. Tepkisizce oradan ayrıldı. Soğuk havaya rağmen terlemeye başladı. Damlalar teninde kaynıyordu. Ellerini sıktı. Öyle sıktı ki anahtar avucunu deldi. Eli kanadı. Ama o, acıyı hissetmiyordu.

YENİ

GÜLSÜM DURNA

Belçika – Gent

Sevgisiz

NÜKET DURUR

aylı, arkadaşını panayır kapısında beklerken gördü. Burada buluşmak Sereya'nın fikriydi. Israrla gelmek istemişti. Panayır insanla doluydu. Sereya, Nayli'yi ona yaklaşıncaya fark etti.

“Morning Nayli. Neden geciktin? Yirmi dakika önce geldim.”

“Günaydın. Yürüyerek geldim. O yüzden sürdü. Yollar çok bozuk ve terk edilmiş. Yetkililer yaya yollarına hiç bakmıyorlar.”

“Yürümek bize uygun değil artık. Uzun yürüyüşler 2053'lere uymuyor. Dünya değişti. Otonom taşıtlar her yerde. Eziyet bu. Hadi içeri girelim. Panayırı merak ediyorum.”

Sereya, cümlesini bitirir bitirmez kalabalığı takip edip girişten geçti. Nayli de ezilmemek için çabalayarak arkasından içeri girdi. Bir gıda panayırı olduğu için

içeride yiyecek stantları kurulmuştu. İnsanlar hayranlıkla bir bölümden diğerine geçiyor, şaşkınlıkla ses çıkarıyorlardı. Garip bir atmosferin içinde insanlar gelecek sezonlarda tabaklarına konulacak yemekleri keşfediyordu. Sereya, pamuk şekerlerle dolu bir lunaparka gelmiş çocuk gibi seviniyor, heyecanını saklayamıyordu. Kendini hiç olmadığı kadar enerjik hissediyordu. Bu şekerler Nayli'nin ağzında bir sebze aroması bırakıyordu sadece.

Sereya, buraya birkaç kez gelmiş gibi önden gidiyordu. Nayli adımlarını temkinli atıyor ama gözünü yetiştirmekte zorlandığı arkadaşından da ayırmıyordu. İlk stantta renkli hologram tabelalarla geleceğin besinleri tanıtılıyordu. İnsanlar buradan akıllı cihazlarına panayırın tanıtımını, rota açılımını indirebiliyordu. Renkli tabelalarla panayırdaki yiyeceklere dikkat çekmeye çalışılıyordu:

“Rüyanda bile görmediğin yepyeni tatlar işte burada!”

“Artık sıkılmak yok! Tat, yut!”

“Sınırsız tatlar, geleceğe selamlar!”

Tabela bolluğundan Nayli’nin başı dönmüştü. Sloganlar peş peşe geliyor, insanlar durup tabelaları izliyordu. Nayli, hızla ilerledi. İnsanların yanından geçerken hepsinde bir benzerlik sezdi. Simalar hayret etme ve sıradanlık arasında kalmış gibiydi. Yüzlerde hafif bir hastalık da vardı. Yoksa yeşilimsi miydi?

Nayli, ikinci stantta durdu. Stantın önü insanlarla dolmuştu. Bir an tereddüt etti. Sonra kalabalıktan sıyrılıp yiyeceklerle ulaştı ve onları inceledi. Gözleri şaşkınlıkla açıldı. Stantta bir sistem vardı. Sanki her tarafa üç sayısız hâkimdi. Üç başlı taze soğanlar vardı. Çileklerle de vardı, onların da hepsi aynı boyda üç başlıydı. Kendi içlerinde bir simetri hâkimdi, stanttaki duruşları da simetrikti. Nayli, biraz durdu, baktı, ardından bir çileği eline aldı, kokladı. Birkaç kez kokladıktan sonra kokusunu almak için yanında verilen çilek kokulu yiyecek parfümünü gördü. Nayli, çileği tezgâha düşürdü. Ellerinden gövdesine doğru bir karıncalanma hissetti. Kollarına baktı. Tüyleri ürpermişti. Bu ürpertiye garipsedi, neden ürperdiğini anlayamadı. Kollarını gövdesinde topladı hemen, kendine sarılır gibi yaptı.

Bir kız çocuğu, “Anne, bu çileğin tadı nasıl?” diye sordu. Çocuk ısırdığı çileğin tadını zihninde anlamlandırmaya çalıştı sonra da annesinin gözlerini yalamaya çalıştı.

Annesi, “Yeni sezonda bu kapsüller var. Seçip yutuyorsun, istediğin tadı alıyorsun. Muhteşem bir şey, değil mi?”

Küçük kızın yüzünde garip bir ifade belirdi. Annesi yüzüne değil, seçeceği kapsüllere bakıyordu. Tezgâhtaki karton kutunun içinde sunulan renkli kapsüllerden hemen seçmeye başladı.

Bir genç, anneye çocuk arasındaki konuşmaya şahit olmuş gibiydi ki kendi kendine şöyle söyleniyordu, “Ama! Nasıl? Niye? Belki de... doğru! Neden olmasın? Yediğim çileğin neden bir tadı olmasın?! Neden tatsız olsun... Gerek yok. Müthiş bu! Kapsüller

var. Böylece her tat mümkün oluyor. Bu çok iyi! İyi, evet...”

Nayli, anneye çocuğun konuştuklarına, gencin de mırıldanmasına şahit oldu. Duyduğu şeyler midesinde açıklayamadığı bir ağrı hissettirdi. Ağrı geçsin diye eliyle midesini ovuşturdu.

Nayli ikinci stanttaki kalabalıktan ayrıldı. Sereya’ya bakındı ama onu gözden kaybetmişti. Nayli’nin arkasından kalabalık bir grup geliyordu. Kalabalıktan kurtulmak için hemen ilerleyip üçüncü stanta geçti. Sürü ilerledi. Nayli, önce geçen topluluğa sonra da saatine baktı. Üçüncü stantın da ondan vakit çalacağını kabullendi, dikkatini stanta verdi. Bu stanta doğada olmayan mavi bir renk hâkimdi. Elma, kayısı, şeftali, nektarinler vardı. Renkleri farklı olsa da stanttaki tabelalarda bu meyvelerin temsil edildiği yazıyordu. Bütün meyveler maviydi burada. Ayrıca kimyasalı andıran tuhaf bir kokuları vardı. Stanttaki insanların ağızları açıktı. Burunlarından değil ağızlarından nefes alıyorlardı. Soludukça yüzlerindeki saklı yeşillik daha da oturuyordu. İnsanlar hoşnut bir şekilde gülümsüyordu.

Nayli, stanttan bir elma aldı, inceledi, sapı vardı, ana hatlarıyla bir elmaya benziyordu. Elmayı iki eliyle sıkıca kavrayıp böldü. İçinde mavi çekirdekler vardı, etli kısmı beyazdı. Elmayı böldükten sonra etrafa daha fazla kötü koku yayıldı. Nayli, elmayı tiksinecek tezgâha fırlattı. Midesi bulandı. Stanttan hemen uzaklaştı. Çantasından su matarasını çıkardı, eline su döküp yıkadı, ardından birkaç yudum içti.

Nayli, huzursuzca sağa sola baktı, etrafında döndü ama Sereya yoktu. Kalabalığın içinde onu bulmak zordu. Derin bir nefes aldı, sakinleşmeye çalıştı. İleride bir çocuk şarkısının sevecen seslerini duyumsadı. Seslerin geldiği tarafa baktı. Bir grup çocuk toplanmıştı. Nayli’nin kalbini sanki bir şey delip geçti o an. Oraya hızlıca yürüdü. Tek tek çocuklara baktı, sonra stantı fark etti. Burada çocuklara özel, açık bir gen laboratuvarı kuruluydu. Ön tarafta bir erişkin animatör vardı. Yanında da gönüllü bir çocuk vardı. O, bir elma tasarlayacaktı. Başlamıştı bile. Elmanın şeklini seçiyordu. Geometrik bir şekil olabilirdi veya başka

bir meyveye, sebzeye benzeyebilirdi. Renk paletinden seçecekti. Pastel tonları bile vardı. Tadını da kendisi ayarlayacaktı. Bir tat karışımı yapıyordu. Stantın arka tarafında sera vardı. Tasarımları biten çocukların elmaları burada dikenli çalılardan içinde sırayla büyüyordu. Nayli, yanında duran bir çocuğun iç çektiğini duydu. Kendini tutamayıp onun başını okşadı. Çocuk gülümsemeyi denedi. Nayli de ona aynı şekilde karşılık verdi. İleriye doğru bakarak bir şeyler haykırmak istedi ama konuşmayı unutmış gibiydi. Başını eğip stanttan ayrıldı.

Panayırın sonunda, karanlık bir köşedeki tabelada *Cüretkârlık Dünyası* yazıyordu. Orada az kişi vardı. Yeni doğmuş bir bebek katıla katıla ağlıyor, susturulamıyordu. Nayli, tam geri dönecekti ki omzuna bir el dokundu. Kalbi tekledi. Sereya'ydı bu.

“Sereya, sen...”

“Nayli, *Cüretkârlık Dünyası*'na mı geldin? Burada çok yenilikçi şeyler var. Baksana sen de.”

“Bilmiyorum. Bence gidelim artık...”

“Baksana hadi.”

Nayli, Sereya'yı gördüğüne sevinemedi, bir kez daha hüznüldü. Gönülsüzce stanta yaklaşmış bir göz gezdirdi. Burada aynı sebzelerle meyveler vardı. Bunların diğerlerinden farkı insanın bazı özelliklerini taşımalarıydı. Elmalar kırmızıydı ama üzerlerinde insan kulağının şekli belirmişti. Kulak hatlarının üstünde elmanın kendi kabuğu bitmişti. Armutlar da vardı. Bir tarafında insan burnunu andıran çıkıntılar oluşmuştu. Yüzü sarardı Nayli'nin. Tekrar derin nefes aldı. Durdu ve düşündü. Su matarasından birkaç yudum daha aldı sonra stanttan ayrıldı. Sereya'nın yanına gitti. Birlikte çıkışa doğru yürüdüler.

“Panayırı beğendim. Çok farklı geldi! Kapsüller müthiş! İsteddiğini tat! İnanılmaz! Sabırsızlanıyorum!” dedi Sereya.

“Panayır garip bir bilmece gibiydi benim için. Seve-medim... Sevgi... Evet o neredeydi? Sevgisiz büyümüş gibi... Sevgisiz mi büyümüştü... meyve ve sebzelerin her biri?...” dedi Nayli.

Nayli'nin sorusuna cevap gelmedi. Sereya onu duymamış gibiydi. Dalgın dalgın etrafında olup bitene bakarak yürüyordu.

Sereya çıkışta durup akıllı cihazına indirdiği bilgileri okudu. Nayli bekledi. Panayırdan görüntülerin yer aldığı bir hologram tabela dikkatini dağıtıyordu. Ümitsizce ona baktı. Bakarken geçmiş, şimdi ve gelecek hakkındaki düşünceler, zincir hâlinde aklından geçiyordu. Nayli'nin gözleri tabelanın üzerindeki bir noktaya kaydı. Bir ceviz dikkatini çekti. Cevizi yerden aldı, inceledi. Aklına gelen bir düşünceyle gülümsedi. Bir an tereddüt etse de kimsenin görmediği bir köşeye geçti. Cevizi hemen bir eliyle göğsünün hizasına kaldırıp sımsıkı sıkı, diğer eliyle de sardı. Avuçlarıyla ona sarıldığını düşündü. Gözlerini kapatıp bütün şefkatini cevize akıttı. Etrafına bakındı. Onu kimse fark etmemişti. Hemen bulduğu bir toprak parçasının üzerine çömeldi. Öne eğilip parmaklarıyla cevizin sığabileceği büyüklükte bir çukur açtı. Cevizi içine koydu, üzerini toprakla örttü. Çantasından su matarasını çıkarıp toprağın üzerinde gezdirdi. Bir süre öylece durup toprağı izledi... Kalbinde buruk bir sevinç duydu.

Sonra kendi kendine şunları söyledi:

“Güzel tohum, dileklerimi gerçekleştir. Büyü, serpil ve bir ümit ağacı ol.”

Nayli gülümsedi. Gözyaşları toprağa düştü.

Ümitle oradan ayrıldı.

NÜKET DURUR

Almanya – Stuttgart

Şeker Ormanı

YASİN DURAT

iyana'nın 10. bölgesindeki sınıfımızın içi öyle renkli öyle pırıl pırıl ve öyle sıcaktı ki dışarıdaki kara kış bizi kısıkanıyor gibiydi.

Yılın en soğuk günlerine kara kış deseler de çocuklar için o, bozulmayı bekleyen, beyaz yorganlı büyük bir köy yatağına benziyordu. Noel gelmişti. İki haftalık bir ara tatil bizi bekliyordu. Her zaman olduğu gibi okulun son günü için özel bir etkinlik düzenlenmişti. Sınıfın her köşesinde bir etkinlik istasyonu vardı. Bunlar; boyama yapmak, kilden heykel yapmak, patates baskı yapmak gibi şeylerdi. Böyle günlerde evlerden kekler, kurabiyeler getirilirdi. Noel geldiği zaman kurabiyelerde tarçın ve badem bol bulunurdu. Ve bunların yanında genellikle orman meyveli çaylar içilirdi. Herkes o kadar sakın ve dingin gözüktüyordu ki sanki ağır çekimde bir rüyanın içindeydik.

Ve o rüyayı bitiren zil sesi yeri göğü inletti. Saniyeler önce sınıflar mükemmel bir sükûnet içinde değilmiş gibi çılgın bir enerji topuna dönüştü. O zil sanki bir at yarışının startını vermişti. Herkes kısa sürede toparlanıp sokağa fırlamıştı. Uzun bir kuraklık sonrası suya kavuşan ceylan sürüsü gibi kara hücum ettik.

Saniyeler sonra alelacele yapılmış kartopları havada uçuşuyordu. Bu oyunlar nedeniyle eve gidiş süresi üç kat daha uzun sürüyordu. Eve vardığımızda üstümüzde hiçbir yerimiz kuru kalmıyordu. Evde kısa bir kurulanma ve yemek molasından sonra kar etkinlikleri devam ediyordu.

Yemekten sonra yılın ilk kar futbolunu oynamaya çıkmıştık bile abim, kuzenlerim ve arkadaşlarımızla. Soluğu hemen kafes dediğimiz yerde aldık. Kafes; dört tarafı kalın tellerle çevrili bir futbol sahasıydı. O tellerin üstünde bile karlar birikmişti ve o kafes küçük bembeyaz bir örtü ile kaplı gibiydi. Önce bu görüntüyü dakikalarca izledik sonra topu sertçe tellere vurdurduk o tellerdeki karların dökülmesini izlemek çok hoşumuza giderdi. Dakikalar sonra o beyaz örtüden bir eser kalmazdı. Takımlar seçilir ve kar futbolu başlardı. Bu oyunu değişik kılan belki de doğru düzgün ayakta duramıyor oluşumuzdu. Düşe kalka oynardık belki de asıl sebebi buydu. Isındıkça önce bereler sonra eldivenler çıkardı. Herkesin sırlıslıklam olması sadece bir kaç dakika sürerdi ve maç biterdi.

Biraz dinlendikten sonra ertesi gün moracak yerlerimiz kendisini hafif ağrılarla yavaştan belli ederdi.

Noel geçeli birkaç gün olmuştu, kar ile oynanan bütün oyunları oynamıştık. Kimsenin hevesi kalmamıştı ve herkes yorgun düşmüştü. Son iki kar oyunu savaşçısı kalmıştık: Kuzenim Ercan ve ben. Her zaman gittiğimiz yerlere yine gitmiştik ama aynı eğlenceyi yakalayamamıştık. Yeni bir şey bulamamanın verdiği can sıkıntısı ile yavaş yavaş evlere doğru yol almaya başlamıştık bile.

İlk defa o gün eve giderken rastlamıştık “Şeker Ormanı”na. Top oynadığımız yerin arkasındaki bahçeye; iğne atsan yere düşmeyecek sıklıkta, koyu yeşil ve güzel kokulu çam ağaçları istiflenmişti. Bunlar Hristiyan komşularımızın Noel için aldığı çam ağaçlarıydı, bayramdan sonra bu şekil toplanıyordu. Bir an kuzenim ile göz göze gelip yeni bir oyun bulmanın sevinci ile gülmeye başladık. Derin bir nefes alıp daldık bu ağaçtan yapılma dağın tepesine. Boyumuzun iki katı yükseğe tırmanmıştık ve ortalara doğru ilerlemiştik. Ortalara geldiğimizde eğlencemizi ikiye katlayacak

bir şey keşfettik, ağaçların üstünde şekerler, çikolatalar ve minik oyuncaklar vardı. Sonra havuza dalar gibi derin bir nefes alıp daldık ormanın içine. Yeterince topladığımızı düşündüğümüzde tekrar indik. Avuçlarımızı açıp neler topladığımıza baktık ve güzelce pay ettik. Noel’i kutlamasak da komşularımızın bize minik bir bayram hediyesi olmuştu bu güzel oyun ve oyunun getirdiği şekerlerimiz. Kış mevsimi oyunlar listesine çoktan tepeden giriş yapmıştı.

YASİN DURAT

Avusturya – Viyana

Suskunluğun Çatlakları

ECEM TUBA HIZARCI

Porselen bebeği kutusundan çıkarırken Pearlina'nın kızı sevinçten yere göğe sığamadı. Odasını renklerle süsleyenler gibi yepisyeni bebeğine isim aradı. "Anne! Anne! Papatya nasıl? Bak elbisesi beyaz, gözleri yeşil, saçları sarı! Çok tatlı olmaz mı?" Pearlina gülümseyince kızı cevap beklemeden babasının kollarına atladı. "Bir dahaki mor saçlı olabilir mi? Baba bunlardan bir sürü var!" *Hemde nasıl, diye düşündü kadın. Sarışın, kumral, kızıl, binbir farklı göz, Pearlina'nın parçalamak istediği birbirinden güzel porselenler. Boğazı yine düğümlendi, gözlerindeki yaşlar artık sinir ve zehir doluydu, dik durdu, kırılmayacak, kızının yanında güçlü kalacaktı. Zaten artık pek bir şey diyemiyordu, kavgalar evde yankılanmaktan sıkılmış, bitkinlik kaplamıştı duvarları. Her bağırdığında kızının koleksiyonu büyüyordu. Eşi bilerek yapıyordu, Pearlina, kızının elinden o bebekleri alsa, en sevdiği oyuncaklarına dokunsa, kızı çok üzülürdü. Anne yüreği kızını korumak için içten yavaş yavaş çatlamayı tercih ediyordu. Acısının en küçük emaresini bile hissettirmede ona. Büyüsün bitecek. Birkaç sene sonra beraber gideceğiz. Tek tessellisi şuydu: Bir gün kızı porselen bebeklerden sıkılacaktı.*

Hiçbir şey düşlerindeki gibi olmadı. Olay o kadar ilginç boyutlar aldı ki Pearlina'nın kızı zanaatkâr oldu ve kendi porselen bebeklerini yapmaya başladı, ken-

dine butik açtı. Anne, hâlâ acılarını dile getirmeydi. Kızının yeteneğini destekledi, eşine her an hakâret etti. Artık babasının getirdiği hediyeler bebek değildi ama ne zaman babasından fikir istese, babası yeni sevgi-lerinden esinlenip fikir veriyordu. Pearlina artık kaç kadm olmuştu bilmiyordu, ne sayacak ne katlanacak gücü kalmıştı.

Seneler geçtikçe Pearlina'nın sessizliği dışa vurmuştu. Bir şeyler oluyordu, durmadan çatlaklar tenini kaplıyordu. Kızı, şimşeklerin tenine düştüğünü söyleyip bunun güzel durduğunu söylese de Pearlina kendisinden nefret ediyordu. Yaşlılığın Pearlina'nın yüzünü ve vücudunu mahvettiğiyle ilgili etrafta dedikodular dolaşıyordu. Kocasının bu yüzden gözünü başka taraflara çevirdiği söylentileri bitmek bilmiyordu. Kimse Pearlina'nın kızının butiğindeki bebeklerin kimlere benzediğini söylemiyordu. **Doğru ya, gerçekler sessizlik doluydu ancak yalanlar çılgın atıyordu.** Kadın bazen dedikoducuların kendi evlerinde boğulan kirli sırlarını yüzlerine vurmak istiyordu ama o kişilerin çocuklarını üzmemek için susuyordu. Onların bir suçu yoktu, yuva yıkan olmak istemedi hiçbir zaman. Bazen kızanlar da oluyordu "Pearlina, neden susuyorsun? Boşa artık onu. Kızın büyüdü." Evet, kızı büyümüşü ama bir inci gibi okyanusta saklı büyüyen kadını, tek olmak korkutuyordu. Ne bir mesleği ne de destekleyici yakınları vardı. Aslında bir de alışkan-

lık vardı. Düzeni bozmak onu tedirgin ediyordu. Son yıllarda eşi eve sadece kızları geldiğinde uğruyordu, hiç konuşmuyorlardı, boşanmış gibi olmuşlardı. Bir de kızları vardı, gerçeği öğrenirse paramparça olurdu. Senelerce hayranlıkla oynadığı bebeklerinin gerçek kimliğini öğrendiği anda dünyası yıkılacaktı. Babası bir şekilde masum kızı kandırıp Pearlina'ya düşman edebilirdi. Kelimeleri içinde saklamak Pearlina'nın sığınağıydı, bir gün hepsi unutulacaktı.

Sonra günün birinde, kızı eve aniden geldi ve çok güzel krem rengi bir hediye paketini uzattı. Pearlina çok mutluydu, uzun zamandır hediye almamıştı: Özenle yeşil kurdeleyi çekti, paketi açtı ve sarsıldı. Kutuda bir güzel bebek ona bakıyordu. Gözleri, saçları, boynunda asılı inci kolyesi... Her şey onun gibiydi. "Bu sefer senden esinlendim anneciğim." Kadın dehşete kapılmıştı, gözlerinden yaşlar akınca zoraki bir gülümsemeyle kızını kollarının arasına çekti. "Çok teşekkür ederim, çok sevindim" *Babanın metresleri gibi benim de raflarda bir yerim olacak.* Kadın o gece uzun zamandır hiç ağlamadığı kadar ağladı. Birkaç kez bebeği duvara fırlatmaya yeltendi ama kızı çok üzülürdü, bebeği kızının çocukluk odasına götürüp eskiden bebeklerle süslü olan dolaba bıraktı ve gitti.

Odada bir hafta girmede, teçindeki çatlaklar iyice çoğalmıştı, doktora gitmeyi reddetti. Senelerdir kendini

güzel hissetmiyordu zaten, bu izler onun için bir şey ifade etmiyordu. Buna rağmen kızının eski odasına döndü ve bebeği daha yakından inceledi. Kızı, bu bebeği diğer bebeklerinden daha da detaylı tasarlamış gibiydi, porselen oyuncağın sağ kolunda bir şimşek izi gibi çatlaklar bile vardı. Kadın biraz olsun rahatladı, diğer bebekler daha özensiz yapılmıştı. Pearlina, diğer kadınların yansıması olmamıştı. Kendini kandırırken evin kapısından ses geldi ve kadın panikle odadan çıktı. Karşısında eşi duruyordu. "Ne yaptın?" diye sordu kadının yüzüne bakmadan. "Nasıl?" "Yemek diyorum akşama ne var?" Aylardır eve gelmemişti ve ilk sohbetleri buydu. Kadın pişman olacağı bir hata yapmamak için kendini zor tuttu ama eşinin ona aynı muameleyi göstermeyeceğini biliyordu. "Aç değildim, geleceğini de bilmediğim için yemek yapmadım." Adam koyu gözlerini bu sefer eşine sabitledi, üfledi ve Pearlina'nın kolunu yakalayıp kadının canını acıttı. "Kocan olduğunu yine unutmuşsun." *Tabii ya.* "Keşke seninle hiç tanışmasaydık, her gün lanet ediyorum. Şu koluna bak, midem bulanıyor bu izler de ne böyle?" Pearlina'yı duvara çarpıp evden çıkardı. Kadın korkunun duygusuna kapılıp birkaç dakika öylece düştüğü yerde, duvarın dibinde bekledi. Sonra yavaşça ayaklandı ve eşinin tutup onu fırlattığı yerde parmak izlerini gördüğünde dayanamadı midesini boşalttı. Çatlaklar neyse de bu kirli, iğrenç eller onu

altüst ediyordu. Duşun altında keseyle derisini yırtıyordu; çıktığında artık parmak izleri değil sadece büyük kırmızı lekeler gözükiyordu. Günlerce uzun kollu giysiler giydi, bir kez bile koluna bakmadı, izler kaybolmadan rahatlamayacaktı. Evi süpürürken yine kızının odasına girdi ve bebeği yerde, duvarın dibinde otururken buldu. İlk önce bir ürperti hissetti, sonra saçmaladığını düşünüp bebeği tekrar dolaptaki rafa yerleştirdi. Bebeğin koluna dokunduğunda kendi kolunda bir acı hissetti. Tam *eşinin dokunduğu yerde*. Nedenini tam anlamasa da kadın porselen bebeğin elbisesini biraz kaldırıp porselen kollarına baktı. Aynı yerlerde parmak izleri vardı, çatlaklar da karnına kadar devam ediyordu artık. Pearlina, bebeğin ilk hâlini yanlış gördüğüne kendine inandırdı ve odadan hızla çıktı. Kapıyı kilitledi.

Anlamsız olaylara çözüm bulamayınca gece saatlerce düşündü. Küçükken babası ona hep “güzel, narin incim” diye seslenirdi, kendini hep çok değerli ve sevgi dolu hissettiği zamanlardı. Sonra ne olduysa âşık oldu, ailesi vefat etti ve kendi incisi, kızı doğdu. Kocasını doğumdan sonra değişti, çürüdü ve kötülük dolu bir varlık oldu. Gerçi Pearlina ilk zamanlarda da öyle olduğunu ama o zamanlar bunu görmek için fazlasıyla aptal olduğunu düşünüyordu. Ailesinin vefatı onu yıkmıştı, kızı babasız büyümesin dedi sustu, kızı sevgisiz büyümesin dedi görmezden geldi, kızı mutlu olsun dedi sahte davranmayı öğrendi. **Hepsi olmuştu, yapay bir dünyada, bir tiyatro sahnesinde büyümüşü kızını, perdelerin arkasında kopan fırtınaları göstermeden akıllı, güzel, yetenekli, merhamet dolu bir çocuk yetiştirmişti.** Eşi her ne kadar berbat bir adam olsa da kızlarına hiç el kaldırmamıştı ama doğruları da anlatmamıştı. Yalanların büyüğü evlerini terk etmemişti. Daha da ötesi sahtekar bebekler tüm arka planda dönen oyunların yüz bulmuş hâliydi. Hepsinin içinde korkunç şeyler saklıydı. Pearlina yine de dayandı, her yeri çatlasa da ayakta kaldı, ta ki bir gün, kızı ona son hamleyi vuranı dek.

Kadın uyandı, kızı eve gelecekti, en güzel yemekleri yaptı, uzun zaman sonra süslendi, belki kızıyla birkaç fotoğraf çekerlerdi. Sonra kızı geldi, ona sarıldı,

saatlerce hayatında olup bitenleri anlattı. Çok güzel zaman geçirdiler. Akşama doğru kızı birden zıpladı ve bulaşık yıkayan annesine seslendi. “Ah! Nasıl unuturum! Bu hafta dükkâna bir kadın geldi, o kadar güzeldi o kadar narindi ki! Seni inci gibi bembeyaz, aklıma küçükken oynadığım *Papatya* geldi. Galiba ona benzer bir bebek yapacağım, aklıma çok güzel fikirler geldi!” Heyecanla bir şeyler anlatan kızın sesine parçalara ayrılan porselen fincanlarının yankısı eşlik etti. *Demek Papatya’ya dönmüştü.* En kötüsü bu bile değildi, Pearlina kahroldu, kendi kızı, her şey için sessizliğin kuyusunda boğulduğu kızı ona öyle bir çarpmıştı ki. *İnci gibi...* Artık kadın isminden de nefret etti, kırılan parçaları ellerinin arasında sıkı, kan akıttı. “Anne! Anne ne yapıyorsun!” Kızı panikle annesinin ellerini çekti ve banyoya yöneldi ama kadın artık hiçbir şey duymuyordu. *İnci gibi...* Madem inci gibiydi, neden Pearlina yetmemişti? Madem sadece inci olmak gerekiyordu neden başkaları gelmişti? Kızını bile büyülediyse, Pearlina dünyanın en çirkin varlığı olmalıydı. Kızının ellerinden uzaklaştı ve yaralı elleriyle kızının eski odasına gitti. Pearlina bebek bu sefer paramparça rafta bekliyordu. Beyaz tozlar yerleri kaplamıştı. Kadın da devrildi, parkeye çakıldı ve kırıldı. Toz olup gitti. Çatlakları sadece dışında değildi, en derin yaralar içine öğmüştü ama görmezden geldi. Pearlina zamanla kendini parçaladı, kızı hiçbir zaman kırılanları tekrar birbirine yapıştıramadı...

ECEM TUBA HIZARCI

Fransa - Nancy

Utanç

R U M E Y S A Ö Z T Ü R K

Buluştular. Eylül ayının ortalarıydı. En son yazdan önce görüşmüşlerdi. Yazın herkesin ayrı bir yoğunluğu olur, görüşmeler aksardı. Yoksa mutlaka ayda bir buluşur, gündemi değerlendirir, okuyup izlediklerini paylaşır, birbirlerine iyi geldiklerini bilir, dinlenmiş olarak ayrılırlardı. Konular epey birikmişti.

***

Aylin, Aziz Stephan Katedrali'ne bakarak:

- İyi ki burayı restore ettiler. Eskiden görünce içi kararıyordu insanın. Bu hâli daha iyi...

Şule, muzip bir gülümsemeyle:

- İçi yine aynı ama kapkara.

Aylin:

- Bilmez miyim? İlkokulda getirmişlerdi bizi buraya. Gözüme nasıl korkunç görünmüştü, nasıl ürpermiştim.

Ceyda gülerek araya girdi:

- Emin ol, hepimiz aşağı yukarı aynı şeyleri yaşamışızdır.

Şule:

- Hahaha, evet... Bugün gibi hatırlıyorum. Gezerken fısır fısır Fatiha okuyordum. Bittikçe baştan... Bir an önce çıkmak istiyordum. Bunca yıl geçti, bir daha içeri girmedim. Herhâlde girmem de.

Ceyda:

- Böyle deyince hatırladım. Geçenlerde burayla ilgili Youtube'da bir video izledim, bastığımız yerleri Fatiha okumadan geçmemek lazım, hep şehidimiz varmış buralarda da.

Aylin başını salladı:

- Aahh, tabii ya! Nasıl da aklımızdan çıkıyor... Gruba videonun linkini atar mısın? Biz de izleyelim.

Ceyda:

- Tabii, oturunca hallederim. Nereye geçiyoruz? *Stephansplatz* dedik ama buradan başka yere de geçebiliriz.

Şule:

- Klasik kafelerden gideceksek *Hawelka*'ya ne dersiniz? Ya da *Central*... *Sacher*, *Mozart*, *Demel*?

Aylin:

- Ya oralarda rahat sohbet edemeyiz ki... *Gerstner*'a uzun zamandır gitmedik. Orası olabilir belki?

Ceyda:

- Evet, *Hawelka* çok karanlık kaçır şimdi, diğer yerler de turist kaynıyordur. Daha ferah bir yer...

Palmenhaus'a gitmeye karar verdiler. Şehrin kalbinde dolaşmak her zaman keyifliydi. Yol boyunca Şule, yaz tatilini anlatıp bitirdi.

***

Güler yüzle karşılandılar. Palmiyelerle işletmenin açık mutfağı arasından yürüyüp arka köşedeki masaya geçtiler. Cam tavanla ön taraftaki devasa cam bölmelerden sızan ikinci güneşi, koltukların bordosuna, mermer masaların beyazına, palmiyelerin yeşiline değip geçiyor, hafif bir müzik sadece kendisine kulak verene duyuluyordu. Kalabalık olmamasına, gönüllerince bir yer bulmalarına sevindiler. *Melange*, *Latte*, ahududulu soda söylediler. Şule'den sonra Ceyda'yla Aylin de yaz aylarını anlatıp geçti.

Üçünün de memleketinde her şey olağan seyrinde gitmiş, sağ salım yuvaya dönüşmüştü. Konuşurken Şule'yle Ceyda'nın fark ettiği ama sormakta acele etmediği durgunluğunun sebebi Aylin'in ağzından dökülüverdi:

- Birkaç gün önce başka bir arkadaşla buluştum. Eczaneden ilaç alıp çıkacaktı, ben de kapının önünde onu bekliyordum. O sırada telefonum çaldı. Titreşimde kalmış, Çantamda telefonumu arıyordum. Büyükçe bir çantaydı, bir türlü bulamıyordum. Eczanenin önünden geçen kadının biri, sinirli sinirli "Ne yapıyorsunuz?" dedi. Şaşırdım, "Telefonumu arıyorum," dedim. "Aaa Almanca da biliyorsunuz, burada mı yaşıyorsunuz?" dedi. "Evet," dedim, "burada yaşıyorum. Tabii ki Almanca biliyorum." "Almanca biliyorsunuz ama

bilme-
niz gereken
başka şeyleri
bilmiyorsunuz. Ne

diye yolun ortasında duruyorsunuz köpek gibi?!" dedi. "NE?" dedim. Donup kaldım. "Siz... Böyle bir şeyi nasıl söylersiniz?" diyebildim sadece. Söylene söylene yürümeye devam etti. Arkasından bakakaldım.

Şule hemen atıldı:

- Aaa... Manyak mı arıyorsun? Yığınla!

Ceyda:

- Ah! Neler duymadık ki...

Aylin:

- Neden bir şey diyemedim diye kendime kızıyorum.

Ceyda:

- Ya hiç ummadık bir anda karşılaştığın bir aptallık bu! Şaşkınlıkla ne yapacaksın, ne diyeceksin?!

Aylin:

- Valla ya... Bir süredir böyle bir şeyle karşılaşmıyordum. Kaç gün oldu, hâlâ aklıma geldikçe...

Şule:

- Hiç takılma, boş ver.

Aylin sustu. Başını salladı hafifçe. *Melange*'ını yudumlamaya koyuldu.

Şule konuyu hemen değiştirmek ister gibi Ceyda'ya yönelerek:

- Sende ne var ne yok? Geçen gün yine bir iş görüşmem var diyordun, ne oldu?

Ceyda kaşlarını kaldırdı:

- İş görüşmesi değildi, başka bir şeydi sanki.

Şule'yle Aylin, "Nasıl yani?" der gibi birbirlerine baktılar.

- Bilin bakalım, ne sordular...

Diğer ikisi meraklı gözlerle Ceyda'nın devam etmesini bekledi. Ceyda derin bir nefes alıp gülümsemeye çalışarak:

- *Sıcaklarda örtüyle terlemiyor musunuz? Neden bazı kadınlar gibi örtünüzü arkadan bağlamıyorsunuz? Hem daha ferah hem de daha modern görünüyor...*

Şule araya girdi:

- Hay Allah'ım yaa...

Ceyda:

- *Dindar bir Müslüman mısınız? Ramazan'da oruç tutuyor musunuz? Tamam, yememeyi bir yere kadar anlıyorum da, gerçekten saatler boyunca su bile içmiyor musunuz?*

Bu defa Aylin:

- Uff... Her zamanki konular...

Ceyda yine:

- *Sakız da mı çiğnemiyorsunuz? İş performansınızı...* Bakın, anlatırken yine geriliyorum. Önce sakince cevaplamaya çalıştım. Baktım ardı arkası kesilmiyor, evraklarımı verir misiniz, başvurumu geri çekiyorum, deyip çıktım.

Aylin:

- İyi yapmışsın!

Ceyda önündeki bardağı sıkıca kavrayarak sodasından birkaç yudum aldı. Sonra:

- Artık bir süre başvuru falan yapmayacağım. Yoruldum...

Aylin:

- Haklısın canım. Bu süreçler biraz zor. Ara vermek iyi olur. Hakkında hayırlısı...

Şule:

- Aynen. Elbet iyi bir yer denk gelecektir, hepsi böyle değil ya. Hayırlısı olsun.

Ceyda derin bir nefes aldı. Gülümsemeye çalışarak:

- İnşallah kızlar. Amin, amin...

Şule:

- Bu arada... Tatlı ister misiniz?

Menüde "Tatlı çeşitlerimiz için vitrinimize buyurunuz" yazıyordu. Ceyda, "Önce siz bakın, sonra ben gelirim," dedi. Pek de tatlı yiyesi yoktu. Aylin'le Şule vitrine doğru yürüdü. Pastaların hepsi birbirinden güzel görünüyordu. Hangisine bakacaklarını şaşırdılar. Garsona, "Alkolsüz ve jelatinsiz olanlar hangileri?" diye sorunca iki seçenek sunuldu. Biri fena durmuyordu sanki. Diğerini ikisinin de gözü tutmadı. Masaya döndüler. Şule, "Canım, bir de sen bak istersen. Sadece son sıranın en solundaki iki tatlı bize göre," dedi. Ceyda vitrine bakıp geldi: "Limonlu olan iyi işte." Nihayet üçü de aynı tatlıyı sipariş etti.

Tatlılar beklenirken bir sessizlik oldu.

Şule bir anda: "Bazen bu soruları anlayışla karşılamak gerek diye düşünüyorum." dedi.

Ceyda hemen:

- Yapma lütfen yaa! Kaç yıl oldu, iç içe yaşıyoruz. Hâlâ bu sorularla mı muhatap olacağız... Alışmadılar mı? Öğrenmediler mi? Bilmiyorlar mı?

Şule sakince:

- İnan bana, bazısı gerçekten bilmediğinden, merak ettiğinden soruyor.

Aylin araya girdi:

- Ya tabii ama ikisini ayırt etmek lazım. Bu soruların yeri iş görüşmesi değil bence. Bazısı da gerçekten damarına basmak, sıkboğaz etmek, zorlamak için soruyor.

Ceyda gözlerini kısarak:

- Haz alıyorlar bundan. Hatta şu sıra yine biraz kudurdular diyebiliriz. Bir arkadaşım eşi mimarlıktan mezun oldu, geçenlerde iş görüşmesine gitmiş, çocuğa *namaz kılıyor musun?* diye sormuşlar. Sonra iş öyle

bir yere varmış ki; adam, *siz bu isimle, bu görüntüyle burada iş bulacağınızı mı zannediyorsunuz?* demiş.

Şule:

- Nasıl yani?

Ceyda:

- Çocuğun ismi Abdurrahman. Esmer, sakallı biri.

Aylin'le Şule aynı anda:

- Oo...

Bunun ne demek olduğunu üçü de iyi biliyordu.

Ceyda:

- Evet. Ya Türk firmasına girecek -ki onu da pek istemiyor- ya da... Bakalım.

Tatlılar geldi. Yüzler güldü. "Fotoğraf çekmeyi bu kez unutmayalım." dediler. Hemen masaya çekidüzen verip birkaç kare çektiler. Telefonlar ellerindeyken yazdan kalma fotoğrafları birbirlerine göstermeye, gülüşmeye başladılar.

Baştan beri dönüp duran tatsız konulardan sıyrılıp buluşmalarının asıl odağına, son zamanlarda okudukları, izledikleri hakkında konuşmaya gelmişti sıra. Aylin birkaç gün önce katıldığı çevrim içi seminerde aldığı notları aktardı. Ardından Ceyda, şu sıra okuduğu *Utanç* kitabından bahsederken Şule:

- Kızlar... Böldüm kusura bakmayın. Az önce gördüğümü iyi ki görmediniz. Midem kalktı ya...

Ceyda hayretle:

- Ne oldu, hayırdır?

Şule yüzünü ekşiterek:

- Ne olacak ya... Buranın bu... Pisliği mi desem...

Aylin göz ucuyla etrafına baktı:

- Ne oldu, söylemeyecek misin?

Şule elini alnına götürdü:

- Aynı anda dönüp bakmayın, dikkat çekersiniz. Benim çaprazımdaki masada iki genç adam var. Az önce birbirlerini dudak dudağa...

Aylin gözlerini çevirdi:

- Uff... Bakma, boş ver. Her yerde çoğaldı bunlar...

Ceyda:

- Allah ıslah etsin... Boş ver.

Şule:

- Görmeseydim keşke...

Keyfi kaçmıştı Şule'nin. Konuşulanları yarım kulak dinliyordu.

Ceyda -konu dağılmasın, başka şeyler dağılsın diye- *Utanç*'ı anlatmaya devam etti.

- Cemal Hoca'nın biçim arayışları... Bazı zor öyküler...

Galiba yine de en sevdiğim *Şirin'in Gözleri*...

***

Aylin:

- Öyleyse yazıyorum: *Böyle böyle, içine doğdukları, gündelik hayatlarının birer parçası olan meselelerin tozunu... Çok daha farklı konular konuşup tartışabilecekken... Birbirlerinin zehrini aldılar. Sonra gülmeye, gülüşmeye başladılar. Ta ki...*

Hava kararmış, *Palmenhaus* kalabalıklaşmıştı. Müziğin sesi yükselmiş, masalarda fincanlar azalmış, kadehler çoğalmıştı.

Bir yerde Ceyda:

- Şöyle devam et mesela: ***Tanpınar gibi söyleyecek olursak; ne içindeydiler bu mekânın, ne de büsbütün dışında.***

Şule, diğer ikisine seslendi:

- Hanımlar, yavaş yavaş sona geldik sanki. *Bu hikâyeden çıkalım mı?*

Bir ağızdan: *Çıktılar.*

Üçünün de pastası yarım kaldı.

RUMEYSA ÖZTÜRK

Avusturya – Viyana

Willi Ne İstiyor?

ELİF NESLİHAN GÜNEY

Uzun süredir sokakta yaşayan Willi, güneşin doğmasıyla ayaklanıp battaniyesini alışveriş torbasına yerleştirdiğinde gökyüzünden bir damla, tam da burnunun üstüne “şıp” diye düşüverdi. Birkaç haftadır su görmeyen burnu nihayet suyla temas etmişti. Willi ne ıslaklığı gidermeye çalıştı ne de damla hakkında kafasını yordu.

Yattığı yeri topladıktan sonra üstüne başına çekidüzen verdi. Willi'nin kendine çekidüzen vermesi montundaki tozu kiri silkeleyip tekrar giymekten ve başına bir kepek geçirmekten ibaretti. Gözleri şiş, yanakları kırmızı, çilli burnu ıslak bir hâlde torbasını da alıp yürümeye başladı. Sabah erkenden kalkıp Münih sokaklarında gezmeyi seviyordu. Bu saatlerde çok insan olmazdı. İnsanlardan tiksinen tiplerden değildi, aksine daha çok insanlar onu gördüğünde yüzlerini buruşturur, gözlerini başka yere çevirirlerdi. Willi koktuğunun da sarı saçlarının kirden renk değiştirdi-

ğinin de farkındaydı. Ara sıra, çok parası olduğunda tren garının oradaki paralı duşlarda yıkanıyordu. Fakat yıkanmak anlamsızlaşmıştı. Onun için kokmak veya kirli olmak kötü değildi. Kendini buna alıştırmıştı. Yanından geçen insanların ekşiyeen suratlarını, korkulu ve meraklı gözlerle bakan çocukları, acıyarak bakanları, en önemlisi de o yokmuş gibi davrananları çoktan umursamayı bırakmıştı.

Her gün geçtiği sokaktan her zamanki gibi geçti. Her gün uğradığı fırına girip her zamanki gibi cebindeki demir paraları saymaya başladı. On sent, yirmi sent, yirmi beş sent... Satıcı kız uykulu ama makyajlı gözlerle kasan seslendi.

“Günaydın.”

Para saymakla meşgul olan Willi “Günaydın” dedi.

“Buyrun, ne istersiniz”

“Bir dakika paramı saymam gerekiyor.” diye cevap verdi Willi. Gayet ciddi bir yüz ifadesiyle.

Satıcı eline telefonunu alıp sosyal medyada gezindi.

Seksen sent. Doksan sent. Willi kafasını kaldırdı ve “Bir *breze* lütfen” dedi. Pembe, uzun tırnaklı kız telefonu tezgâha bırakıp hamarat bir şekilde kese kâğıdını açtıktan sonra içine *brezeyi* yerleştirdi.

“Seksen beş sent,” dedi ve elini uzattı.

Willi elindeki tüm parayı kızın avucuna bıraktı.

Kız tek tek saydıktan sonra kasaya yerleştirdi ve te-bessüm ederek beş senti geri uzattı.

“Bu fazla olmuş, afiyet olsun,” diye seslendi.

Willi şaşırıldı. Afiyet olsun mu demişti o. Hem de te-bessüm ederek. Bu kız buraya yeni mi gelmişti? Sokakta yaşadığını bilmiyor muydu?

Willi beş senti alıp teşekkür etti. Kız eline telefonu aldı ve hızlıca bir şeyler yazmaya başladı.

Tam kapıyı açıp çıkacaktı ki elinde kalan son 5 senti tezgâha bıraktı. “Üstü kalsın,” dedi. Çirkin ve pis dış-lerinden utanmadan bir gülümlükle fırını terk etti.

Çıkar çıkmaz bir damla burnuna düşüverdi. Willi damlayı silmeden yoluna devam etti. Burnu bayram ediyordu. Kenarda, köşeye oturup ekmeğini yedi. Giden gelen, topuklu topuksuz ayakkabılı, öğrenci öğretmen, fakir zengin, genç yaşlı, uzun veya kısa saçlı, iyi ve kötü insanlar önüne para atıyor diye düşündü. Hoş, iyi kötü ayrımı görünüşe göre nasıl yapılabilir diye düşündü Willi. Ekmeğini yedikten sonra kararını vermişti. Görünüşe göre iyi veya kötü diyemezdi kimseye. Zihnindeki kelimeleri değiştirdi. Giden gelen, topuklu topuksuz ayakkabılı, öğrenci öğretmen, fakir zengin, genç yaşlı, uzun veya kısa saçlı insanlar önüne para atıyordu. Bir iki saat öylece oturdu gelen gideni seyretti. Arada selam verdi. Selamını alan da oldu almayan da oldu. Galiba alışmıştı. İnsanlara kırılmıyordu. Dilenmeyi sevmiyordu. Ama başka çaresi de yoktu veya vardı. Aslında yaptığı şey dilenmek de sayılmazdı. Sonuçta oturup ekmek yiyordu, önüne de boş bir karton bardak koyuyordu. Kimseyi zorlamı-yordu. Acındırmıyordu kendini. İsteyen beş sent, isteyen bir avro atıyordu.

Bir damla daha düştü. Yine burnunun üstüne. Willi gökyüzüne baktı. Tek tük bulut vardı. Bir yere yetişecekmiş gibi aceleci davranıyorlardı. Gözüne kestirdi-ği bulut bir binanın arkasında kaybolduğunda ayağa kalktı. Gitme vakti dedi kendisi ve torbasiyla yola ko-

yuldu. Bulutlar bile yerlerinde durmuyor Willi, sen de hareketlen dedi kendi kendine.

Karton bardaktaki demir paraları cebine koyup büyük kilisenin yanındaki parka doğru yürüdü.

Parkta bir banka oturdu. Bulutlar kaybolmuş yüzüne güneş vuruyordu. Gözlerini kapatıp kafasını arkaya yasladı. Evet, budur dedi. Huzuru buldum dedi kendi kendine. Biraya bile gerek yok diye düşündü. Kasla-rı gevşemiş, rüyalara dalmak üzereyken burnuna bir damla daha düşüverdi. Willi irkildi. Bulut yoktu. Ne-reden gelmişti bu damla. Ağaçtan mı? Etrafını izle-meye başladı. Kilisenin yan duvarına karşı dikilmiş bir adam gördü. Evsizlere benziyordu. Parktan kuca-ğında minik beyaz bir köpek olan genç bir kadın geçi-yordu. Topuklu ayakkabıların çıkardığı ses kulakları tırmalıyordu. Okuldan çıkan, sırt çantaları kendilerin-den büyük iki çocuk telefonlarından gözlerini ayırma-dan geçti.

Kilise duvarındaki adam fermuarını çektikten sonra sallana sallana Willi’nin yanındaki banka oturdu.

Adam, “Biran var mı?” diye seslendi Willi’ye.

Willi burnundaki ıslaklığı silerek “Yok bugün alkolü bıraktım.” dedi.

Adam kahkaha attı. “Nasıl yaşamayı düşünüyorsun?”

“Su var.”

“Benden manyakları da varmış” diyerek ağzına geleni söyleyip sallana sallana gitti.

Willi, adamı düşünerek kafa salladı. Gökyüzünde tekrar bulutlar çoğaldı. Önce bir damla sonra birkaç damla düştü. Damlalar çoğaldı yağmura dönüştü. Willi sırlıslıklam oldu. Bu sefer ne kaçtı ne de yağ-murdan korundu. Aklına bir şey düşmüştü. Willi çok vakit kaybetmeden tren garının oradaki paralı duş ye-rine doğru yürüdü.

ELİF NESLİHAN GÜNEY

Almanya – Münih

Ondan Sonra Ben

FURKAN UZUN

irkilerek uyandım. Üzerimde yüzyıllar sürmüş bir uykunun hantallığı vardı. Gözlerimin fal taşı gibi açılmasının sebebi, diğer odadan gelen çığlık sesiydi. Kaslarımı senelerdir kullanmamış gibi hissediyordum. Eklemlerim kireçlenmiş gibiydi. Olduğum yere mihlanmışım âdeta, kalkamıyordum. Fakat bir an evvel doğrulup çığlığın sebebini öğrenmem gerekti. Bu yüzden var gücümle ayaklanmaya çalıştım. Dirseklerimden güç alıp ellerimin yardımıyla doğruldum. Ama göğsümün üstüne oturan bir kuvvet beni engelledi. Yığıldım. Aynı hareketi yineledim fakat sonuç değişmedi.

Bu çığlık sesi... Gittikçe artıyordu.

Bunaldım iyice. Nasıl olduysa kalkmayı başardım. Ayaklarım titriyordu. Sendeleyerek duvara tutundum. Derin nefes aldıktan sonra ilk adımımı atıp iğne batmasını andıran bir karıncalanma hissettim. Görünmez bir güç vardı sanki. Bacaklarıma taş bağlanmış gibiydi. Ayaklarımı sürüyerek yürümeye devam ettim.

Bu çığlık sesi... Kulaklarımı tırmalıyordu.

Hızlı hızlı nefes alıp vermeye başladım. Soluk soluğa kalmamın sebebi hissettiğim hantallık mıydı, yoksa o sese yaklaşıyor olmamın tedirginliği mi? Bir meçhule doğru yürüdüğümü hisseder gibi oldum. Kalbim daha da hızlı çarpmaya başladı. İyice ürktüm.

Bu çığlık sesi... Dayanılmaz bir hâl almıştı.

Attığım her adım eziyet hâline geliyordu. Gözlerim kararmaya başladı. Tam yığılacakken son bir hamle yapıp diğer odanın girişinde buldum kendimi. Öksürmeye başladım. Vücudumdan kan ve irinin yanı sıra, günahlarımın da kurtulmak istediğini hissettim. Daha da kuvvetli öksürmeye başladım. Öksürdüm, aksırdım.

Bu feryat... Beni çıldırtacaktı.

Başımı kaldırdığımda bir insan topluluğu gördüm. Yarım ay şeklinde dizilmişlerdi. Feryadın kaynağı o insanların arkasındaydı. Onca eziyeti bu çığlık yüzünden çekmiştim. Bir kadının sesi olduğunu anca anlayabildim. “Heyy!” diye seslendim. “Neden bağırıyor-sun? Peki ya siz? Evimde ne işiniz var?” Tepki veren olmadı. Beni neden duymuyorlardı? Kadın feryat

fıgan ediyor, ağıtlar yakıyordu. Az daha yaklaştıktan sonra beni dehşete düşüren bir manzarayla karşılaştım. Yerde oturup bağırarak, dizlerini döven, kendini paralayan ve ağlayıp sızlanan bu kadın, annemin ta kendisiydi. Kendimi toparlamam biraz zaman aldı. “Anne” dedim. Tepki vermedi. “Neden ağlıyorsun” diye sordum. Cevap alamadım.

Bir şeyler ters gidiyordu. Hayır, hayır aslında uyan-dığımdan beri yolunda giden hiçbir şey yoktu. Her yanıma korku sardı. Çarşafa sarılmış biri yatıyordu koltukta. Annemse onun yüzüne kapanmış ağlıyordu. Tam yaklaşmaya yeltenmişken omzuma bir el dokundu. Bağırarak arkama döndüğümde karşımda babamı gördüm. Ağlamaya, haykırarak ağlamaya başladım. Boynuna atılıp sıkı sıkı sarıldım. Gözlerini, yanakla-rını, alnını öpmekten kendimi alamıyordum.

Ne kadar özlemiştim onu. Yıllardır göremediğim hâl-de ne kokusu ne sükûtu ne de şefkat dolu bakışı değiş-mişti. Aniden derin bir sarsıntı geçirdim. Kekeleyerek sadece “Baba! Ama sen öldün.” diyebildim.

Kader, kurgusunu boncuk taneleri gibi ipliğe dizi-yordu... Ve babam tebessümüyle bu gerçeği onaylar

gibiydi. “Evet, oğlum, dedi ciddileşerek. Aynı senin gibi...” Başıyla annemi işaret etti. Arkama döndüğümde beyazlara sarılmış kişinin benden başkası ol-madığını fark ettim. Nutkum tutuldu. Annemin ağıt-ları odayı çınlatırken hantal vücudum ayaklarımdan buharlaşmaya başladı. Sonra gövdem buharlaştı, son-ra boynum ve yüzüm... Duyduğum son şey annemin yanık sesiydi.

“Sen de gittin beni bırakıp, aynı baban gibi.”

FURKAN UZUN

Almanya - Aalen

Erzurum'da Çiçek Toplamak

BELKIS KILIÇ

Genç delikanlı bir elinde fotoğraf makinası diğer elinde güneş gözlüğü Galata Kulesi'ne giden parke taşlarını aşındırıyordu. Yağmur inceden çiseliyordu. Galata Meydanı iş gezisinin son durağıydı ve bundan sonra nihayet evine dönebilecekti. İstanbul'un sembolik yapılarını fotoğraflayan genç, bunları çalıştığı dergide basacaktı. "Çok iş var, çok! Bu fotoğraflara bir sürü de açıklama yazmak gerekiyor, bu işi de Esra'ya kitlersem kalıyor bir hafta... Editörle görüşme desek... İki gün..." diye düşüncelerini düzenlemeye çalışıyordu ara sokaktaki kafelere yaklaştığında. Eliyle alnından akan yağmur damlalarını sildi ve yeşil badanalı küçük bir kafenin dışarıdaki sandalyelerinden birine oturdu. Herkes içeriye di. Yoksa mümkün değil Galata Kulesi manzaralı bu sandalyeler boş kalmazdı. Kendini aptal gibi hissetti. Yeşil önlüklü garson geldi ve siparişini aldı. Giderken tenteyi açmasını isteyip istemediğini sordu. Delikanlı başını salladı. Tente açıldı. Bir süre sonra kahvesi geldi. Fotoğraf makinesini çantasına yerleştirdi ve çantayı karşıdaki boş sandalyeye oturttu. Artık rahatlamak istiyordu. Bu kadar İstanbul yeterdi. Yarın Hollanda'ya dönüşüyordu. Arkasına yaslandı,

elindeki telefonu masaya bıraktı ve gözlerini kuleye dikti. Son iş, diye geçirdi aklından. Kahvesine uzanırken fincanın altındaki bir dergi dikkatini çekti. Masada unutulmuş olacaktı. Derginin adına baktı. "Türkiye Kar..." Fincanı yana kaydırды. "Türkiye Karış Karış." Bir seyahat dergisi. Mesleğinin verdiği heyecandan olacak hemen dergiyi karıştırmaya başladı. İstanbul'u anlatan muhtemel yazılara göz gezdirdi. "İstanbul'un Tarihi Değerleri" başlıklı bir makale buldu. Makale; Rumeli Hisarı'ndan Yerebatan Sarnıcı'na, Dolmabahçe Sarayı'ndan Pierre Loti Tepesi'ne kadar bir sürü açıklamalı fotoğraf içeriyordu. "Çok az bir sürem kaldı, sıfırdan araştırma yapmak yerine bunları Felsemenkçe'ye çevirsek..." diye düşünürken üzerinden bir yük kalkmış gibi hafiflediğini fark etmedi delikanlı. Yüzü güldü, keyfi yerine geldi. Garsondan bir tatlı rica etti. Yeniden arkasına yaslanıp dergiyi karıştırmaya devam etti. "İstanbul'a Yakın Hafta Sonu Kaçamakları", "Ankara Keşif Rotaları", "Çengelköy Kahvaltı Mekânları", "Kırklareli Bungalov Evleri" – "En Güzel Bungalovlar", "Erzurum'da Çiçek Toplamak", "Köyceğiz'de Ne Yenir"... Delikanlı başlıklara göz atarken tatlısı geldi. Teşekkür ettikten sonra bir iki

sayfa geri çevirdi. “Erzurum’da Çiçek Toplamak... Erzurum’da Çiçek Toplamak”, diye mırıldandı. Dört sayfalık bol fotoğrafı bir gezi yazısı. Neden olmasın ki, İstanbul’dan fenalık geliyordu zaten, diye düşündü ve omuz silkerek okumaya başladı.

2022 yılının son haftasında İstanbul çıkışlı bir gezi acentesinin Doğu Ekspresi turuna katıldım ve bu tren yolculuğuyla birlikte Erzurum, Kars, Erzincan, Sivas gibi illeri de görme fırsatı yakaladım. Bu yazıda öncelikle turla geçirdiğim sürede biriktirdiğim bir iki anıyı aktarmak, ardından da gezip gördüğüm iller ve tabii ki Doğu Ekspresi Turu ile alakalı bazı önemli bilgilerden bahsetmek istiyorum. Aklımda özellikle iki tane hikâye var ki onları yazmadan edemeyeceğim. Bu hikâyeler Erzurum’dan geçen insanlar hakkında. Erzurum ve insanlar hakkında.

Aylardan aralık. Doğu Ekspresi turuna benimle birlikte en az 35 kişi katılmıştı. Tur rehberimiz Ahmet abi çok sıcakkanlı, hoşsohbet ve esprili bir kişilikti. Onun ağzından gezi defterime ilk not ettiğim cümle şu olmuş: “Bugün rahat gezi biliyorsanız, birileri bunun bedelini ödediği içindir. Hiçbir şey bedelsiz değildir.” Tur programından bahsederken Kars’a da uğrayacağımızı ve orada Sarıkamış Şehitler Anıtı’nı göreceğimizi söylerken dile

getirmişti bu cümleleri. O anda otobüse sessizliğin hâkim olduğunu çok iyi hatırlıyorum.

Tur bir hafta sürdü ve biz devamlı otobüs veya trenle yolculuk yaptık. Grup tabii bir hayli büyük olunca devamlı tuvalet molaları verilmek durumunda kalındı. Grubun yüzde 90’ını kadın olduğu için 15 dakikalık tuvalet molaları hâliyle çok yetersiz kaldı. Erkek katılımcılar beş dakika içinde yerlerini alırken kadın tuvaletlerinin önünde devasa kuyruklar oluşuyordu. Ahmet abi de tur programı aksadığı için ister istemez sinirleniyordu. Ama üzerine biraz düşününce otuz kadın için 15 dakikalık tuvalet molası ne adil ne de mantıklı bir şeydi zaten. Neticede olan yine bütün katılımcılara oldu. Ziyaret edilmesi planlanan bazı yerler tur programından çıkartıldı. Yoksa bu tempoyla mümkün değil bir yere varamazmışız. Eee, adam da haklı bir yerde. Elli dakika sonra artık hanımların hepsi otobüsü varlıklarıyla onurlandırınca yine yola koyulduk. Ahmet abi tabii sinirli, kimse yanına yaklaşamıyor, çıt çıkaramıyor. Bir süre sonra eline mikrofonu aldı. “Ya arkadaşlar, ben de bundan sonra acele ettirmeyeceğim kimseye. Belli ki kimsenin zaten tınladığı yok. On dakika diyorum, otuz anlıyor-

sunuz, 15 dakika diyorum, üçe katlıyorsunuz. Tamam, sorun yok, listeden birkaç yeri çıkarttım. Artık tempomuza göre bakacağım bir şeyler. Ancak sizi beklerken başıma gelen bir iki olayı hatırlattınız bana. Onlar da yine böyle tuvalet ihtiyacıyla alakalı şeylerdi. Size o hikâyeleri anlatmak isterim” dedi Ahmet abi ve aniden bir kahkaha patlattı. Hikâye dinlemeyi oldum olası sevmişimdir ve Ahmet abi bize başkalarının tuvalet hikâyelerini anlatmayı uygun görmüşse, onları da dinlemek boynumuzun borcudur. Herkes merakla dinlemeyi beklerken ben de kalem defter çıkardım. Buyurun, hikâyeleri Ahmet abiden dinleyelim.

Bir gün yine böyle bir turla Erzurum’u geziyoruz. O gruptaki yaş ortalaması size nazaran daha büyük ve grup genelde teyzelerden oluşuyordu. Ben işimi seviyorum tabii, bile isteye tur rehberi oldum ama o zamanki turda işimden nefret etmiştim sanırım. Arkadaş, beş dakika bile olsa şu otobüs sessiz kalamaz mı ya? Teyzeler devamlı konuşuyor, gültüyor. Ama devamlı! Ben bu kadar enerjik bir grup görmedim hayatımda. Bir dakika susmadılar. Neyse efendim, bunlar devamlı tuvalete gitmek istiyorlar. Sadece tuvalete gitmek 45 dakika. Sadece tuvalet! Bu süreye abdest almayı dâhil etmiyorum bile, düşünün. Sonra baktım, bu böyle olacak gibi değil. Onlara dedim ki, bu tuvalet süresini artık kısaltmamız lazım, yoksa turumuz hep benzinliklerde geçecek. Farkındayım, sayıca fazla kadınsınız. Şöyle yapalım, ihtiyaç molalarında lütfen erkek tuvaletlerine de dağılalım. Kapıyı tıklayın ve içerisinin müsait olup olmadığını sorun. Müsaitse eğer, lütfen bir kısmınız erkek tuvaletini kullanın... Teyzeler tamam dercesine başlarını salladılar.

Bir gece yine otobüsle yolculuk yapıyoruz. Teyzeler uyuyor ve otobüsün içi ilk defa bu kadar sessiz. Ve ben öyle zor bir durumdayım ki size anlatamam. Lavaboya gitmem gerek ama bunu duyarlarsa bütün teyzeler de bu sefer ihtiyaç için inmek isteyecekler, sonra gecenin karanlığında teyzeleri etraftan topla toplayabilirsen.

Zaten ben ihtiyaçtan gittiklerini düşünmüyorum, bilirsiniz psikolojik bir oyun da olabilir bu. Neyse şoföre dedim, abi sessizce bir benzin istasyonuna yaklaş, benim tuvalete gitmem gerek. Otobüs yaklaştığında bir göz ucuyla teyzelere baktım, hepsi mışıl mışıl uyuyor. Sessiz adımlarla indim ve hemen tuvalete koştum. Yan yana üç kapılı tuvaletlerden ortadakine girdim. Tabii, çok mutluyum, huzurluyum. Derken bir anda dış kapıya vuruldu. “Müsait mıiiii???” Bir teyze sesi. Tanıdım bu sesi! Aman Allah’ım! Bizimkiler! O kadar korktum ki o anda, ne diyeceğimi bilemedim. Tabii, benden o şaşkınlık ve korkuyla bir ses gelmeyince karşı taraftan şu sesi işittim: “Bura boş, gelin gızlaaaaar!” Ve bunun üzerine erkek tuvaletini teyzeler bastı.

Ben ya korkudan ya utançtan olacak bir türlü çıkmadım bulunduğum kabinden. Tabii benden de bir çit çıkmadığı için teyzeler içerisi boş sandıklarından benim kapıyı hunharca zorluyorlar ve ben içeriden kapı kolunu güçlükçe tutuyorum. Allah’ım, korkunçtu! Neyse hepsi güle konuşa işlerini halledip otobüse dönene kadar ben içeride mahsur kaldım, çıkmaya da çok çekiniyorum tabii. Bir süre daha orada bekledim. Etraftaki seslere kulak kabarttım. Ortalık temiz! Etrafta ne bir teyze var, ne de sesi ve enerjisi. Tedirginlikle kabinden çıktım ve otobüse koşturdum. Birden ne göreyim. Bütün teyzeler sinirli sinirli bana bakıyorlar. Ne olduğunu anlayamadım. Sonra bir teyze demesin mi: “Neredesin len sen? Biz seni beklemek zorunda mıyız?” diye.

Başka bir Erzurum turunda da yine grup çoğunlukla kadınlardan oluşuyordu. Zannedersem orada da yine bir sürü tatlı teyzelerimiz vardı. Tahmin edeceğiniz üzere onlar da devamlı tuvalet molası vermemi istiyorlardı. Tuvalet kelimesini o kadar sık duyuyordum ki artık, vallahi o kelimedenden midem bulanmıştı. Sonra aklıma bir fikir geldi. Katılımcılara döndüm ve dedim ki, bundan sonra “tuvalete gitmek” yerine “çiçek top-

lamaya gitmek” tabirini kullanalım. Bu kulağa daha hoş gelecektir. Ve inanır mısınız, gerçekten de öyle oldu! “Ne zaman çiçek toplamaya gideceğiz?”, “Çiçek toplamam gerek, çok acil!”, “Rehber oğlum, otobüsü bir kenara çekelim de biraz çiçek toplayalım!” gibi cümleler duymaya başladım. Bu fikir hepimizin çok hoşuna gitmişti doğrusu. Neyse efendim, turun ortalarına doğru tura yeni biri dâhil oldu. Bu amca sonradan dâhil olduğundan olacak kimseyle arkadaşlık kuramamıştı bir türlü. Elinde eski bir fotoğraf makinası, kendi başına sağın solun fotoğrafını çekiyordu. Eminim amca, teyzelerin devamlı çiçek toplamaktan bahsettiğini duyunca buna pek anlam verememiştir. Bu kadınlar bir tur gezisinde neden çiçek toplamak istesinler ki? Tabii ben de bu çiçek toplama tabirini amcaya anlatmayı unutmuyum. Neyse yine yoğun bir çiçek toplama talebi üzerine otobüsü kenara çektik. O arada amca uykuya dalmış. Teyzeler sürü hâlinde ayaklanıp inmeye hazırlanırken adamcağız uyandı ve şaşkınlıkla ne olduğunu sordu. Teyzeler hep bir ağızdan “Çiçek toplamaya gidiyoruz!” diye cevap verdiler. Amca da yazık, daha fazla yalnız kalmak istemediğinden olacak, teyzelere dönüp dedi ki “Aaa, ne güzel! Tamam, o hâlde ben de sizinle geleyim. Siz çiçek toplarken ben de fotoğrafınızı çekerim!”

O andan itibaren amca tur boyunca bir daha hiç fotoğraf çekmedi.

Hikâyeler anlatılırken, bütün yolcular kahkaha atarken Ahmet abi de zaman zaman kendi anlattıklarına hunharca gülüyordu. Ben de gülmekten not almayı unutmuyum. Ahmet abi konuşmasına devam etti: “Neyse arkadaşlar. Biz de bu arada yaklaştık sayılır. Önce Yakutiye Medresesi’ni, ardından da Erzurum Evleri’ni göreceğiz. Yavaştan hazırlanalım, otobüs ana yolda fazla beklemesin!” Arka koltuklardan bir kadın sesi duyuldu: “Ahmet abi, acaba öncesinde biraz çiçek toplayabilir miyiz?”

...

Delikanlı istemsizce sırıttı. Yazının devamında Doğu Ekspresi Turları hakkında bilgilendirme yapıyordu. Başını kaldırdı. Yağmur çoktan durmuş gibi görünüyordu, yerler kuruydu. İnsanlar sokağa doluşmaya başlamışlardı. Galata’yı hemen fotoğraflayıp otele dönmek istiyordu. Dergi kapağının fotoğrafını çekti ve ardından ödemesini yaptı. Kalkmak için hazırlanırken yanında pembeler içinde etine dolgun bir kadın belirdi. Göğsünde bir bebek uyuyordu. Kadın elindeki gülü delikanlıya uzattı. “Abey bir çiçek al sevgiline be ya!” deyiverdi ağzındaki sakızı patlatmadan hemen önce. Delikanlı gülümsedi, kadına cebinden 20 kâğıt uzattı. Kadın parayı beğenmediğini belli edencesine burun kıvrırdı ve elindeki gülü eteğinin lastiğe sıkıştırdı. Demetinden en solgun gülü çekip çıkarıp masadaki derginin üzerine bıraktı. Arkasını dönüp uzaklaşırken “Allah bere...” dediği kesik kesik duyuldu.

BELKIS KILIÇ

Avusturya – Viyana

Allah'a Abd - Abdullah

SİNAN ATEŞ

Abdullah, on dokuz yaşında ilim aşkıyla yanıp tutuşmakta olan bir delikanlı. Hayattaki tek gayesi sevgiliye yakışır bir kul olup onun rızasını kazanmak. Abdullah'ın başına ne gelirse gelsin sevgiliyi düşünerek üstesinden geliyor. İlim tahsil etmek için yurdundan ve ailesinden çok uzak; ama en sevdiğine çok yakın diyarlarda. Abdullah'ın ikamet ettiği fakirhanesi bir yatak, bir ahşap masa ve bir de ahşap dolaptan oluşuyor. Dolabının içinde canından çok sevdiği kitapları, Mekke'den hediye gelen kabanı, tesbihi, seccadesi ve yine arkadaşından ona hediye gelen Mekke kokusu vardı.

Abdullah'ın pek bir mal varlığı yoktu; ancak ona soracak olursanız dünyanın en zengini oydu; çünkü kalbi aşk ile doluydu. Abdullah'ın gözleri sevgiliden başkasını görmezdi: Her baktığı yerde onu görür, her baktığı yerde onu anar olmuştu. Artık bundan sonra dönülmez bir yolun yolcusu olmuştu Abdullah. Öyle bir yol ki, uykusunda hatta rüyalarında dahi onun yolunda yürüyor ve sevgiliyi anıyordu. Yol muydu onu bağlayan yoksa bu yolda yolcu olmanın verdiği haz mı?

Abdullah gece 5 sularında imsak vaktine yaklaşık bir saat kala uykusundan uyandı ve fakirhanesinde sevgiliyle buluşmak üzere yıkanıp temizlenmeye abdesthaneye gitti. Kışın ortasında çeşmeyi açtı ve buz gibi soğuk su oluk oluk akmaya başladı. Abdest almak için elini suya götürdüğünde soğukluğun verdiği etkiyle mahmur gözleri açıldı. Yüzüne buz gibi soğuk suyu yavaşça sürmek ona bambaşka bir haz veriyordu. En nihayetinde sevgilinin karşısına aydın ve pak bir şekilde geçmek için yapıyordu bunları. Sevgiliyi anmak dünyanın en güzel şeyiydi. Her ismini andığında kalbinde kelekler uçuşuyor gibiydi, aslında tam da öyle değildi ama duygularını ifade edemediği için böyle örneklendiriyordu. Abdullah'ın sevgisinin karşısında kelimeler tam anlamıyla kifayetsiz kalıyordu. Ölesiye seviyordu, ölesiye aşıktı. Temizlendikten sonra sevgilisini anmaya durmak için bir küçük gaz lambası yaktı. Etrafı loş; sadece arkadan sallanan huzur verici hafif sarı bir ışık yanıyordu, yanıyordu tıpkı Abdullah'ın yandığı gibi..

Abdullah sevgilisini anarken en güzel surette olmak için üstünü çıkarıp özellikle sadece sevgilisi için giydiği o uzun ve güzel kar beyazı kaftanını giydi.

Bir de tütsü yaktı. Ortalık âdeta Kabe kokusuyla ber-hava olmuştu. Abdullah o çok değerli gri seccadesini serdi, yanına da bembeyaz tesbihini yavaş ve narın bir şekilde koydu. Artık sevgilisinin karşısına geçme-yeye hazırlanmış gibiydi. “Niyet ettim senin rızan için teheccüt namazı kılmaya,” derken Abdullah bundan çok daha fazlasını söylüyordu. İçinden: *Ben senin için, seninle bu saatte beraber olabilmek için yata-ğımı ve o tatlı uykumu terk ettim. Bana verdiğin bun-ca güzelliği bıraktım ve herkes uyurken senin yanına geldim. Çünkü sensin benim maksudum, sensin benim sevdiğim. Sadece sanadır kulluğum, sadece sanadır köleliğim. Ben Abdullah’ım, senin Abdinim!*

Abdullah, isminin anlamını pekâlâ biliyordu ve hak-kını vermek için elinden gelenin fazlasını yapıyordu. Artık Abdullah’ın huzura çıkma vakti gelmişti. Tekbi-ri sevgilisini yücelterek aldı ve huzura çıktı... Çıktı ve çıkarken elinin tersiyle mâsivâyı terk etmeyi unutma-dı. Ona gerekmezdi ondan gayrisi.

Abdullah’ın şevki okudukça artıyordu, şevki arttıkça da okumaya devam ediyordu. Namazını huşu içinde kılıyordu. Secdeye eğildikçe kalbiyle nazar ederek

Rabb’ine daha da yakınlaşıyor, yakınlaştıkça ona olan özlemi artarak hasret kalbini parçalıyordu. Bütün der-dini, bütün kederini ve insanlara anlatamadığı ne var-sa kalbiyle Rabb’ine anlatıyordu. Küçük küçük yaka-rışlarda bulunuyordu; bunların hepsini damla damla akan gözyaşlarıyla yapıyordu. Rabb’ine o kadar ya-kinken uzak olmaya dayanamıyordu.

Abdullah artık huzurdan ayrılmak için selamlarını verdi ve zikir çekmek üzere o beyaz tesbihini eline aldı. İmsak vaktinin girmesine çok kalmış olamazdı. Abdullah hem dili, hem kalbi hem de hâli ile sevgi-liden başkasının kalbinde olmadığını anlatmaktaydı. Her bir zikir tanesi kalbine o kadar dokunuyordu ki onu hâlden hâle sokuyordu. Bir gülücük açıyor, bin gözyaşı döküyordu. Her şey zikre dalmıştı, arkadan sallanan o hafif sarı renkteki ateş yanarak, elindeki tesbih çekilerek, Abdullah ise kendini kaybederek.

Abdullah sevgiliyi andıkça sevgilide yok oluyordu. Öyle ya, Abdullah’a göre aşk, maşukta kaybolmak-tı, onunla hemhâl olmaktı. “Bende, O’dur aşk,” der dururdu daima. Abdullah sevdiğini meczup misali, deliler gibi severdi. “Sevgiliye varmak için evvela

kendinden geçeceksin. Aşkta kavuşma olmayacak, kavuşursan aşk olmaz. Onun hasretiyle yanıp kavrulacaksın, sonra ona olan vuslat arzusu seni onun kölesi hâline getirecek, ama vuslat olmayacak. Vuslat, hasreti bitirir. Bu dünyada olduğumuz sürece bize vuslat uzak olacak,” derdi. Dünya sadece ve sadece sevgiliye kavuşmak için bir aracıydı Abdullah’ın gözünde.

Abdullah zikre devam ederken birden ezan sesiyle irkildi. İmsak vakti girmiş, sabah namazını kılma vakti hasıl olmuştu. Müezzin ne kadar güzel bir şekilde anıyordu sevgilisinin adını! Ne kadar güzel uyandırıyor insanları huzura gelmeleri için. Abdullah tekrar gözlerini kapattı ve pürdikkat ezanı dinlemeye başladı. Müezzin okudukça o içinden tekrarlıyordu; çünkü Resulullah öyle emretmişti hadisinde.

Büyüklerinden işittiği nasihatleri uygulamak için elinden geleni her daim yapardı Abdullah. Bir gün bir büyüğü “Evladım, sevgili ile beraber ol. Olamıyorsan en azından sevgiliyle beraber olanlar ile beraber ol,” demişti, o günden bu yana Abdullah her geleni Hızır, her geceyi Kadir bildi. Kimseyi kırmadı, kimseyi incitmedi. Bir husus olduğu vakit kendisini uyarırdı; *ya inciteceğin kişi sevgilinin sevdiği ise? Ne yaparsın Abdullah, nerelere gidersin?* Düşüncesi dahi kahrediyordu Abdullah’ı...

Aşk bir mübalağa sanatıydı ve Abdullah bunu en güzel şekilde yapıyordu. Başına bir musibet gelse “sevgili beni unutmamış” diyerek üzölmek yerine seviniyordu. Musibetler onun sevgisine engel değildi.

di. Hatta engeller dahi onun sevgisine engel değildi. Her bir zorlukta daha çok seviyor, her bir imtihanda sıkıca bağlanıyordu aşk ipine. “Musibetler sevgilinin misafiridir. Onları incitmemek, onları küstürmemek lazım” diyerek o misafiri en güzel şekilde ağırlamak için elinden geleni yapmaya bakardı. Aklından şu mısralar geçirdi her daim:

Hoştur bana senden gelen

Ya hil’at-ü yahut kefen

Ya gonca gül yahut diken

Kahrın da hoş, lütfun da hoş...

Ölesiye aşık demiştik ya? Ölüm dahi sevgiliye kavuşmaktı...

İşte bu bakış açısı tüm zorluklara rağmen Abdullah’ı hayata bağlıyor ve en iyi şekilde yaşaması için onu teşvik ediyordu.

YENİ

SİNAN ATEŞ

Hollanda – Amsterdam

Uzaklarda

ESRA YILDIRIM

Bir pembelik aniden sardı odamı. Heyecanlı bir şekilde kalktım. Perdeyi hızla çekip camı açtım ve dışarıya baktım. Bahar, en güzel renkleriyle selamladı beni. Uzun zaman sonra kuşların sesini duydum. İçim ferahladı, mutlu oldum.

Japonya ilkbaharda çok güzeldir. Sakura ağacının pembe çiçekleri bütün şehri sarar. Güzellik uykusuna yatmış dünyayı uyandırır.

Bu fırsatı kaçıramazdım. Saat daha çok erkendi. Uyandım. Yüzümü yıkadım. Üzerime yeşil bir bluzla bir kot pantolon giydim. Saçlarımı arkaya doğru sarı bir tokayla bağladım.

“Bu saatte nereye gidiyorsunuz efendim? Daha çok erken,” diye seslendi yalvarırcasına. “Ben... Bahçeye iniyordum. Sakura ağacı çiçek açmış. İki dakika bakıp gelsem? Lütfen...”

Kafama göre hareket etmemden rahatsız olsa da izin verdi. Sofya bana hiç kıyamazdı. Aşağıya bahçeye indim. Nasıl da güzel çiçek açmış. Elimde olsa bütün gün bu ağacın altında oturup hayal kurardım. Ailemin dikkatini fazla çekmemek, Sofya’yı da daha fazla zor

durumda bırakmamak için tekrar eve girdim. Dışarıya pek çıkmam. Hayatım küçüklüğümünden beri planlı. Okulum çok yoğun. Ailemin beklentisi yüksek. Bu baskının altından kalkamama korkusu beni boğuyor. Rutinim her gün aynı. Sabahtan akşama kadar ders çalışmak... Boş vaktim yok denilecek kadar az. Tek çocuk olduğumdan bütün yükü ben taşıyorum.

İyi evlat. İyi öğrenci. İyi torun. İyi insan...

Kahvaltı hazırlanmış, bekleniyorum... Masada orman meyveli pankekle taze sıkılmış portakal suyu var. Son zamanlarda midem pek bir şey kabul etmiyor. Merdivenden gelen ayak seslerini duyar duymaz başımı oraya çeviriyorum. Her zamanki gibi güzel bir takım giymiş... Babam alnıma bir buse kondurup işe gitti. Annem iş bahanesiyle birkaç gündür şehir dışında... Onu görmeyeli çok oldu. Her gittiği şehirden mutlaka bir kart yollar. Hepsini saklarım.

Ailemi çok seviyorum. Bunu birbirimize hiç söylemesek de hissettiğimizi umuyorum. Tek sorun kendimi yetersiz hissetmem. Ne kadar da çabalasam bunun karşılığını ne duyarım ne de görürüm.

Derdim, aileme yaranmak. Bir “Aferin kızım.” duy-
mak benim için dünyalara bedel. Bu sözü yok deni-
lecek kadar az duydum. Sevmek ve bunu hissetmek
isteğim kaybolmuş bu yüzden. İnsan, duyması müm-
kün olmayanın peşinden koşmamalı.

Çok yorulmamın bir anlamı yok. Kendileri de ben-
den farklı değil. Onlar için erdem, çalışmaktır. Gece
gündüz demeden çalışırlar. Çoğu zaman yalnız yemek
yerim, yalnız gezerim, mutluluklarımı yalnız yaşarım.
Küçüklüğümden beri yanımda bir bakıcı var. En iyi,
aynı zamanda da tek arkadaşım. İnsanları fazla tanıd-
ığım da söylenemez. Bundan dolayı da arkadaş olarak
bir tek Sofya’yı bildim. Hem sırdaş. Hem dost. Hem
abla. En iyi o anlar beni.

Saatler, günler, yıllar hep böyle geçirdi. Evden okula,
okuldan eve. Büyümeye başladım. Hayatımda önemli
kararlar alma vaktine doğru ilerliyordum.

Bir zamanlar ilkbaharın gelmesini, ağaçların pembe
pembe parlamasını sabırsızlıkla bekleyen ben, bu ha-
yalden vazgeçiyorum. Ama ağaçlar vazgeçmedi. Her
sene, aynı vakitte en güzel renkleriyle dünyayı süslü-
yorlar. Ben görmüyorum. Belki de görmezden geliyo-
rum, bilmiyorum.

Hediyesiz birçok doğum günü geçirdim, artık sayma-
yı bıraktım. Biraz yalnız... Biraz alıştım bu duruma.
Bu dünyada bir kişi beni hatırlıyorsa o da Sofya’dır.

Ömrünü bizim yanımda geçirdi. Zengin, yalnız ve
mutsuz bir ailenin içerisinde. Her sene doğum günü-
mü kutlar, en sevdiğim kahvaltıyı hazırlar.

Yaşıt değildik. Bizi bağlayan yalnızlığımızdı. Gün
boyu evde kalıp bazen gecelere kadar konuşurduk. Bu
hayata beraber mahkûm edilmiştik sanki.

Bugün biraz farklıydı. Sofya artık yoktu. Gitti. Dol-
mayan bir boşlukla baş başa kaldım. Duygularımı
paylaşacak kimsem yok artık. Kalbim paramparça...

Yalnızlığımın yanına yalnızlık eklendi.

Ailem için Sofya’nın yeri doldu. Nereden bilsinler be-
nim tek arkadaşımın o olduğunu. Bilemezler...

Aylar geçti. İlkbahar geldi. Bir pembelik sardı odamı.
Aynı çocukluğumdaki gibi. Tebessüm ettim. Sofya
uzaklarda, gönüllerimiz pembe bir ağacın altında bir-
leşiyor.

YENİ

ESRA YILDIRIM

Almanya – Duisburg

Koku

BAHAR AKAR

Pencereler üşümüş. Hiç bir ev diğerine benzemiyor, ama sokaklar hep aynı. Kaldırım taşları birbirinin kopyası ama farklı tonlarda. Yine de kaybolmak mümkün değil. Nasıl olsa her kavşaktan dönüş eninde sonunda gitmek istediğim yere götürecektir beni. Gözüm binaların arasına sallanan Noel ışıklarında takılı kalıyor. Yıldızlar, küskün küçük çocuklar gibi Noel ışıklarının ardına saklanıyorlar. Havada tanıdık bir koku geziniyor. Belleğimin derinliklerinde bu kokunun anısını bulmaya çalışıyorum. Zihnimdeki sekmeler yenilenmiyor. Bekliyorum. Klasörleri tarıyorum. Bir define arar gibi arıyorum. Göğüs kafesimden çıkan seslere kulak veriyorum. Kirpiklerim kurşun gibi ağırlaşıyor. Gizli hazineyi bulmak üzereyim.

***

Çıt çıt çıtırdıyor. Ateşin harmanladığı odun kokusu bütün odayı sarmış. Ninem kestanelere teker teker çizik atıyor. Yoksa pişmezmiş, nar gibi kızarması gerekiyor. Pencereler buğulu. Yerde bir parça mandalina kabuğu kalmış. Meyve kabuklarını sobanın içine

atarken yere düşmüş olmalı. Çöpe atmak gerekmiyor. Sobada yakılırsa evin içi mis gibi kokacaktı.

***

Nefesim havada iz bırakıyor. Boynumu atkımın içine saklıyorum. Parmaklarım cebimden cüzdanıma doğru uzanıyor. Çıt çıt çıtırdıyor kestaneleri pişiren ateş. Noel pazarında en çok atıştırmalıkları severim. Havada el ele gezen çeşitli kokuları tanımaya çalışırım. Zaman, mekâna sıkışmış. Bu kentin kokusu daha önce başka bir konumda duyuldu.

BAHAR AKAR

Almanya – Offenbach

EISENBAHN
POST UND DAMPSCHIFFSKARTE
VON
EUROPA
bearbeitet
VON
H^r HENRY LANGE.

RAILWAY
STEAM-BOAT AND POST MAP
OF
EUROPE
by
H^r HENRY LANGE.

CARTE DES CHEMINS DE FER
VOIES NAVIGABLES ET ROUTES POSTALES
de
L'EUROPE
dressée par
HENRY LANGE
Docteur en philosophie.

DOSYA

20.

Y Ü Z Y I L

A V R U P A

E D E B İ Y A T I

KORKU VE 20. YÜZYIL ALMAN EDEBİYATI

ESRA HANIM AKDENİZ

2

0. yüzyıl Avrupa...

Hızla sanayileşme yolunda ilerleyen Batı ülkeleri baş döndürücü bir teknolojik ve sosyolojik değişimin tam ortasında idi. Bu değişim ve dönüşüme kültür ve sanat camiasının yanıtı ise modernizm akımının ortaya çıkmasıyla olmuştur. Yenilik ve değişim arzusuyla tutuşan modernizm, geleneksel fikirleri tamamını reddetmesiyle tanınır. O güne kadar topluma egemen olan din odaklı düşünme tarzı, yerini hümanist görüşe bırakmıştır. Barışa ve özgürlüğe, bilginin evrenselliğine ve insan aklına dayalı yeni dünya görüşü, o zamana kadar hüküm süren geleneksel fikirlerle çatışıp bilimsel bakış açısının ve rasyonel düşün-

cenin hâkim olmasını sağlamıştır. Bu denli büyük bir toplumsal dönüşüm, elbette yenilikçi fikirleriyle felsefe, müzik, resim, edebiyat ve mimari gibi sanat dallarını derinden etkilemiştir.

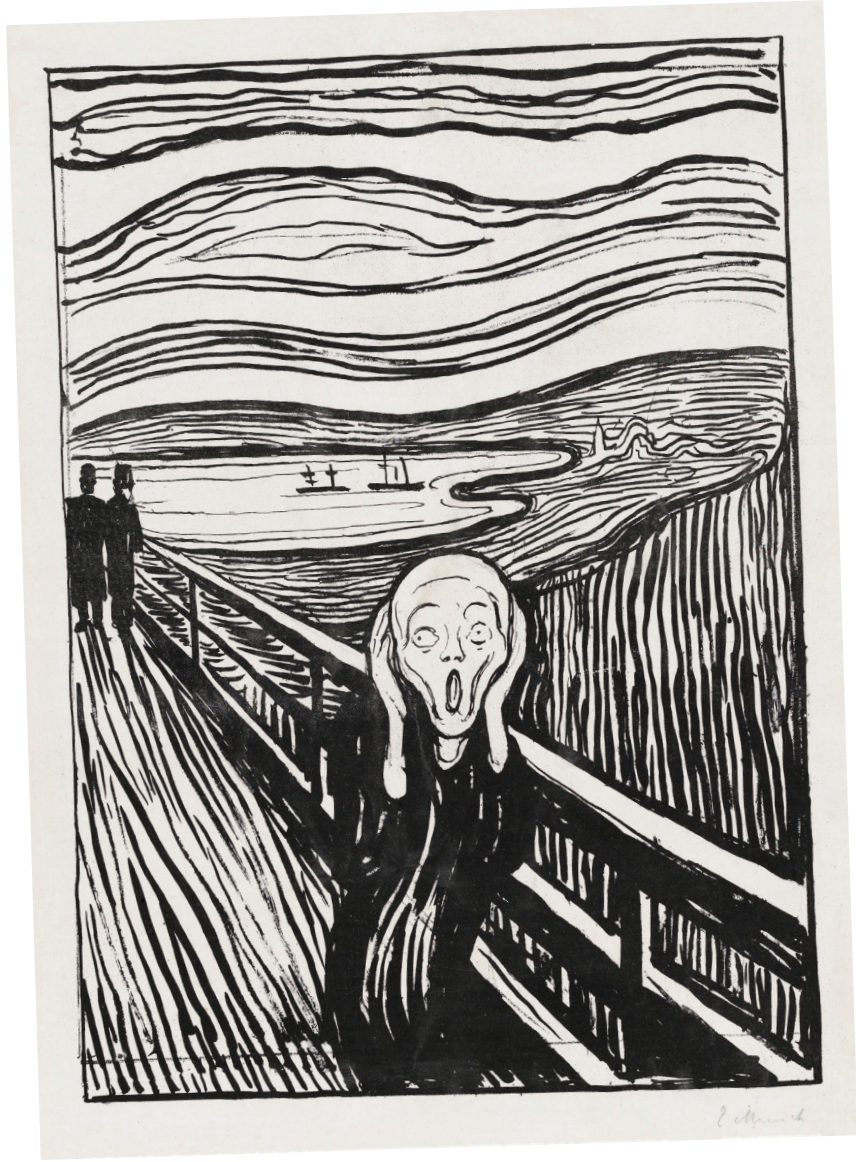
Böyle bir zamanda sıra dışı teorisyle Avrupa'yı temelden sarsan psikanalizin atası Sigmund Freud âdeta sanat camiasını etkilemeye gelmiş bir ilham elçisidir. Bilinç dışının içinde yatan duygu ve düşünceleri ayırıştırarak gerçeklerin orada var olduğunu savunan Avusturyalı nörolog, bu fikirleriyle sanatkârlara esin kaynağı olmuştur. Tüm dünyada modern edebiyat öncesi klasikleşmiş ölüm, aşk ve ayrılık konuları, yerini zihinsel süreç, varoluş, insanın ruhsal durumu gibi içsel

hesaplaşmalara bırakmıştır. Yazar, bu şekilde okuru zorlarken bir yandan da hikâyedeki karakterlerin bilinç akışını takip etmesini sağlayarak aralarında özel bir bağ inşa etmiştir.

Bilinç dışının keşfi, yazarların eserlerinde toplumsal değer çatışmalarını ve fertlerin iç dünyası ile günlük yaşantısı arasında ortaya çıkan uyumsuzlukları konu almalarına sebep olmuştur. Çatışmaların neticesi olarak karakterlerde ortaya çıkan korku, endişe ve fobi gibi psikolojik buhranların konu edildiğini görmek mümkün.

Bu karakterlerden biri Patrick Süskind'in *Güvercin* adlı eserinde yer alan sosyal anksiyete bozukluğu olan Jonathan Noel. Elbette

yazar, karakterinin ruh hâlini bu şekilde betimlemiyor. Onun insanlara güvenmeyen, kendini toplumdan soyutlamış biri olduğunu; hayranlıkla, sevgilisi olarak tasvir ettiği, bir kibrit kutusu büyüklüğündeki odasında şaşmaz bir düzen ve rutin içinde yaşadığını belirterek okura Jonathan'ın ruh hâlini tanıtıyor. Karakterin çocukluk travmalarına değinen Süskind, sebep sonuç ilişkisini açıkça gözler önüne seriyor. İkinci Dünya Savaşı esnasında Naziler tarafından önce annesinin bir müddet sonra da babasının ortadan kaybolması, kız kardeşiyle apar

topar ülkeyi terk edişleri, yanında büyüdüğü insanların onu dört ay sonra doğum yapacak ve daha sonra kaçacak olan bir kadınla evlendirilmesi gibi travmatik ilişkilerini okura yansıtıyor. Jonathan'ın özgür iradesinin hiçe sayılışını, insanlığa olan güvenini nasıl yitirdiğini ve aradığı huzurlu hayatı kendini toplum

dan soyutlayarak tapınma derecesinde tutunduğu odasının önemini bu sebepler silsilesi sonucunda okura hissettirmiş oluyor.

Tekdüzeliliği arzulayan, değişikliği sevmeyen, kendini bu dünyaya ait hissetmeyen Jonathan, taşıdığı odacıkta güvenli alanını inşa eder. Kurduğu bu düzenin bir şe-

kilde bozulacağı korkusu ve endişesiyle tam yirmi yılını geçirir. “Sakınılan göze çöp batar” misali bir gün hayatını alt üst edecek güvercin olayı gerçekleşir. Jonathan kapısının önünde tiksintiyle bahsettiği güvercini görür ve tüm dengeler değişir. Odasına yüklediği güvenli alan tanımı tüm anlamını yitirir. Burada anlatıcı, karakterin bilinç akışını, güvercini gördüğü an yaşadığı dehşeti ve korkuyu okura aktararak onun ruh hâlini ilmek ilmek işler. Kendini insanlardan o denli soyutlamış bir karakterin psikolojisinin, bir güverciniden ölesiye korkarak hayatının merkezine koyduğu odayı terk edebilecek kadar bozulmuş olduğunu gözler önüne sermektedir.

Bir daha geri dönemeyeceğini düşünerek gelecekteki hayatı ile ilgili büyük bir endişe yaşayan Noel, hayatının kontrolünü kaybetmenin korkusuyla intihar etmeyi dahi düşünür. Algılarının bu denli gerçek dışı olması okuru zaman zaman çileden çıkarsa da Patrick Süskind *Güvercin* adlı uzun hikâyesinde Jonathan’ın korkusunu, duygudurum bozukluğunu ve hezeyana uğramış algısını metnin pek çok yerinde alegorik biçimde ele almıştır.

Freud’un psikanaliz kuramından etkilenip benzer duyguları işleyen bir başka Alman edebiyatçı da Stefan Zweig’dır. Kaleme aldığı *Korku* isimli uzun hikâyesiyle sıkça işlenen aşk üçgeni konusunu psikolojik derinlikle ele alan yazar, gerilim dolu öyküsünde okura karakterin iç dünyasıyla empati kurduruyor. Kitap burjuva hayatı süren, evli ve iki çocuk annesi Irene’nin gönül macerası sonucu yaşadıklarını konu alıyor. Bir gün yakınlaştığı genç piyanistin yanından ayrılırken yolunu kesip onu tehdit eden kadının onda uyandırdığı suçluluk, utanç ve korku duygusuyla karakterin iç hesaplaşması başlar. Kitapta pişmanlık, ceza ve suçluluk kavramları Irene’nin yaşadığı yoğun korkuyla işlenir. Birilerinin onun yürüyüşünden, sözlerinden veya yüz ifadesinden şüpheleneceğini düşünerek kendini hayattan soyutlayan Irene korkunun kısılcına teslim olur. Bu korkunun altında ezilişini okura mükemmel bir şekilde hissettiren Zweig: **“Korku, cezadan daha berbat- tır, çünkü ceza bellidir, ağır veya hafif; bilinmeyene, sınırlandırılmamışa kıyasla ceza daha az ürkütür.”** cümlesiyle Irene’nin iç dünyasında yaşadık-

larına bir ayna tutar. Avukat olan eşi ona çok defa itiraf fırsatı tanımasına rağmen, Irene kaybetme korkusuyla şantajcıya boyun eğerek kitapta bahsedildiği gibi kendine birkaç saatlik huzur satın almayı düşler. Onu intiharın kıyısına kadar götüren bu korku yolculuğunu okur iliklerine kadar hisseder. Stefan Zweig, itiraftan sonra gelen cezanın gizlenen bir suçun verdiği ızdırap kadar can yakmayacağı mesajını Irene’nin ruh hâlini tasvir ederek dünyaya bildirmiştir.

Patrick Süskind ve Stefan Zweig’in yanı sıra Thomas Mann, Hermann Hesse, Robert Musil, Franz Kafka ve Alfred Döblin gibi 20. yüzyıl Alman edebiyatçıları Sigmund Freud’un psikanaliz kuramından etkilenerek sayısız eser ortaya koymuştur. Yazarların karakter oluşumunda kahramanın çetrefilli iç dünyasını, zihin akışını ve düşünce kalıplarını okura sunarak metinlere yeni bir boyut kazandırmıştır. Ayrıca günümüze kadar uzanan psikolojik metin tahlilleri, karakter analizi ve bilinç dışının eylemlerini çözümleme ve yorumlama imkânı sağlayan bu kuram, okura çok yönlü bakış açısı kazandırmıştır.

İKİ DÜNYA SAVAŞI ARASINDA ALMAN EDEBİYATI VE SANSÜR ALEVLERİ

ASLIHAN İNCE

Wo man Bücher verbrennt, verbrennt man am Ende auch Menschen.

Kitapların yakıldığı yerde eninde sonunda insanlar da yakılır.

(Heinrich Heine)

Bütün milletlerin geçmi-
şinde, kültürel ve sos-
yolojik anlamda büyük
değişim ve dönüşümlere sebep
olan, tarihî hadiseler vardır. Hiç
şüphesiz ki bu gelişmelerin en
belirgin yansımalarından biri de
edebiyattır. Zira yazmak, yaşa-
makla doğrudan bağlantılıdır. Bu
anlamda 20. yüzyıl içerisinde, iki
dünya savaşı arasındaki döneme
tekabül eden süreçte, Alman
edebiyatına en yıkıcı zararı veren
dönem, Nazi iktidarı yıllarıdır. Bu
dönemde Nazi iktidarı tarafından
gerçekleştirilen eylemler, Alman
edebiyatını derinden etkilemiştir.

Özellikle Nazi iktidarının yol aç-
tığı zararın en sembolik ve etkili
örneklerinden biri, toplu kitap
yakma eylemleridir. Olaylar, 10

Mayıs 1933 tarihinde, Nazi öğ-
renci birliklerinin Almanya gene-
linde düzenlediği kitap yakma
etkinlikleriyle başlamıştır:

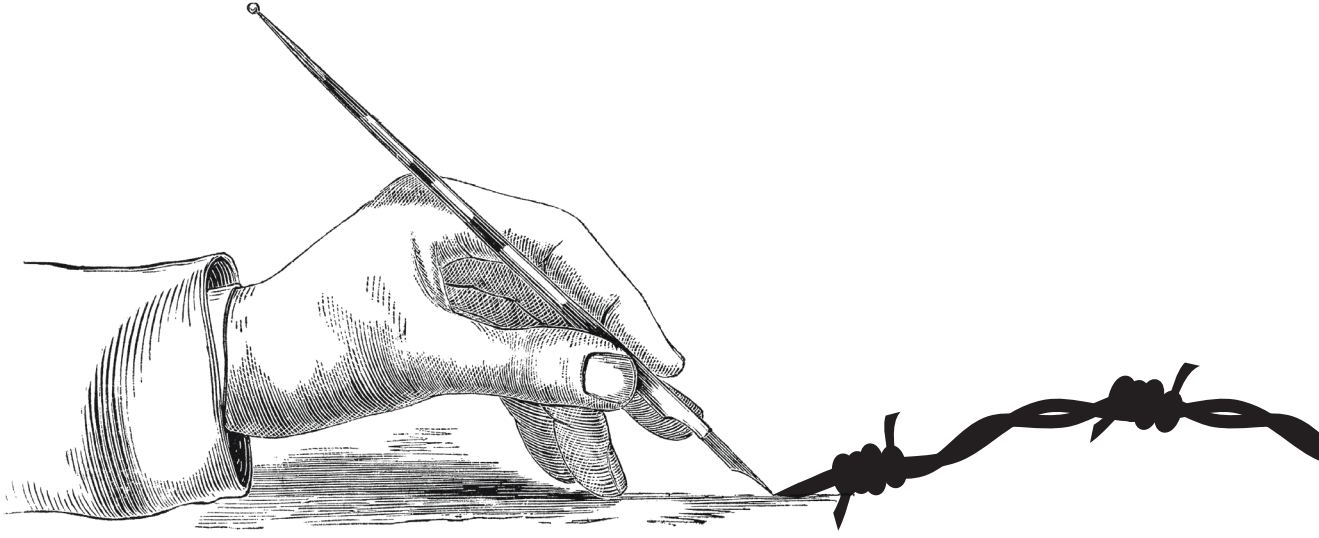
Gecenin karanlığını bir bıçak gibi
bölen alevlerin etrafında halk,
küllere dönüşen kitap yığınlarını
izlemektedir. Günler öncesinden
Almanya'nın farklı şehir meydan-
larında gerçekleştirileceği ilan
edilen gövde gösterisinin vakti
gelmiştir. Dönemin Nazi rejimi
tarafından, sözde “yozlaşmış” ve
de idealize edilen “Alman ruhu”
na muhalif kabul edilen binlerce
kitap, bir gecede şehir meydanla-
rında sansür ve baskı alevlerine
kurban edilir. 10 Mayıs 1933
tarihinde başlayan toplu kitap
yakma eylemleri, gittikçe etkisi
artan ırkçı Nazi ideolojisinin en

kara eylemlerinden biri olarak
tarihe geçer.

Bu korkunç manzara, yalnızca ki-
tapları tutuşturan devasa alevle-
rin sahnesi değildir, aynı zaman-
da I. Dünya Savaşı'nın yarattığı
tahribatin da tarihî yansımasıdır.
Mağlubiyetle sonuçlanan I. Dün-
ya Savaşı, Almanya'yı derin bir
yıkıma sürüklemiştir.

Babalarını savaşta yitirmiş bir
halkın bunalımlı günleri, ağır
ekonomik koşullar altında gide-
rek daha da zorlaşıyordu. Yüksek
enflasyon, işsizlik sorunu ve
beraberinde artan sol ayaklan-
malar, karşıt sağ eylemleri de
iyice canlandırıyordu. Toplum-
sal sıkıntılar gittikçe büyüyor,
aşırılıklara dönüşüyor ve açlık

ile borçlar artıyordu. Toplumun kırılğanlığı artmış, halkın güveni sarsılmıştı. Bu dönemdeki edebiyatçılar, savaş sonrasında ortaya çıkan bu sarsıntılı ortamın etkisi altında, acıları ve travmaları temel alan eserler yazıyorlardı. Yazarlar, savaşın getirdiği yıkımı, kayıpları ve savaşın anlamsızlığını ele alıyordu.

Bu kriz ortamına, darbeler ve Weimar Cumhuriyeti'nin siyasi istikrarsızlığı da eklenince, son yıllarda büyük bir popülerite kazanmış olan Adolf Hitler ve Nasional Sosyalist Alman İşçi Partisi (NSDAP) öne çıkıyor ve kriz ortamını fırsata çeviriyordu. Hitler, Alman halkını yeniden onurlandırma ve de Almanya'yı eski ihtişamına kavuşturma vaadiyle halkın sempatisini kazanıyordu. Bu atmosferde halkı etkileyebilmek için nefret ve milliyetçilik söylemlerini kullanıyordu. Zira ortak bir "öteki" yaratmak, insanların aynı yöne kulak vermesini kolaylaştırıracaktı. Böylelikle, Hitler savaş sonrasında insanların umutlarını tazeleyerek Nazi Partisi'ni güçlendiriyordu.

Nihayetinde 30 Ocak 1933 tarihinde dönemin Cumhurbaşkanı

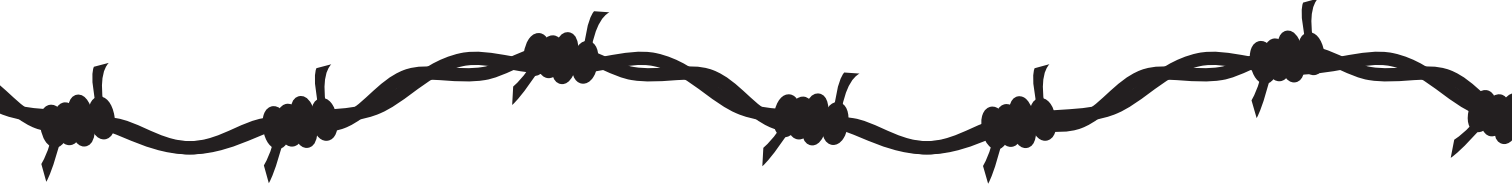
Hindenburg, Nazi Partisi lideri Adolf Hitler'i şansölye olarak atadı. Bu kapsamda kitap yakma eylemleri, Hitler'in iktidara gelişinde bir dönüm noktası oldu.

Kitap yakma eylemlerinden önce Nazi rejimi, eleştirel ve daha modernist gördüğü yayınevlerini, kütüphaneleri, üniversite kitaplıklarını ve diğer kültürel kurumları hedef aldı. "Yozlaşmış" ve "ideolojik anlamda tehlikeli" olarak nitelendirdikleri kitapları belirlerken siyasi görüşlerine aykırı olduğunu düşündükleri yazarları, yayınevlerini ve eserleri yakın markaja aldılar. Genel olarak toplumdan dışlanmış Yahudi, Marksist, modernist ve barış yanlısı yazarların kitapları toplatıldı. Bu yazarlar arasında Albert Einstein, Sigmund Freud, Thomas Mann, Erich Kästner, Erich Maria Remarque gibi ünlü isimler de bulunmaktaydı.

Kitapların yakılması, Nazi rejiminin baskıcı doğasının bir göstergesi olduğu gibi aynı zamanda Nazi ideolojisinin egemenliğini de sağlamlaştırmayı hedefliyordu. Hitler, iktidara geldikten sonra sansür ve baskı politikalarını, "Halkı Aydınlatma ve Pro-

paganda Bakanı" olarak atanan Goebbels'in yardımıyla kapsamlı bir şekilde sürdürerek halkın düşüncelerini kontrol altında tutmayı amaçladı. Böylece I. Dünya Savaşı'nın ardından kızışan kaos ortamında Alman edebiyatı, Nazi ideolojisinin ağır sansür ve baskısı altında büyük kayıplar yaşadı.

Bu baskı ortamında direnen ve Nazi rejimini eleştiren yazarlar da oldu. Bu anlamda Bertolt Brecht çok önemli bir örnektir. Brecht, eserleri aracılığıyla eleştirel bir duruş sergilemiş ve Nazi ideolojisine karşı çıkmıştır. Onun tiyatro oyunları, çağdaş toplumsal sorunları ele aldığı gibi, ayrıca politik mesajlar da taşımıştır. İzleyiciyi sorgulamaya teşvik eden bir tarza sahip olan Brecht'in en ünlü eserlerinden biri "Üç Kuruşluk Opera"dır (Die Dreigroschenoper). Bu oyun, savaş sonrası Almanya'da toplumsal adaletsizliği ve yozlaşmayı eleştirirken, aynı zamanda politik ve ekonomik güç ilişkilerine de göndermeler yapar. Brecht'in "epik tiyatro" olarak adlandırılan tarzı, izleyicinin sergilenen oyunla duygusal bağ kurmasını engelleyerek onları düşünmeye yönlendirir.

dirir ve toplumsal gerçekleri sorgulamalarını sağlar. Brecht, Nazi rejiminin baskılarına rağmen, eleştirel düşünceyi ve sanatsal özgürlüğü korumuş, insanları sorgulamaya ve değişime teşvik etmiştir. Bu nedenle Brecht, Nazi dönemi Alman edebiyatının direnişçi ve cesur yazarlarından biri olarak anılır.

Nazi rejimi yıllarında başlayan elim Yahudi Katliamı, II. Dünya Savaşı sırasında da sürmüştür, Alman edebiyatında derin bir yara açmıştır. Kitapların yakıldığı bir ülkede insanlar da alevlere atılır... Rejimin, antisemitizmi temel bir ideoloji olarak benimseyişi, Yahudilere karşı sistematik bir soykırım gerçekleştirilmesiyle sonuçlanmıştır. Toplama kamplarında işlenen bu cani insanlık suçu edebiyat sayfalarına da kazınır.

II. Dünya Savaşı'nın ardından ortaya çıkan "Nachkriegsliteratur" (Savaş Sonrası Edebiyat) akımı aynı zamanda Alman edebiyatında bir dönüm noktası olarak da kabul edilir. Bu dönemde, Alman edebiyatı yeniden savaşın yıkıcı etkilerini ve toplumsal değişimi yansıtır. Savaş sonrası edebiyat,

Almanya'nın fiziksel ve manevi yıkımını ele alır. Birçok yazar, savaşın travmalarını, Nazi rejiminin suçlarını ve Alman toplumunun sorgulamasını konu almıştır. Bu dönemdeki eserler, savaşın insanlarda bıraktığı derin izleri, suçluluk duygusunu, umutsuzluğu ve yeniden yapılanma çabalarını yansıtır.

Sonuç itibarıyla; Alman halkı ve edebiyat tarihi için günümüze kadar süren bir iç hesaplaşma söz konusudur. İki Dünya Savaşı arasında bütün yaşananlar ve yazılanlar toplumsal bir travma yarattığı oranda, kolektif hafıza açısından da önemli bir konum arz eder. Bu anlamda gerekli bilinci elde edebilmek için başvurulması gereken ana kaynak, elbette yine edebiyattır.

Umulur ki kitapları alevlere teslim eden bir zihniyetin, insanları katledebilecek bir ideolojiye dönüşmesinin pek tabii mümkün olduğu, bir toplumsal bilinç değeri kazansın ve bu anlamda bir tekerrür hiçbir boyutta yeniden körüklenmesin.

Kaynakça

Hagen Schulze, Kleine deutsche Geschichte

Das Beste, Meilensteine des 20. Jahrhunderts

Volker Weidemann, Das Buch der verbrannten Bücher

Laura Rademacher, Das Problem des kulturellen Vergessens: Das Beispiel der Bücherverbrennung des 10. Mai 1933

Walter Göbel, Das Dritte Reich

Universität Kiel: <https://www.literaturwissenschaft-online.uni-kiel.de/thematische-vorlesungen/literatur-des-20-jahrhunderts-2/literatur-20-jhkoeppen/>

Süddeutsche Zeitung: <https://www.sueddeutsche.de/politikerich-kaestner-buecherverbrennung-1.39744>

ASLIHAN İNCE

Almanya - Hamburg

CESUR BİR YAZAR: MARGUERITE YOURCENAR (1903-1987)

ZEYNEP ZUHAL KILINÇ

Hadrian'ın Anıları adlı tarihî romanıyla tanınan Marguerite Yourcenar, *Académie Française*'in ilk kadın üyesidir.

1903 yılında Belçika'nın başkenti Brüksel'de dünyaya gelen yazar, doğumundan hemen sonra annesini kaybetmiş, bu sebeple Fransız asıllı olan babası ile birlikte Fransa'da yaşamıştır.

Babasının işi gereği birçok yolculuğa da çıkan Yourcenar, İkinci Dünya Savaşı'na kadar bir tür göçebe hayatı yaşamıştır.

Yaptığı yolculuklar sırasında kalem ve kâğıt onun en yakın arkadaşısı olmuştur. Babasının katı eğitim kuralları ve mürebbiyelerin baskılarından kaçıp sığınacağı tek limanı olan yazı hayatına böylelikle giriş yapmıştır.

Ergenlik döneminde yazmaya başlamasının ardından, babasının ani ölümü onu yazmaktan alıkoymamış, aksine onu daha

çok kamçılayıp başka ufuklara yelken açtırmıştır.

Böylelikle, daha babası ölmeden önce asıl soyadı olan "Crayencour"ı babasıyla birlikte anagram metoduyla "Yourcenar"a çevirip yazılarını bu isim altında yayımlamaya başlamıştır.

Yourcenar'ın edebî eserleri; katı klasik tarzları, bilgelikleri ve psikolojik incelikleriyle dikkate değerdir. En önemli kitaplarında geçmiş dönemleri ve şahsiyetleri yeniden yaratmıştır. Genellikle insanın kaderi, ahlakı ve gücü üzerine düşünmüş ve bu minvalde eserlerini kaleme almıştır.

Marguerite Yourcenar ilk şiiri "Le jardin des Chimères'i (1921)", masrafları babasına ait olmak üzere yayımlandı. Sekiz yıl sonra, ilk ve hemen başarılı olan kitabı *Alexis ou le Traité du vain battle'i* (1929) yayımlandı. Aynı yıl babası ölünce, kendisine kalan mirasla yine göçebe hayatı yaşamayı seçip tüm Avrupa'yı dolaşmış

ve bu arada yazmaya da devam etmiştir.

Başyapıtı, ikinci yüzyılda hüküm süren Roma imparatorunun kurgulanmış anılarını derleyen tarihî bir roman olan *Mémoires d'Hadrien*'dir (1951; *Hadrian'ın Anıları*). Bir başka tarihî romanı da on altıncı yüzyılda yaşamış bir simyacı ve bilge bir kişinin hayalî biyografisi olan *L'Oeuvre au noir*'dir (1968; *Siyah Hermetik*).

1937 yılında mirastan gelen parası bitince, Virginia Woolf'un *Dalgalar* adlı kitabını tercüme etmiştir. Woolf ile görüşmek için Paris'ten Londra'ya yolculuk yapmış, geri döndüğünde Amerikalı mütercim Grace Frick ile tanışmıştır. Böylelikle Avrupa edebiyatının tanıtılması noktasında Yourcenar'ın önemli bir etkisi olmuştur.

1939 yılında, İkinci Dünya Savaşı'nın çanları çalmaya başladığı bir zamanda, Frick'ten, Amerika'ya gelmesi için bir davet almış

ve akademik dersler vermek üzere göç etmiştir.

Newyork Bronxville’de bulunan Sarah Lawrence College’de Karşılaştırmalı Edebiyat, Fransızca ve İtalyanca dersleri verir. Ardından Hartford Junior College’de dersler verir. Ancak göçebe ve gezgin bir mizaca sahip olan Yourcenar’a düzenli bir hayatın şartları zor gelir.

Savaşın sonra Amerika’da kalmaya devam eden yazar, 1947 yılında Amerikan vatandaşlığı alır.

Yourcenar, *L’Oeuvre au noir*’ı (1968) yayımladığında hayatında

yeni bir döneme imza atar. Bu yayının için, prestijli bir Fransız edebiyat ödülü olan **Prix Femina**’yı alır. Bu nedenle, yirminci yüzyılın yetmişli yılları, bir yazar olarak Marguerite Yourcenar için gerçek zafer yılları olacaktır. Çünkü o dönemde bu tarz ödüllere kadın yazarlar genelde aday gösterilmez, ödül kazanmaları ise hiç düşünülemezdi.

“Neyi bilmediğimi, bilmediğimi biliyorum.”

Marguerite Yourcenar - *L’Oeuvre au noir* (1968)

1971’de, 1920’de kurulan **Académie royale de langue et de littérature françaises de Belgique**’e kabul edildi. Kitapları çok satıyor, radyo ve televizyonlara röportajlar veriyor ve hakkında çokça yazılar yazılıyordu.

Ancak Marguerite Yourcenar aynı zamanda esrarengiz, çelişkili, kendine çok güvenen, bazen antipatik olarak algılanan bir kadındı. Yayıncılarıyla tartışıyor ve görüştüğü bazı kişilere karşı hoşnutsuzluğunu açıkça ifade ediyordu.

1980 yılında Yourcenar, üç yüz kırk beş yıldır var olan *Académie Française*'e kabul edilen ilk kadın oldu. Yaptığı konuşmada, geçen yüzyıllarda Fransız kültürüne ve yaşamına yaptıkları edebî ve sanatsal katkıları görmezden gelinmiş ve Akademi'ye kabul edilmemiş edebiyatçı kadınlara dikkatleri çekti.

1983 yılında Yourcenar, Hollanda'da her yıl kültürel, sosyal veya sosyo-bilimsel alanda Avrupa'ya olağanüstü önemli katkılarda bulunan bir kişi veya kuruma verilen bir ödül olan *Erasmus*'u alır.

Yourcenar, *Hermetik Siyah* (*L'Œuvre au Noir*) adlı romanında, Zeno adında bir kahramanın yaşadığı trajediyi anlatır.

Bir filozof, doktor ve simyacı olan Zeno Ligre, serseri dönemleri boyunca simyanın sırlarını elde edip bilime merak sarmış hümanist bir karakterdir. Eleştirel ruhu ve bilimsel arayışları kiliseyi oldukça rahatsız etmiştir. Öyle ki engizisyon hapishanesine atıldığı ve intihara kalkıştığı Bruges'e sahte bir isim altında kaçır.

Hikâye üç ana bölümden oluşmaktadır: Serseri hayatı, saklandığı hayatı ve hapishanede geçirdiği zaman.

Zeno, gerçeği arayan ve bunu gizleyemeyen insanı simgeler. Bunu, bazılarının onu anladığı ve bazılarının anlamadığı çağdaşları arasında yapmaktadır. Ancak bunun bedelini önce özgürlüğüyle sonra da hayatıyla öder.

Yourcenar'ın *Hermetik Siyah* romanı, en ünlü romanı *Mémoires d'Hadrien*'in Orta Çağ'daki karşılığı olarak görülebilir. İki romanın ortak noktası, oldukça farklı iki adamın yaşadıkları dönem ve bildikleri dünya hakkındaki düşüncelerini yansıtmasıdır. Hadrian'ın aksine Zeno güçlü bir adam değildir. Yaşadığı ortam, ifade ve düşünce özgürlüğünü savunanlar için çok tehlikelidir. Ancak buna rağmen Zeno, canı pahasına da olsa, yaşadığı hayatı değerli kılan arayış hâline ve araştırmaya devam eder. Ancak ne yazık ki tüm bunlar, yaşadığı dönem için fazla cesurcadır ve böyle bir karakter, yönetici güçte

yalnızca kızgınlık ve şüphe uyandırır.

Roman, 1987'de Belçikalı yönetmen André Delvaux tarafından beyaz perdeye taşınır (*L'Œuvre au noir*).

Netice olarak şunu eklemek gerekir. Yourcenar bazı tercihleri sebebiyle sakin ve insanlardan uzak bir hayatı seçmiştir. Onun bu tutumunun romanlarında ki karakterlere de yansıdığını görüyoruz. Zeno'nun cahil insanlardan uzakta yaşayıp kendi işine odaklanması, belki de Yourcenar'ın kendi öz benliğinin bir yansıması olarak görülebilir.

ZEYNEP ZUHAL KILINÇ

Belçika - Genk

SAVAŞ SONRASI YIKIM EDEBİYATI

ELİF NESLİHAN GÜNEY

Y

ıkım edebiyatı (Trümmerliteratur) savaş sonrası edebiyatı içinde bir akımdır. Bu terim 1945 ve 1950'ler arasında kapsayan Alman edebî dönemi için kullanılır. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte, savaş ve yıkıcı sonuçlarıyla alakalı birçok metin yazıldı. Bu dönemin eserlerinde, savaştaki ve savaş sonrası toplumdaki değişim ve sıkıntılar mümkün olduğunca gerçekçi bir dille işlenmeye çalışıldı.

Yazarların birçoğu savaştan asker olarak geri döndü. Bu yazarların yaşadıkları olayların, döndüklerinde gördükleri manzaraların onları nasıl derinden etkilediğini eserlerinde açıkça görürüz. Eserlerinde anlatmaya çabaladıkları sadece görünürdeki yıkım değil, aynı zamanda travmatik deneyim ve kaybedilen değerlerin etkisiyle oluşan içsel yıkımdır. Savaş sonrası dünyayı, gerçekçi bir şekilde ve dili süslemeden

anlatmaya çalıştılar. Bunu yaparken, tarafsız, ideolojik olmayan bir yazı stili kullanarak, kendilerini Nasyonal Sosyalizm'den ayırdılar. Özellikle de Naziler'in tercih ettiği görkemli dili kullanmamaya çalıştılar. Bu akımın tipik teması, her şeyden önce savaşın neden olduğu yıkımdır. Harabeler içinde yatan şehirlerin görüntüsünü, birçok eserde yol gösterici bir motif olarak görebiliriz. Yok edilen şehirleri açıkça tasvir ettiler ve o sırada her şeyi kaybetmiş olan birçok kişinin hissettiği duygulara değindiler.

Bu akımın en önemli yazarlarından biri Wolfgang Bochert'tir. Örneğin; 1947 yılında yazdığı "Nachts schlafen die Ratten doch" öyküsünde bir küçük çocuğun gözünden yıkımı anlatmaya çalışır. Hikâyenin ana karakteri olan dokuz yaşındaki Jürgen, bir binanın kalıntıları arasında otururken yaşlı bir adam onun yanına gelir ve konuşmaya başlarlar. Konuş-

ma sırasında adam, Jürgen'in birkaç gündür aynı yerde oturduğunu ve nöbet tuttuğunu öğrenir. Adam çocuğun ne için nöbet tuttuğunu anlamasa da yanında taşıdığı sepeti gösterir ve dokuz yaşındaki çocuğu 27 tane tavşanı beslemek için kendisine katılmaya davet eder. Fakat Jürgen nöbetini yarıda kesip onunla gelemeyeceğini söyler. Bunun üzerine adam sepeti eline alır ve gitmeye hazırlanır. Adamın gittiğini gören Jürgen ona fareler yüzünden nöbet tuttuğunu söyler. Jürgen, öğretmeninin farelerin ölümlerden beslendiğini söylediğini, bu yüzden bombalanan evlerinin enkazında kalan kardeşi için beklediğini anlatır. Bunun üzerine adam, çocuğu farelerin geceleri uyuduğu ve huzur içinde eve gidebileceği konusunda ikna eder. Bochert birçok öyküsünde umut temasını işlemiştir. Bu öyküde de yaşlı adamın çocuğa yaklaştığında bacaklarının arasından güneşi

görmesi ve çocuğun tavşanlara ilgi duyması okuyuculara yeşeren umudu göstermektedir. Savaş sonrasında sadece insanlar değil umut da enkaz altında kalır. Borchert bu öyküsüyle yıkımın etkisini ve yeşeren umudu açık bir şekilde tasvir etmektedir.

Borchert'in "Das Brot" isimli öyküsünde de aynı şekilde umut, ön plandadır. Öyküde kocasını geceleri gizlice ekmek yerken yakalayan bir kadını anlatır. Kadın, adamın suçunu itiraf etmesini beklemez, hatta hiçbir şey fark etmemiş gibi davranarak olaya anlayışla yaklaşır. Kadın, kocasının yalan söylediğinin farkında olmasına rağmen kocasını utandırmaz. Üstelik ona kendi payına düşen ekmek dilimlerinden birini verir ve bir dilim daha

az ekmek yer. Metindeki ekmeği hem yaşamın hem de hayatta kalmanın sembolü olarak görebiliriz. Kadın, kocası açlıktan ölürken kelimenin tam anlamıyla bir "yaşam dilimi" verir. Böylece kadının karşı tarafa hissettirdiği güven duygusu, sınırsız sevgisi ve fedakârlığı savaş sonrası zor zamanlarda çifti bir arada tutar.

Yıkım edebiyatının önemli temsilcilerinden biri de Heinrich Böll'dür. Eserlerinde İkinci Dünya Savaşı'na gönderilen gençlerin umutsuzluğunu anlatır. Bu gençlerin savaşın dehşeti içinde tüm ideallerini kaybettiklerini gözler önüne serer. *Wanderer, kommst du nach Spa...* kitabında pasif karakterlerle gençlerdeki umutsuzluğu, çaresizliği ve geleceğe dair hiçbir beklentilerinin

olmamasını okuyucuya açık bir şekilde sunar. Tütün, kahve ve ekmek gibi motifler birçok öyküsünde tekrar tekrar karşımıza çıkmaktadır. Tüm hikâyelerin konusu savaş ya da savaş sonrası dönemdir. Heinrich Böll'e göre en önemli şey, savaşı ve savaş sonrası dönemi gerçekte olduğu gibi anlatmaktır.

Heinrich Böll, yıkım edebiyatı teriminin kullanılmasıyla ilgili önemli bir açıklama da yapmıştır. Böll, bu terimi savaş edebiyatı ve geri dönüş edebiyatıyla eş anlamlı olarak kullanır ve Homeros'un destanlarına atıfta bulunarak enkazın edebî bir motif olarak kullanılmasına yönelik itirazlara karşı çıkar. Ona göre bu destanlar da aynı şekilde savaş edebiyatı, enkaz edebiyatı ve geri

dönüş edebiyatıdır. Aynı zamanda da edebiyatın okuyucuyu cennet gibi bir yere sürüklememesi gerektiğini savunur. Böll, 1952’de *Die Literatur* dergisinde “Yıkım Edebiyatının İtirafı” (Bekennnis zur Trümmerliteratur) başlığıyla yayımlanan yazısında yıkımın sadece görünen nitelikte olmadığını aynı zamanda insanların iç dünyalarında da büyük yıkımlar yaşadığını dile getirmiştir. Ayrıca bu yıkımın birkaç yılda düzelmeyecek kadar büyük olduğundan bahsetmektedir. Aynı şekilde Grup 47’nin kurucularından olan Hans Werner Richter de geçmiş neslin geride bıraktığı ahlaki, manevi ve etik yıkımın ölçülemez kadar büyük olduğundan bahsetmektedir.

Yıkım edebiyatının önemli unsurlarından biri de Grup 47’dir. Bu grup, Hans Werner Richter’in öncülüğünde 1947’den 1967’ye kadar bir arada kalmıştır. Grubun toplantılarında, yüksek sesle okunan metinlerin karşılıklı eleştirisi yapılır ve genç yazarlar tanıtılırdı. Kazananı oylama ile belirlenen Grup 47 ödülüne layık görülen çoğu kişinin bu vesileyle edebiyat kariyerine başladığını görmekteyiz. Grup; toplumun, siyasetin ve dolayısıyla dilin yeni bir başlangıcıyla ilgileniyordu. Nazilerin yalanlarına ve propagandasına, kendilerinin oluşturduğu hususi bir dille karşı çıkmak istiyordu. Grup 47, Heinrich Böll de dâhil olmak üzere birçok genç yazarın edebiyat alanında ilerlemesine yardımcı oldu.

Kaynakça:

- 1) Borchert Wolfgang, Das Gesamtwerk, Rowohlt Verlag GmbH, 2013.
- 2) Ulrich Dittmann, Trümmerliteratur, publiziert am 03.05.2016; in: Historisches Lexikon Bayerns, URL: <<https://www.historisches-lexikon-bayerns.de/Lexikon/Trümmerliteratur>> (9.08.2023)
- 3) Ralf Schnell, Geschichte der deutschsprachigen Literatur seit 1945, Stuttgart/Weimar 2., überarbeitete und erweiterte Auflage 2003.

20. YÜZYILDA ALMAN EDEBİYATINA YÖN VEREN İKİ İSİM: MANN VE BRECHT

MİHRİBAN HARBİ

Almanya ve 20. yüzyıl ifadeleri her ne kadar çoğumuzun zihninde yalnızca siyasal anlamda Nazi dönemini çağrışırsa da bu dönemin, edebiyatı nasıl sarstığı hakkında konuşmak oldukça önemli. Alman edebiyatının 20. yüzyıldaki önemli eserlerini ve akımlarını incelemeden, bu tarihe kısaca değinmek istiyorum.

Literatürde, 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başının *Jahrhundertwende* olarak adlandırıldığına sıkça rastlarız. *Jahrhundertwende*, motamot Türkçeye tercüme edildiğinde *yüzyıl geçişi*

demektir, dolayısıyla özellikle 19. ve 20. yüzyıllara ait değildir. Fakat *Jahrhundertwende* kavramı kullanıldığında, okur eserin hangi döneme ait olduğunu tahmin edebilir. Peki neden? Bu durumu daha iyi anlayabilmek için dönemin tarihçesine bakmak bu soru işaretlerini ortadan kaldıracaktır. Almanya'yı bugüne kadar etkileyen olayların başında Prusya Kralı I. Wilhelm'in 1871 yılında Alman İmparatorluğu'nu ilan etmesi yer alır. Bu gelişme, artık Almanya'nın birleşmesi ve federal yapıya sahip olması demektir. Bunun yanı sıra, sana-

yileşme de sadece Almanya'ya değil tüm dünyaya yön veren önemli gelişmelerden bir tanesidir. Sanayileşmenin beraberinde getirdiği sosyal haklar meselesi, işçi hakları sorunları ve sıhhi tehlikeler de dönemin en can alıcı konularındandır.

Bu hareketli dönemleri takip eden diğer bir gelişme de "Nazileşme" dönemidir. Bu konuyu kendi başına farklı yönleriyle incelemek gerekir.

Kısacası, yüklü anlam ve önem taşıyan olaylar ve gelişmeler bu *Jahrhundertwende*'de birbirini

âdeta art arda kovalamış, bu sebeplerden dolayı kavram kendini özellikle bu tarih özelinde kabul ettirmiştir. Dönemin düşünür ve yazarları için bu gelişmeler toplumu gözlemleme ve toplumu uyarma açısından büyük önem taşımıştır.

Bu yazarlar arasından iki ismi özellikle incelemeyi önemli buluyorum: Thomas Mann ve Bertolt Brecht.

Thomas Mann, 1875 yılında Almanya'nın Lübeck şehrinde dünyaya gelir. Özellikle Almanya'nın Nazileşmeye başladığı dönemde hükûmete karşı olan tutumu sebebiyle ailesi ile birlikte İsviçre'ye sürgün edilir. ABD'li yazar Ludwig Lewisohn, Thomas Mann'ın "sanatı bir hizmet ve sanatçıyı insanlığa hizmetkâr" olarak gördüğünü söyler.

Bertolt Brecht, Mann'dan 23 yıl sonra, 1898 yılında Almanya'nın Augsburg şehrinde dünyaya gelir. Thomas Mann gibi, o da ortaya koyduğu -özellikle tiyatrolarda sergilenen- eserler sebebiyle Nazi rejimi tarafından sürgüne mahkûm edilir.

İki yazar da dönemi ve insanlarını etkileyen olayları eleştirel minvalde eserlerinde ele alıyor. Her ikisini de özgün yapan ise bunu tamamen farklı biçimlerde yapmalarıdır. Brecht, dönemin gerek siyasi gerek toplumsal olaylarını mizahi yoldan okuruna aktarırken Mann bu olayların bireylerin iç dünyasına yansımalarını ele alıyor. Bertolt Brecht "epik tiyatro" olarak da adlandırılan tiyatro yazılarıyla dikkat çekerken Mann, roman ve öyküye yoğunlaşıyor. Ayrıca Thomas Mann'ın en önde

gelen özelliklerinden bir tanesi de bireylerin iç dünyalarındaki çatışmayı yansıtmasıdır. Mesela şahsi istekler ile ailenin beklentileri ve sorumlulukların çatışması. Bunu somutlaştıran örneklerden bir tanesi, Mann'ın en etki uyandıran eserlerinden biri olan *Buddenbrooklar, Bir Ailenin Çöküşü* romanıdır. Romanda Thomas Buddenbrook karakteri, kendi özgür isteğinin peşinden gitmek isterken ailesinden ona miras kalan yük devamlı önünü keser.

Toplumsal olayları ele alış biçimlerini somutlaştırmak adına, yazarların iki eserinden birer kısım örnek vermek istiyorum.

Doktor Faustus romanında Thomas Mann doğrudan dönemin en güncel konusu olan Nazi Almanyası'nı ele alıyor. Romanında Adrian Leverkühn karakteri bir bes-tecidir. Nazi rejiminin propagandasından etkilenir ve **müziğini siyasal bir silah hâline getirir**.

Daha doğrusu Mann, müziğinin siyasal silah hâline getirilmesine izin verir. Bu romanında yazar, Adrian karakteri üzerinden müziğin ve daha genelde sanatın nasıl politik bir araç hâline getirildiğini gösteriyor ve eleştiriyor.

Epik tiyatro kavramıyla yan yana duran Bertolt Brecht, *Mutter Courage und ihre Kinder* adlı eserinde 30 yıllık savaş konusu üzerinden aslında Nazi rejimine eleştirel göndermelerde bulunuyor. Eser, ana karakter olan Anna Fierling'in (namıdiğer Mutter Courage), savaşın beraberinde getirdiği zorluklardan yararlanarak kazanç elde etmeye çalışmasını anlatıyor. Bu süreçte en önemli varlığını kaybeden Fierling karakterini anlatırken Brecht,

kapitalizme ve Nazi rejiminin tahakkümündeyken olduğu gibi mağdur durumda olan insanlar üzerinden kâr yapma gayretinde olan sistemi ve bu sisteme çalışan zihniyeti gözler önüne seriyor.

Mann ve Brecht, ülkelerindeki gelişmelerden rahatsız olan ve bu konu hakkında düşüncelerini eserlerinde dile getiren, kaleme alan veya sahneye yansıtan pek çok isimden sadece iki tanesi. Tarihin her döneminde yazarlar kendi biçimleri ile dertlerini topluma anlatma çabası içerisinde olmuştur. Aynı şekilde bu yazarları kendi çıkarları için kullanmak isteyen güçler de her daim var olmuştur. Sorumluluk hisseden ve insanlığın gidişatı ile ilgili endişe duyan yazarlar, kalemlerini ve eserlerini âdeta bir direnişe atfetmiş ve daha önce değindiğim "edebiyatı siyasal silah hâline getirme" yeteneğini insanlık adına kullanmıştı.

Yaptığımız incelemeden sonra görüyoruz ki, dünyayı ve toplumu daha iyi anlamak adına ilgilendiğimiz dönemin sadece tarih kitaplarını değil, o dönemde oluşan edebiyatı da en az aynı hassasiyetle incelememiz gerekiyor.

MIHRİBAN HARBİ

Almanya – Ludwigsburg

20. YÜZYIL: ZİNCİRLERİNDEN KURTULAN FRANSIZ ŞİİRİ

ŞEBNEM HAMURCU

20. yüzyıl, kalıpların kırıldığı asırdır. Öyle ki, Fransız şiiri için Rönesans dönemi olan 20. yüzyılda, birçok tabu yıkılarak klasik şiire veda edilmiştir. Artık yeniliklerin, modernitenin ve özgürlüğün devridir.

Fransız şiiri için 20. yüzyıl Yeni Ruh (Yeni Düşünce) akımı ile başlar. Yeni Ruh akımının temsilcileri olan Guillaume Apollinaire ve Blaise Cendrars, şiiri reforme etme görevini üstlenen öncü isimlerdir. Bu dönemde Fransız şiiri pek çok değişikliğe uğrar ve modernleşir. Söz konusu modernleşmenin bir kanıtı da serbest nazımdır. Serbest nazım, geleneksel şekle tabi olmayan, ölçü ve kafiye kurallarına uymayan bir şiir türüdür. İfade özgürlüğü ve duygusal anlatım; ritim, uyak ve ölçüden çok daha önceliklidir. Dizeler herhangi bir uzunluk ve şekille sınırlandırılmaz. 20. yüzyıl öncesinin klasik

şiir anlayışına bir set kurmaya talip olan bu yeni tür, Fransız şiirini çok başka boyutlara getirmiştir. Bu çağdaşlığı sembolize eden bir başka örnek ise kaligramlardır. Kaligram, 20. yüzyılda ortaya çıkan serbest bir şiir türüdür. Genellikle metnin konusuyla bağlantılı olan bir şekil, sembol veya resim şeklinde yazılır. Kaligramlar şiirin içeriğiyle olduğu gibi görselliği ile de okurun hayal gücüne hitap eder.

Fransız şiiri, 20. yüzyıl yolculuğuna, André Breton'un öncüsü olduğu sürrealizm akımı ile devam eder. Birinci Dünya Savaşı'nın yarattığı dehşetin etkisiyle çıkan bu akım, gerçekliğe meydan okumak için doğar. Realite artık dayanılmaz olur ve şairler bilinçaltına başvurur. Yaşadığımız dünyanın anlamsızlığına inanıp bilinçaltımızda gömülü olan kavramları ortaya çıkarmayı hedeflerler. Hakikate tahammül edemeyen şairler, bilinçaltının

hayal gücüne teslim olurlar. Yani var olan gerçeği reddedip kendi gerçeklerini oluştururlar. Bu akımın bir tezahürü olan otomatik yazı tekniği ise zaman zaman kullanılmıştır. Otomatik yazı tekniği, bilincin devre dışı kaldığı bir yazı şeklidir. Sürrealist şairler, estetik ve içerik kaygısı gözetmeksizin hızlı ve düşünmeden yazarak, düşüncelerimizi bilincimizin esaretinden kurtarmayı amaçlar.

Yeni fikirler üreterek hayali bir gerçeklik üretmek isteyen sürrealist şairler bunu farklı olguları birleştirip okurlarda şok etkisi yaratarak da başarmışlardır. Mesela, Paul Eluard bir şiirinde şöyle söyler: **“Dünya mavidir tıpkı portakal gibi.”** Yani şair, birbirinden çok farklı gerçeklikleri birleştirerek sürrealizm etkisi yaratıyor. Bu dizede mavi ile portakal kelimelerinin aynı cümlede geçmesi okuru şaşırtıyor ama aslında şair, dünyanın şekline

*Sur mes cahiers d'écolier
Sur mon pupitre et les arbres
Sur le sable sur la neige
J' cris ton nom*

*Sur toutes les pages lues
Sur toutes les pages blanches
Pierre sang papier ou cendre
J' cris ton nom*

*Sur les images dorées
Sur les armes des guerriers
Sur la couronne des rois
J' cris ton nom*

*Sur la jungle et le désert
Sur les nids sur les genêts
Sur l'écho de mon enfance
J' cris ton nom*

Okul defterlerime
Sırama a a lara
Kumlar karlar  st ne
Yazarım adını

Okunmu  yapraklara
Bembeyaz sayfalara
Ta  kan k  t veya k l
Yazarım adını;

Yaldızlı tasvirlerle
Toplara tüfeklere
Kralların tacına
Yazarım adını

Ormanlara ve   le
Yuvalara    deme
 ın  ın  ocuk sesime
Yazarım adını

Çeviri:

Melih Cevdet Anday - Orhan Veli Kanık

20. yüzyılda Fransız şiirini besleyen bir başka akım ise Siyahi Bilinç⁴ akımıdır. Siyahi Bilinç akımı, ayrımcılık ve sömürgecilik sistemini protesto etme amacıyla doğmuştur. Özgürlük, eşitlik ve insan hakları gibi temaları öne süren şairler, aynı zamanda Afrika değerlerini ve kültürünü yansıtmak isterler. Siyahi Bilinç hareketinin kurucularından olan Martinikli Aimé Césaire ve Senegalli Léopold Sédar Senghor, Fransız edebiyatına çok büyük katkı sağlamışlardır. “Négritude” terimi Batının siyahi toplumlara uyguladığı psikolojik şiddete tepki olarak kullanılmıştır. Aimé Césaire, terimi şöyle tanımlar: **“Négritude, siyah olma gerçeğinin basit bir şekilde tanınması ve bu gerçeğin, siyah olarak kaderimizin, tarihimizin ve kültürümüzün kabul edilmesi-dir.”** Frankofon siyahi öğrencilerin ve entellektüellerin başlattığı bu hareket, Afrikalı kimliğinin gururunu haykırırken diğer bir yandan da kolonyal düzeni ve asimilasyon çabalarını eleştirir. Fransız sömürgeciliğini Fransız dilinde eleştiren Afrikalı şairler, tarihe büyük bir başkaldırı örneği gösterirler. Bu yazarların şiirlerinde öne çıkan en büyük tema öze dönüştür. Ülkelerine ve tarihlerine yönelik methiyeler düzerken aynı zamanda haksızlıklara ve maruz kaldıkları şiddete parmak basarlar.

Sayırsız yeniliklere imzanın atıldığı 20. yüzyıl edebiyatında, OULIPO⁶ akımına da yer verilmiştir. OULIPO akımı, 1960’lı yıllarda Fransa’da doğan bir edebî harekettir. Bu akımın amacı, edebiyata matematiksel boyutlar katarak kısıtlamaların yaratıcılığı arttırdığını kanıtlamaktır. Örneğin OULIPO üyeleri, şiirlerini sadece belli harfler kullanarak ve ya belli bir matematiksel formülü baz alarak yazmayı deneyimlemişlerdir. Mesela S+7 metodunu örnek olarak gösterebiliriz. Bu metodun mantığı, sözlükte bulunan herhangi bir ismi, ondan sonra gelen yedinci isimle değiştirmektir.

OULIPO üyelerinden Georges Perec, 1969 yılında *Kayboluş*⁷ romanını yayımlar. Bu romanın özelliği, Fransızcada en çok kullanılan harf olan “e” harfinin romanda bir kez bile geçmemesidir. Bu gibi sınırlandırmalarla OULIPO üyeleri edebiyata sınırlar koyup onların aşılabileceğini göstermeyi amaçlar. Bu bariyerler kamçı olur ve edebiyatı çok daha yükseğe taşırlar.

20. yüzyıl yeniliklere gebe olmuştur. Özellikle Fransız şiiri, gerek şekil gerek ise içerik açısından çok fazla reform geçirmiştir. Farklı konular ve stillerle Fransızlar, şiiri modernize etmiş ve çok daha ileriye taşımışlardır.

dipnotlar

- 1 Poésie de la Résistance
- 2 Poésie engagée
- 3 *Liberté*, Paul Eluard
- 4 Négritude
- 5 “La Négritude est la simple reconnaissance du fait d’être noir, et l’acceptation de ce fait, de notre destin de Noir, de notre histoire et de notre culture.”
- Aimé Césaire - 1913-2008 - *Liberté* 3
- 6 *Ouvroir de Littérature Potentielle* (“Potansiyel edebiyat atölyesi”)
- 7 *La Disparition*, Georges Perec

ŞEBNEM HAMURCU

Fransa – Haguenau

DADA SESLERİNDEN SÜRREALİZM HAYKIRIŞI

ECEM TUBA HIZARCI

*Kendi Dadaistliğine karşı Dadaist bir duruş sergilemek için
yeteri kadar Dadaist olmak gerekir.*

Richard Huelsenbeck

Zürih, 1915... 1. Dünya Savaşı'nın insanların zihninde, bazen vücudunda korkunç yaralar bıraktığı bir ortamda Dada sesleri yükseliyor. Sanatın, şiirin sarsıldığı *Cabaret Voltaire*, 5 Şubat 1916'da kapılarına açarak Dadaizm akımının ilk imzasını atıyor ve eski inançları yıkıyor, sanatın sınırlarını aşılıyor. Tristan Tzara, Francis Picabia, Hugo Ball, Max Ernst gibi sanatçıların yer aldığı Dada akımı 20. yüzyılın en ilginç eserlerine ilham oluyor.

1. Dünya Savaşı'ndan sonra dünyaya karşı iyimser bakış açısını sanatla ifade etmek sanatçılar için absürt bir davranıştı. "DADA" ismi bilinçli bir şekilde seçildi; bu

çocuksu terim insanlığın özünü sarsarken peşinden gelen sürrealist akımı da gerçekliğin derinliklerine çekip yıkıyor, hatta gerçek yüzünü, kimsenin göremediği katmanlarını gözler önüne seriyordu. Tristan Tzara, yeni akımın ismini 8 Şubat 1916'da akşam saatlerinde, Zürih'te *Café de la Terrasse*'ta, arkadaşlarıyla paylaşıyor ve heyecan dolu sanatçıların desteğiyle beraber 1916 yılının mayıs ayında çıkan "Cabaret Voltaire"nin ilk ve son sayısında ilk defa *Dada* ismi yer alır. Dadaizm toplumun yerleşmiş kurallarının ne kadar yanlış olduğunu aktarıyor, savaşa neden olan yersiz düzeni sanatla boğuyor. "**Dada'nın başlangıçları sanat**

değil, tiksintidir," diyor Tzara. Düzeni yıkıp, bir *tabula rasa* ile dünyaya yeni başlangıçlar sunmak isteyen Dada, Avrupa'da ve dünyada yavaş yavaş yayılıyor.

1916 yılında Zürih savaşın korkunç yüzünden kaçan sanatçıların toplandığı şehirdir. Hugo Ball ilk başlarda Dada'nın sanatsal bir akım olmasına ne kadar karşı çıksa ve onun asıl toplumsal bir mesele olması gerektiğini söylese de Dada hızla sanatın doğduğu bir kaynak olmuştur. Ball ve Tzara bakış açıları çatıştığı için iki farklı Dada ekolleri olur. "**Kelimeler toplumsal bir meseledir**" diyor Hugo Ball ve "Dada, kelimelerin kalbidir. Her şeyin bir kelimesi vardır ama

kelimede bir şeydir. Ben kelimeyi başladığı ve bittiği yerde istiyorum.” (Hugo Ball, 1916) Neden “ağaç” kelimesi ağaçlar içindir ve harfler sadece bu şekilde bu kelimeyi ifade eder? Harflerin yeri neden değişmesin? Dada tüm düzenleri inkâr ediyor, Dadaizm ile dil bilimleri de farklı bir bakışa sahip oluyor. Tzara ve arkadaşları yeni kelimeler üretiyor, kelimeler sabit fikirler veya anlamlar değil, manipüle edilebilir kavramlar oluyor.

Öte yandan, Berlin’de ekspresyonizme karşı çıkan sanatçılar, Dada akımına yeni bir özellik katıyor: Artık sanat, savaş ve politikadan açıkça bahsedebilir. Dadaizm, provokasyona ve bur-

juvaziye açıkça karşı koyan bir manifestodur. *Dada her şeye karşı çıkar*. Tam da bu nokta; Breton gibi yazarların, sanatçıların yavaş yavaş Dada akımından uzaklaşıp yeni yollardan yürümeye başlamasına sebep olur. 13 Mayıs 1921 tarihinde Dadaistler aralarında oluşan fikir ayrılıkları sebebiyle sahte bir dava gerçekleştirmeye karar verir, bu “Barres Davası”dır. Bu olaydan sonra sanatçılar eski Dada’dan ayrılır.

1918 Dada Manifestosu tüm büyük kapıları açabilecek gibiydi ancak tüm bu kapıların sonsuz bir döngü koridoruna açıldığını keşfettik.

André Breton

Breton için, Dada nefesinin sona erdiği anlara gelinir ancak doğan yeni sürrealizm akımını bu kadar yaygınlaşan Dada’dan ayırmak oldukça zordur. Breton, sürrealizmin Dada’nın sonrası değil, yeni bir sanatsal bakış açısı olmasını diliyor. Dada artık edebiyatın çok dışına çıkmıştır ve Breton onu tekrar edebiyata saklayamayacağını anlar, sürrealizmin bu hataya düşmemesi motivasyonu ile edebî çevresine ideallerini ve amaçlarını anlatır. Yeni akımın ismi, ilk defa Guillaume Apollinaire’in mektuplarının birinde yer alır. İlk sürrealizm manifestosu 1924 yılında Breton tarafından yazılır ve birkaç sene sonra, 1929’da ikinci manifesto ortaya çıkar.

“Sürrealizmle kelimelerin kimyasına geçiş yaparız” (Louis Janover, 1989). Bu bakış Dada’nın devamı olarak düşünülebilir ancak sürrealizm bilinçle olan “oyunlarıyla” edebiyata farklı bir boyut katar. Savaş ve sonuçları, sanatçıları derinden etkiler, korkunç sahneler âdeta gerçek dışı gibidir. Dadaizm gibi, sürrealizm de bu sahneleri gördükten sonra 1924 yılında doğar. Freud’un *bilinçaltı* üzerine çalışmaları Breton’u çok etkiler ve bu teorilere sürrealizmde yer verir.

“Sürrealist bir eser nedir?” sorusuna cevap vermemiz gerekirse, tesadüfün sanatla karıştığı bir dünya olarak düşünebiliriz, tesadüfler birbirinden bağımsız hareket edebilir, her şey arasında bir mantıksal bağ olmayabilir ve bunu sağlamak adına farklı sanat dalları aynı eserde kullanılabilir. Bir kelimede harflerin aynı boyutta olmasına gerek duyulmayan, kelimelerin şekil alabileceği bir dünyadır sürrealizm. Andre Breton, Louis Aragon, Philippe Soupault, Robert Desnos... Akım

gitgide ilgi çeker ve sadece edebiyatçıların değil, tüm sanatçıların dikkatini çeker.

*Bana kalan gölgeler arasında
gölge olmak
Gölgeden bin kez gölge olmak
Gelen ve tekrar gelen gölge olmak*
(Robert Desnos,
“Le dernier poème”)

Sürrealist akımının en ilginç edebiyat teknikleri arasında otomatik yazı yer alır: Mantığın çerçevesinden çıkan, bilinçdışının sesine ulaşan bir o kadar da onu dinlemeyen bu yazı stili, anlamını umursamadan yazmayı savunur. Breton burada düşüncenin gerçek mekanizmasına uyararak yazmaktan bahseder, hiçbir düşünce ve estetik kontrolü olmadan yapılan bir edebiyattır. Breton, yazarın bu tekniği kullanırken kendi yeteneğini veya diğer sanatçıların yeteneğini tamamen unutup bilincimizin hapsinden çıktığını söylüyor. Bu teknik o zamana kadar toplumda tabu olan düşüncelere ses vermeye ve insanları şaşırtmaya yaramıştır. Böylelikle; dört dörtlük, mükemmel olması

beklenen sanat daha samimi daha has bir hâl alır.

Breton’un rüyalara duyduğu ilgi ise kuşkusuz Freud’un rüyalar ve bilinçdışı üzerine yaptığı araştırmalara bağlıdır. Rüya analizleri ve hayalî kavramları gerçekliğe bağlamak sürrealizmin bir görevi hâline gelir.

1928 yılında André Breton edebiyat ve resmin sürrealizmle nasıl uyum sağlayabildiği hakkında bir eser yazar. Salvador Dalí, Rene Magritte, Max Ernst ve birçok sanatçı Breton’un teorilerinden esinlenir.

Dadaizm ve sürrealizmi birbirine en çok bağlayan güç ise ikisinin de toplumun acılarının kökünü bulup şikâyet etmeleri, korkusuz bir şekilde hayal güçlerini ve samimiyetlerini kullanıp sanatlarını güçlü sesler hâline getirmeleridir. Savaşlara sebep olan rejimler, partiler... Toplumun acılarını çoğaltan herkesi hedef gösterirler. İki akım da dünyanın her köşesine yayılır ve daha da farklı fikirlerin doğmasına vesile olur.

TÜRK EDEBİYATINDA 20. YÜZYIL BATI ETKİSİ

MEHMET AKİF ÇELİK

2 0. yüzyılda uzun zaman devam eden savaşın açtığı yaraları sarmak için hızlı bir kalkınma hamlesi olan ulusal edebiyat akımı başlatılır. 17. yüzyılda gelişmeye başlayan Türk edebiyatına artık Arapça ve Farsça terimler hâkim olmayacak, şairler artık Arap

ve Farslı şairlerden değil, Batılı şairlerden esinlenerek yazmaya başlayacaklardı. Söz konusu akımla birlikte yazı dili tamamıyla Türkçe olacaktı. Bu tutum gereğince; Türkçe karşılıkları bulunan Arapça ve Farsça sözcükler, mümkün olduğunca kullanılmayacak, gerekli tamlama

ve çoğul takıları dahi Türk dilinin kurallarıyla yapılacaktı. Bu dilde sadeleşme sürecinin önde gelen isimlerinden Ömer Seyfettin ve destekçileri Ziya Gökalp ve Yakup Kadri her ne kadar ulusal ve millî olmaya çabalamış olsalar dahi, oluşturdukları “Millî Edebiyat Akımı”nda doğrudan olmasa da

belli bir oranda Batı etkisi var olmuştur.

Tanzimat dönemiyle birlikte edebiyatın merkezi artık Paris olacaktı. Farklı alanlarda eğitim almak için Paris'e giden şairler Batı edebiyatını da yakından tanımaya başlamıştı. Bu süre zarfında edebiyata olan bakış açıları değişmeye başlar ve geri döndüklerinde edebiyatı Doğu geleneğinden ayırmaya çalışmışlardır. Dolayısıyla Tanzimat dönemi modernleşme hareketinin başlangıcıydı. Şairler bu yenilik hareketini halka tanıtmak için farklı mekânlarda bir araya gelerek edebî sohbetler eder ve birbirlerine şiirler okurlardı. Bu toplantılar halk arasında edebî buluşmalar olarak tanıtılmaya başlatılsa da, halk bu toplantıları Osmanlı padişahlarının sohbet meclislerine benzetmekteydi.

Türk edebiyatının yönünü Batı'ya çevirmesi 19. yüzyılın ikinci yarısında meydana gelmiştir. İslam gelenekleri etkisinde gelişen divan edebiyatından uzaklaşılırken, Tanzimat Dönemi edebiyatıyla başlayan ama Servet-i Fünun edebiyatının ortaya çıkmasıyla duraksayan tiyatro hız kazanmıştır. Bu alanda Batı ölçüsü esas alınmış, çeviri eserler yanında Batı eğilimli yazma eserlerin sayısı da artmıştır. Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatını kavrayabilmek için, öncelikle Türk toplumunun Batılılaşma sürecini anlamak gerekir. 17. yüzyılda gerilemeye başlayan Osmanlı'nın tekrar eski gücüne kavuşması için bazı reformlara girişilir. Farklı zamanlarda gelen kültürel oluşumlar, sosyal, siyasal ve ekonomik değişimler Osmanlı İmpa-

ratorluğu'nu güçlendirmeyen, devlet gerilemeye devam eder. Bu olumsuz durum halkın ve bazı ordu mensuplarının da tepkisini çeker. Bu yüzyıllarda Avrupa ile yakınlaşmalar artar. Orduda reformlar yapılır, Batı'daki okullara benzerleri açılır. İyileştirme çabaları hem sosyal hem de siyasal açıdan sonuç vermez, ülke içinde ve dışında ayaklanmalar sürer. Aynı zamanda Batı'da sanayileşme ve teknolojik gelişme devam etmektedir. Batı üretim fazlası mallarını satabilmek için bir pazar arayışına girmiştir ve Osmanlı ülkesi için iyi bir fırsattır. Bu fırsatı kollayıp ticari etkinliklerini arttırırken bir yandan da azınlıkları Osmanlıya karşı kıskırtarak devleti zayıf düşürürler. Bütün bu girişimler eski kuruluşları değiştirememiştir. Eski kuruluşların yanlarına yenileri gelir. Medreselere dokunulmazken alternatif olarak üniversiteler açılır, ilk ve ortaokullar kurulur. Bu hamle toplum yapısında bir ikileşmeye yol açar. Bir yandan İslamcılık, bir yandan ise Osmanlıcılık fikri etkisini sürdürür.

Abdullah Cevdet tarafından Cenevre'de kurulan *İctihad* isimli edebiyat dergisi Baudelaire ve Rimbaud gibi yazarların metinlerine yer veriyorken tüm sayıların da istikrarlı bir şekilde Batıcılık düşüncesinin etkisi vardı. Farklı konuları içeren *İctihad*, siyasetten daha çok kültürel konulara ağırlık veriyordu. Rıza Tevfik, Kılıçzâde Hakkı ve Celâl Nuri gibi bu Batıcı düşüncüyü benimseyen birçok Osmanlı yazarı bu dergi etrafında toplanmıştı. Fransızca Fransa'da olduğu kadar, Türkiye'de yaşayan yabancılar arasın-

da da ortak dil hâline gelir. Türk edebiyatının başarılı romancılarından Ahmet Hamdi Tanpınar'ın kullandığı roman tekniğine bakılırsa, kendisinin Batı edebiyatını yakından takip ettiği anlaşılabilir. Yine Cumhuriyet dönemi edebiyatçılarından Ahmet Muhip Dıranas, Fransız edebiyatından en fazla etkilenen ve esinlenen şairlerdendir.

Nitekim devlet ve toplum yapısında meydana gelen bu değişiklikler edebiyata da yansımıştı. Batı kültürüyle büyüyüp yetişen yeni nesiller, eski edebiyatın geleceği anlatmaya yeterli olmayacağını öne sürmüşler ve Batı edebiyatını örnek alan bir dönemi başlatmışlardı.

MEHMET AKİF ÇELİK

Almanya - Berlin

AHMED EMİN BATMAN'LA GÖRSEL SANATLAR VE DEĞERLER ÜZERİNE

ECEM TUBA HIZARCI

“Benim için önemli olan eserin hikâyesi.”

(Ahmed Emin Batman)

1. Daha önce verdiğiniz bir söyleşide müzede eserlerinizi inceleyen ziyaretçileri uzaktan izlediğinizi söylemişsiniz. Buradan başlayalım istiyorum, eseri yapan göz, sanatçı gözü ama eserini izleyenleri izleyen göz hangi göz? Bu insani bir merak mı yoksa sanatkâr eserinin etkisini her daim tecessüs eder mi?

Çok güzel bir soru. Sadece kendi eserlerime değil, genel olarak insanlar bir esere baktığında acaba eser onlarda ne çağrıştırıyor, bu beni çok ilgilendirmiştir. Çünkü herkes kendi hayatını, kendi tecrübesini, kendi referansını, hayat tecrübesini birlikte getiriyor o müzeye, o sergiye. Herkes farklı bir anlam çıkarabiliyor eserden ve aynı zamanda bir kişi, benim eserlerime baktığında acaba onlarda ne duygular uyandırıyor? Onları hangi dünyalarda hissettiriyor? Merak buradan kaynaklanıyor aslında.

2. Çektiğiniz fotoğraflarda nelere dikkat ediyorsunuz?

Mimarlık okuduğum için mimari anlamda estetiğe dikkat eden birisiyim. Estetiğe ve kadrageye ne aldığımı çok dikkat ederim, kontrast ve çelişkiyi çok severim. Genel olarak hayatımda da, belki Hollanda’da doğup büyümenin vermiş olduğu bir şey de olabilir bu: Sonuçları zorlamayı severim. “Kültür nedir?” sorusu çok geniş bir kavramdır ama fotoğraflarımda genel kültürde sınırda olan şeylere odaklanmaya severim. Kendi kültürümü, Türk kökenimi -ama bir o kadar da Hollandalıyım- Hollanda tarafımı sentezleyen Batı ve Doğu’yu birleştiren eserler ortaya çıkarmaya dikkat ediyorum. Temalarım bunlar üzerinde.

Ahmed Emin Batman; Hollanda'nın Amsterdam şehrinde doğup büyümiş, 23 yaşında multidisipliner bir sanatçı, içerik üreticisi ve mimarlık öğrencisidir. Fotoğraf; film ve kaligrafi dallarını kapsayan çalışmalarında; maneviyat, göç, mimarlık ve kültürler arası temalar üzerinde çalışıyor. TU Delft mezunu olan Batman, Amsterdam Stedelijk Müzesi'nde çalışmıştır ve şu anda Van Gogh Müzesi'nde Beeldbreker ve içerik üreticisi olarak görev yapmaktadır. Son projeleri arasında Avrupa'daki birinci nesil Türk işçilerin hikâyelerini belgeleyen "Tompouce" ve "Baklava Arasında" çalışması yer alıyor. Türkiye'de, deprem bölgelerinde gönüllü olarak çalıştığı esnada "Sesimizi Duyuyor Musun?" belgeselini çekmiştir. Batman'ın tutkusu, sanatsal ve mimari eserleriyle farklı kültürlerden insanlara ilham kaynağı olmak ve onlar arasında bağ kurmaktır. Sanatçının çalışmalarını takip etmek için Instagram'da: @batman.emin hesabını ve <https://ahmedbatman.nl> internet adresini ziyaret edebilirsiniz!

3. Sizi çok etkileyen bir fotoğraf ve bir resimden bahsedermisiniz?

Ben deprem bölgesine gönüllü tercüman olarak gittim, orada amacım sadece sanatımı icra edip bunu dünyaya göstermek değildi. İlk baştaki hedefim çok kültürlü bir yerde, farklı dillerle birlikte büyümenin getirdiği tecrübeyi; aileler, depremzedeler ve kurtarma ekipleri arasında tercümanlık yaparak kullanmaktı. Ama ben orada, kendime şunları söyledim: Ben sanatçı olarak bunu kayıt altına almalıyım, bunu dünyaya duyurmam, bir şekilde tekrar yaşanmaması için insanların gözüne gözüne sokmam gerekiyor diye içten bir duygu oluştu bende. O yüzden ki *Zelzele Serisi* ve *Sesimizi Duyuyor Musun?* belgeselini çektim. *Zelzele* serisine ait, *Body Bag* (Ceset Torbası) adında fotoğrafım, beni şu ana kadar en çok etkileyen fotoğrafım. Çünkü bu fotoğrafta kaosu görebiliyoruz. Bu fotoğrafta bir kurtarma ekibinin namaz kılışını görüyoruz. Aslında o kadar kargaşanın ve kaosun içerisinde bir nebze de olsun umut aşılayan bir fotoğraf - bu kendi yorumum ama farklı yorumları da merak ediyorum- o kaosun içerisinde bu umudu aşılama bana çok iyi gelmişti. O an, bir kurtarma ekibinin ceset torbası içerisinde namaz kılışını görmek o bahsettiğim kontrastı ifade ediyor. Bu fotoğraftan birkaç dakika

sonra maalesef bir ceset çıktı; bu hayatın da bir parçası: Hayatta her şey güllük gülistanlık değil. Olmaması gerekiyordu, keşke daha başka önlemler alınabilseydi ama bu hazine şartlarda böyle bir umut aşılayabilmek bana da çok umut verdi.

4. Birçok sanat alanıyla ilgileniyorsunuz. Sizin için aralarında bağlar var mı? Nasıl bağlar bunlar? Sanatlarınız iletişime geçiyor mu?

Fotoğraf ve video, yani filmin tabii ki bir bağlantısı var. Video, film, bir fotoğrafın hareketli şekli ve bazı durumlarda vermek istediğim duyguyu fotoğrafla yakalayamadığım için videoyu, filmi tercih ediyorum fakat bazı durumlarda ise fotoğrafın daha uygun olduğunu, *o anı* çekmek istediğim için öyle tercih ediyorum. Fotoğraf çekerken başka şeyler kadar mimari açıları da çok önemli, film için de mimarlık çok önemli bir unsur. Hat sanatında ise hep estetik ön plana çıkıyor ve tüm bu sanatların birbiriyle alakası var, özellikle estetik, kadraj, bakış açısı anlamında beraber ilerliyor.

5. Hat sanatıyla çalışma fikrinizin kaynağı nedir?

Hollanda, Amsterdam'da doğup büyümüş biri olarak, yaz tatillerinde Türkiye'ye gittiğimde ziyaret ettiğim camiler beni her zaman çok büyülemiştir. Belki de mimarlık okumamın sebeplerinden biridir. Özellikle İstanbul'daki Mimar Sinan'ın eserleri her zaman benim için büyük bir ilham kaynağı olmuştur. Bu camilerde hat sanatı ön plandadır, caminin mimarisine bakarken hat sanatını es geçmek mümkün değil. Caminin mimarisini incelerken hat sanatı da her zaman ilgimi çekmiştir, bana çok estetik gelmiştir. Şu an koşullar farklı olsa da o zamanlar yaşadığım yerde maalesef eğitim alma imkânım yoktu, kendi kendime bir şekilde öğrenerek hat ustası olmasam da hat sanatında uyarlama yapacak seviyeye geldim. Temel kurallar var hat sanatında ama kuralları kim belirler? Bazen sınırların dışına çıkarak uyarlama yapmayı seviyorum.

6. Van Gogh'un eserlerini çalışmalarınızda sıklıkla görüyoruz, bunun sebebi nedir?

Van Gogh, Hollanda'nın en ünlü sanatçısı diyebilirim, dünya çapında da belki ilk üçe girer. Van Gogh'un hayat hikâyesi ve eserleri beni her zaman etkilemiştir,

Van Gogh küçüklüğünden beri sanatla ilgilenen birisi değilmiş.

Bu kötü mü iyi mi herkes kendince yorumlayabilir ama Türk toplumunda her zaman bir acele vardır; “ne okuyacaksın?”, “ne zaman evleneceksin”, “ne yapacaksın” gibi sorular insanın hayatında bir rota oluşturuyor ve bu rota bir süre sonra risk almanın ve hayatımızda önemli değişiklikler yapmanın önüne geçiyor. Van Gogh, yirmi yedi yaşında sanat eğitimine başlıyor, o yaşa kadar bu işi ciddi olarak yapmamış, farklı işler yapmış. Bu beni her zaman etkilemiştir: Ne yaşta olursan ol kalbinin daha hızlı attığı yere meyletmeyi, ruhunun sesini dinlemeyi ihmal etmemelisin mesajı vermiştir bana Van Gogh. Bu en büyük ilham kaynağım.

7. Van Gogh’u “Doğu”yla tanıştırmak nasıl bir duygu? Doğu ve Batı’yı sanatla bu şekilde birbirine bağlamak sizin sanatçı kimliğinizde neleri ifade ediyor?

Şöyle bir soru da akla gelebilir: Türkiye, Doğu mu? Türkiye ortada bir yer, ben de tam bunu vurgulamaya çalışıyorum. Türkiye bir bölümü Avrupa bir bölümü Asya’da olan bir ülke, o da Türkiye’nin özelliği diye düşünüyorum. Birçok kültürün bir arada yaşadığı Türkiye bu sentez meselesini sembolize ediyor. Hem Hollandalı sanatçılardan hem Türk sanatçılardan aldığım ilhamlar birlikte sentezleniyor ve ortaya eserler çıkıyor. Eserlerimde hem Batı hem Doğu duygularını ve sanatlarını birleştirmeye çalışıyorum.

8. Sanatınızı hangi kavramlarla özdeşleştiriyor ya da birleştiriyorsunuz? Açıklayabilir misiniz?

Kontrast, çelişki, kültürler arası sentez, İngilizcede kullanılan ve maneviyat diye yorumlayabileceğimiz “spirituality”, mimarlık ve göç, eserlerimde bulunan temalar.

9. Bir sanatkâr olarak beslendiğiniz, sizi üretken kılan kaynaklar nelerdir?

Öncelikle sergileri gezmeyi çok seviyorum, ilgimi çeken sanatçıların eserlerine bakıp ilham almayı çok seviyorum ve bu içten gelen bir duygu. Ben bunun için doğmuşum, Allah’ın beni bunun için yarattığını

düşünüyorum ve bu hayatı yaşayabildiğim için çok mutluyum ve şükür ediyorum. Şu an hayal ettiğim hayatı yaşıyorum ve bu çok anlamlı bir duygu, ilham tabii ki de alıyorum ama bir o kadar da üretmeden duramıyorum ki ben. Her zaman, yürürken etrafa bakıyorum, çiçekler, böcekler, mimari, insanları çok izlerim: “Nasıl iletişime geçiyorlar?”, “Toplum nasıl ilerliyor?”, “Sosyo-kültürel durumlar nasıl?”, yeni bir şehri gezdiğimde de buna çok dikkat ederim. Gezdiğimde, bir rota oluşturduğumda çoğunlukla farklı sokaklara girer, yeni keşiflere açık olurum, çünkü bunu yaparken beynimi hep çalıştırıyorum.

10. Ülkemizi sarsan depremden sonra “Momento Diem” çalışmanız oldu, bize biraz bu çalışmadan bahsedebilir misiniz? Nasıl gerçekleşti? Fikir nasıl doğdu?

Momento Diem, “Momento Mori” ve “Carpe Diem”’in sentezi, burada yine bu sentezi görebiliriz. *Momento Diem* “ölümü hatırlamak”, *Carpe Diem* ise “yaşamı kutlamak” demek ve deprem bölgesinde bulunurken ölüm çok ön plandaydı fakat yaşam ve yaşamı kutlamak, o betonlardan, oradan bir yaşam çıkarmak da çok ön plandaydı: Herkes bunun peşinden koşuyordu. Bu eserle birlikte, insanlar acaba *Momento Diem*, *Momento Mori* ve *Carpe Diem* arasındaki spektrumunda kendilerini nerede konumlandırıyorlar? Daha çok *Momento Mori* mi *Carpe Diem* mi? sorularına cevap aradım. Bu sorunun doğru veya yanlış cevabı yok, sadece bir çağrıştırmacı ve kendini nerede konumlandırıyorsun sorusu. Van Gogh müzesinde “Vincent Cuması” diye bir etkinlikte Vincent Van Gogh’un ölümü konu oldu. Bu konuya benim *Momento Diem* adlı eserimin uygun olacağını düşündüler ve bu şekilde sergilemek istediklerini söylediler. Bu, ülkemiz ve Türk toplumu adına çok değerli, çok onore edici bir andı kesinlikle.

11. “Sanat bir savaştır can vermeyi göze almalı.” diyor Van Gogh, *Theo’ya Mektuplarında*. Bu cümle hakkında ne düşünüyorsunuz? Hayat ve sanat aynı değerde olabilir mi, hayattan daha kutsal kabul edilen sanatın karşılığı nedir, faydası kimedir? Sanatta fayda gözetilmeli midir?

“Sanat bir savaştır can vermeyi göze almalı.” Bence öyle. İnsan hayatta risk almalı ve bu can vermekle

belki de aynı şeye denk gelir. Özellikle gençler bence hayatta risk almalı, ne olabilir ki sonuçta? Ben hayatımda kendime hep şunu söylemişimdir: Keşke demek istemiyorum. Bir şeye başladığımda, yapmak istediğimde yaparım, belki de batırım ama batarsam da iyi ki de yaptım, bundan öğrendiğim şeyler var ve çıkarımlarımı iyi bir şekilde tekrar kullanabilirim, tekrar risk alabilirim.

Toplum bence sanatla da var oluyor, toplumun dünyaya da kartviziti sanatıdır. Bence biz Türklerin çok güzel bir kartviziti var aslında: Bizim geleneksel sanatlarımız, çağdaş sanatlarımız çok enteresan ve çok ilgi çeken, çok özgün eserler. Hollandalılarda şunu gördüm, sanat geçmişleri çok iyi fakat örnek alabileceğimiz şey sanatlarını pazarlama yöntemleri. Öz güven ve eserine güven çok önemli. Türk olarak da kültürümüze çok önem veriyoruz ama dünya çapında ne kadar tanıtılabiliyoruz? En basit örnek laleler... Zamanında Osmanlı'dan Hollanda'ya gelen lalelerden bahsedince akla gelen ilk gelen Hollanda oluyor. Yine önemli bir örnek: Van Gogh, çok başarılı ve özgün bir sanatçı ama onun dünya çapında bilinmesini sağlayan reklamının iyi yapılması Toplum olarak ön plana çıkmamızda kültürün payı büyük. İnsanlarımız o yüzden kendine güvenmeli ve risk alıp adım atmalı.

12. Çok dilli ve çok kültürlü olmak sanatçı olarak sizde neleri ifade ediyor?

Ben kültüre çok değer veren birisiyim, özellikle köken. Benim kökenim Türk, aynı zamanda da Hollandalıyım. Burada doğup büyümenin getirdiği farklı bir bakış açısı oluyor: Farklı kültürlerle farklı bakış açısıyla bakmak mümkün oluyor. İki kültürden de sevdiğim karakteristik özellikleri benimsiyorum, bazen de benimsemiyorum. Bu alana girmek benim için bir riskti ama iyi ki de yapmışım ve bazı sınırları zorlamışım. Çok kültürlü olunca farklı gözlüklerle olaylara bakmak mümkün oluyor.

Sadece Türkçe ve Hollandaca değil, farklı dillerde konuşan insanların dünyaya bakış açısı öyle farklı oluyor ki. "Bir dil, bir insandır" demiş büyüklerimiz, birçok dil bildiğimizde dünya vatandaşları hissediyoruz, her ortama bir şekilde uyum sağlayıp o ortamı benimseyebiliyoruz.

Van Gogh, "Buğday Tarlası ve Keklik"

13. En sevdiğiniz Van Gogh eserini sizde çağrıştırdığı duygular ve düşüncelerle anlatabilir misiniz?

Korenveld met Patrijs eseri yani "Buğday Tarlası ve Keklik" bende nasıl duygular uyandırıyor... Bu eserde bir buğday tarlası görebiliyoruz ve tepesinde uçan tek bir kuş var. Kuş, yukarıya doğru uçmakta, ben o kuşta hep kendimi görürüm: Sürüden uzak, risk alıp kendi yolunu seçmiş yukarılara doğru uçan bir kuş. Her zaman çok sevdiğim bir eserdir, özgürlüğü, kendi yolunu seçmeyi, risk almayı ve sınırları aşmayı aşılardan ve umut veren bir eser olduğu için en çok değer verdiğim Van Gogh eseridir.

14. Bahsettiğiniz tablo ve anlattıklarınız Baudelaire'in *Albatros*'unu hatırlattı, şair gibi sizde sanatınızda yalnız hissediyor musunuz?

Bazen oluyor, kendim hakkında bunu söylemek zor: Başarı nedir? Kim başarılıdır? İnsanların beni başarılı addetmesini daha uygun bulurum. Ama bazen başarı yalnızlık demektir çünkü kuş yukarlarda yalnız uçuyor. Her zaman insanlar sizi anlamayabilir, seveyebilir, aynısı sizin için de geçerli. Önemli olan saygı çerçevesinde beraber yaşamak. Tabii ki bazen yalnız hissediyorum ama sevdiğim Amsterdam'da, fikir alışverişi yapabildiğim sanatçı, arkadaşlarım var ama bazen yükselirken bazı ağırlıkları geride bırakmak gerekiyor. Bu bir iş veya insan ilişkisi olabilir ama bırakmak da çok önemli. Hollandalılardan bunu da öğrendim: Başkasına evet diyeceğim diye kendime hayır dememeye söz verdim çünkü yoksa olmuyor: Başkasını sevebilmek için önce kendini sevmek de buna dayanıyor aslında.

15. Baudelaire, döneminde fotoğrafı pek de sevmeyen bir yazar. Fotoğrafı, gerçeğin abartılmış bir aynası ve modernitenin getirdiği güvenilmez bir enstrüman olarak görmüş. Sizin için günümüzde fotoğraf hâlâ böyle mi? Aksine gerçeği ayarlayabileceğimiz bir sanat aracı değil midir fotoğraf? Bugün fotoğraf bir manipülasyon aracı olduğu kadar gerçekleri de yansıtabiliyor ve bazen sessizlerin sesi, görmeyenlerin gözü olabiliyor. İnsanın aklına ilk anda Kevin Carter'ın "Akbaba ve Çocuk" fotoğrafı geliyor. Neler söylersiniz fotoğraf ve gerçek arasındaki ilişkiye dair?

Sessizlerin sesi eserlerimde görebildiğim şeyler. Türkler olarak Hollanda'da azınlık ve Türk kökenli çok sanatçı yok. Bu da benim sanata başlamama vesile olan etkenlerden biri. Modern ve Çağdaş Sanatlar Müzesinde çalışıyordum; Hollanda'nın en büyük çağdaş sanatlar müzesinde benim kültürümü, altmış yıldır Hollanda'da bulunan bir toplumu yansıtan hiçbir eser yok, sembol yok, koleksiyonda bir parça bile yok. İngilizcede çok güzel söylerler: "If you want change you gotta be the change." Bütün bunlardan yola çıkarak sessizlerin, buradaki Türk toplumunun sesi olmaya karar verdim. Yine deprem bölgesinde, depremzedelerin sesi olmayı çalıştım. *Sessizlerin sesi* olmak sanırım içimden gelen bir şey.

Sanatçı kadrage istediği şeyi ekler, belki iki santim ileride daha gerçekçi olan bir durum vardır ama sanatçı kadrage özellikle başka bir görüntüyü alır. O anı gerçeklikle kadrage almak zordur ve her sanatçı bu gerçekliği farklı yorumlar; "gerçekçi olmak ister mi istemez mi?" bu görecelidir.

16. Sanat hayatınızda sizi çok etkileyen ve motive eden bir cümle var mı?

Birkaç cümle var: Mimar Sinan'ın "Yaptığın işi gönlünde hissedersen ırmaklar çağlar içinde."

Van Gogh'un "Kalbinin daha hızlı attığı, gönülden iş yapmanın anahtarı." Gönülden iş yapmak, bu her zaman benim için ilham kaynağı olmuştur. Arkasında durduğum işlerin altına imzama atmaya kendime söz verdim.

Picasso'nun "Her çocuk sanatçı olarak doğar; esas sorun büyüdüğünde de sanatçı kalabilmektir." Bazı şeyler empoze ediliyor. Dünyanın düzeni böyle, bu sadece Türk kültüründe değil. Peki, bu kuralları kim koyuyor? Neden böyle yapmamız gerekiyor? Ben, sınırların dışında da hareket etmeyi, içimizdeki sanatçıyı öldürmemeyi tercih ettim. Umarım insanlar kendi içindeki sanatçıdan kıvılcım kalmış olsa bile onu tekrar canlandırılabilir, tohumu filizlendirir çiçek açar.

17. Edebiyat ve resim arasındaki bağı nasıl değerlendiriyorsunuz? Bir şeyi tasvir etmekle onu resmetmek ya da onun fotoğrafını çekmek nasıl benzeşiyor, nasıl ayrıştırıyor sizce?

Her sanatçı kendi sanat yöntemini kullanır. Bütün yolların Roma'ya çıkması gibi bir mesaj vermenin, sanata varmanın farklı yolları vardır. Tek doğru yoktur ve bir mesajı farklı sanat dallarıyla muhatabına ulaştırabilirsiniz. Birinin kalbi, gönlü, edebiyatla atıyorsa ve bir mesaj vermek istiyorsa mutlaka edebiyatla ilgilenmeli. Aynı şekilde mimarlıkla da bu mesajı verebilir. Fakat görsel sanatlar bazen daha ilgi çekici olabiliyor, özellikle "Gen Z" dediğimiz Z kuşağıyla birlikte medya hızla, görsel sanatın daha tercih edildiği bir yöne evriliyor. Bence özellikle böyle bir dönemde edebiyata daha da fazla önem verip o alanı diri tutmalıyız.

18. Yurt dışında yaşayan genç Türk sanatçılara neler söylemek istersiniz?

Genel anlamda Türk gençlerine bir tavsiyede bulunmak isterim: Risk alıp sevdiğiniz işi yapın. Bazen zor da olsa kalbinizin sesini dinlemeyi ihmal etmeyin; bu biraz klişe bir cümle olabilir ama düşünsenize aksi takdirde kırk yıl boyunca istemediğiniz bir mesleği yapacaksınız. Gerekirse biraz daha az kazanıp ama her sabah yüksek bir enerjiyle yatağınızdan kalkıp, iyi hissettiğiniz, sevdiğiniz bir işe gidebilmek, hobinizi işe çevirebilmek ne kadar güzel bir his. Şartlar ve durumlar farklı olabilir ama bence her insan her koşulda risk alabilir, bazı şeyler bizim elimizde, bizim de mücadele etmemiz gerekiyor.

19. Sizden bir ricamız olacak, aklınıza gelen üç eseri bizlerle paylaşabilir misiniz? Gelecek sayımızda yazarlarımız bu üç eserden ilhamla metinler ortaya çıkarabilir.

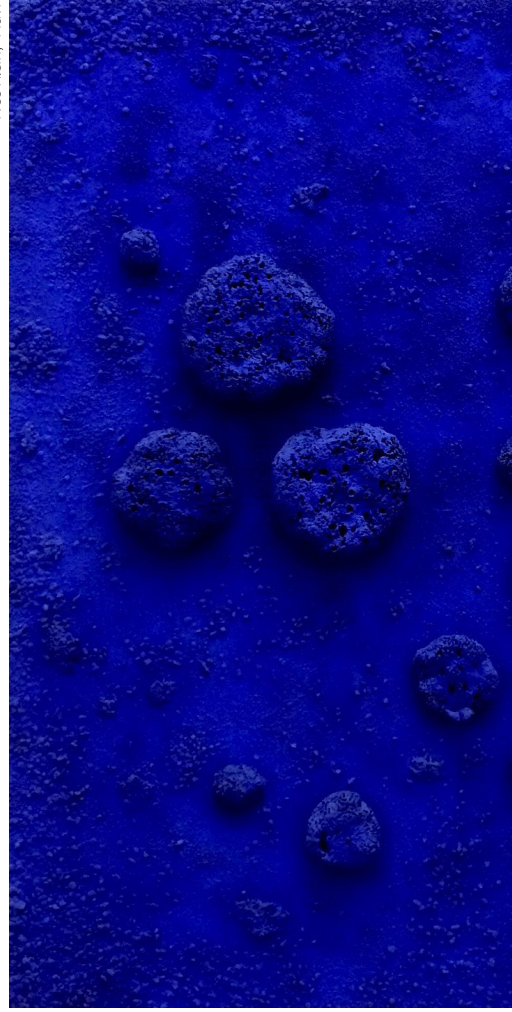
Çok güzel bir soru! Yves Klein'ın "Mavi" eserini birinci eser olarak sunmak isterim. Kendi eserlerimden, *Pendemic Worship* serimden, babamın yeşillikler içinde namaz kıldığı eseri sunmak isterim. Pandemi esnasında, Avrupa yolculuğumda çekmiş olduğum bu eser, "Müslümanların Allah'ı nasıl andığı" temasını içeriyor. Son eser olarak da Van Gogh'un "Arles'daki Yatak Odası"ndan ilham alabilirsiniz bakalım neler ortaya çıkacak.

20. Son olarak gelecek projeleriniz nedir?

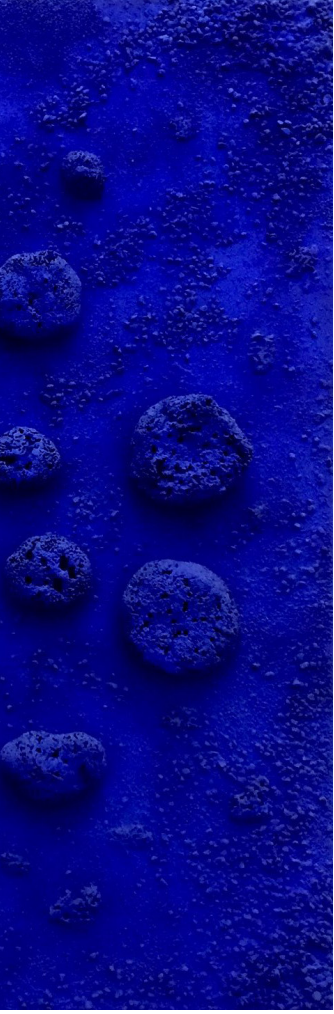
Deprem bölgesinde bir öğlen vakti çocuklarla sanat atölyesi düzenlerken kalbim hızlı attı ve ben bunu yapmak istiyorum dedim: Burada bir mini müze düşünelim, *tiny house* ama müze şeklinde, daha estetik bir *tiny house* olacak. Kendim tasarladım, Amsterdam'da inşa edilecek. Avrupa'dan deprem bölgesine gidip orada sanat atölyeleri düzenlemeyi, oradaki çocuklarla birlikte sanatın gücünü tecrübe etmeyi, yaşadıklarını o anda unutabilmelerini hedefleyen atölye çalışmalarına imza atmayı düşünüyorum.

Bunun dışında, seneye Amsterdam'ın 750. yılını ve Türkiye'den Hollanda'ya göçün 60. yılını kutlayacağız. Bu bağlamda Amsterdam Belediyesi'nin sanatçısı olarak şehirde yaşanan göçmen hikâyelerini resmedeceğim aynı zamanda bir belgesel hazırlığı içerisindeyim.

Yves Klein, "Mavi"

Pendemic Worship

Van Gogh, "Ailesi'deki Yatak Odası"

Merve Fatma Ören

VADİ GÜNLÜKLERİ

I.

Ervelinde.

Omuzlarında ne var,
varsa bir güvercin
kim kimi ayaklandırıyor
kim kimi kanatlandırıyor
sormadan yine
dağlardayız bugün
adımlarımız tozlu, bulutları
vuramadığımız vadilerden geçerken
Zühre, Merih, Zuhâl yan yana geldi
sura sur eklendi, ışıklar kırıldı,
dağlandı bugün adımlarımız.

O anda.

Sularda topladık, ne varsa toplanılacak
ne de olsa vuramazdık tozlu bulutları
bırak ne varsa omuzlarında
ve adımlarını bırak, ama hatırla!
Dağlardayız bugün
yankılanamayanın peşinde
sükûn mağaralarını arardık
arardık hükmümüzü
bulsaydık uyanır mıydık
üzerimize düşmeden
o saatin gölgesi...
Soramazdık.

Âhirinde.

Oyuk sakinleri bilirler
seslerini bırakanları
yerle gök arası
ayaklanan kim, kanatlanan kim bugün
kim ışıkları kıran, kim şehrin yansıdığı
tozlu sulara yıkanan, bilirler
oyuk sakinleri ve güvercinler.

Kanatlar ve ayakları, nasıl dağlanır.

II.

Düşlediğimiz kayıklarda
kayıp limanın sakinleriydik
kilitlemedik dönüşü
kapanmayan kapılara

Bir biz bilirdik
vakitlerin en kızıl ufkunda
kelimeye duran kalemi
sükûta duran sözü dinlemeyi
yıldızları zeytinden dağların
gözleri göklere uzanırken
altın yansımalarına vuran bakışını
ufuklardan ufuklara bürümeyi
milattan geçen sokakların
yankısını uyandıran
surların sakladığı sırrı
bir biz bilirdik

Kuytuda yeşeren günün kokusunda
buluşunca iki şehrin sesi
sokaklar ve mağaraların nefesini
ervahta ayan bilirdik

MERVE FATMA ÖREN

Almanya - Berlin

Tuana Yüksel

BATMAYAN

Ağrı buhranımdan, minberin son basamağından
Kopan haşmetli sözüüm.
Yetişemezken adımlarım ayın döngüsüne
Kasketli manalar buharlaşır sesimde

Tökezlerken saatlerin kıpırdayışı
Alır ölüm beni uçsuz çemberine.
Şehrin mazot teninden yankılanamayan
Kendi sesimdir nihayetinde

Hani o kabuk bağlayan yara almayan sızılar?
Kıvrılırken perdeler bir gece yarısı parmak uçlarımda
Neden bu kıvılcımlı fiskiyeler, altın sarısı lavlar
Boydan boya şehri adım sayarak kaplar?

Sesimin kırılğanlığı kalkar
Sabahın sisli avlusundan
“Dikkat! Susulabilir!” yankılanır
Bir akşamüstü tren garının demir kapılarından.

Yitirirken dalgalar fenerini
Yutar yıldızlar zemheriyi.
Kırpışırken salkımlar arası hüzmeler
Yere doğru batar kirpikler.

TUANA YÜKSEL

Almanya - Stuttgart

Münire Eslem Bozkurt

İÇTİMAİSAKIT

I.

Biz, sarımtırak ağaçlardık
 Sağır ama çığırtkan, uyuşuk ama yüzşüzce debdebeli
 Tarlaların olmaşlığında dallandık
 Budaklanmak bembeyaz bir evdi...

“Hiç değılse bir çatı altında”

Ben istemedim sahte aidiyetleri bu çağın çatısına
 İzlemesini bildim, mecburiyetten
 Anlamasını ve adımlamasını sonra
 El pençe divan değıl ‘biz’im gibi
 Fakat yine mecburiyetten
 Bir de okumasını:

o çekinceli o çorak çatıların kuşlara göz kırpmasından
 ve kanmayıp yamacından tırmanan bulutlardan
 açılırdı pencerelerim sayamadığım günlere

Soğurdu odam
 Soğurdu odamdan içime
 İnsanın zevki yutkunana kadar
 İki fâni göz bakıyor korkusuyla
 Kızarmadan değışen yapay yüzlere
 Boğazını geçer geçmez unuttuğuna
 Gözünde biçtiğı değere
 Soğurdu içim
 Soğurdu içimden odama
 İnsanın hırkası sinesi kadar

Sular yangını bu dünyada bu silik bu cürümsüz bu budaksız dünyada insan:
 Sönmediğı kadar

II.

Ey biz!
 Sakıt oldunuz.

Kahverenginin alev alev sönen kısıracında bize soruldu:
 duymuyor musun balıkları gül bahçesinde
 “istemiyorum”
 nereden kaçyorsun nereye adımların götüremez seni

gördüğün kadar yürüyebilirsin ancak görmüyor musun
 “istemiyorum”
 bu telaşın hangi ezbere senfoni
 bu telaşın hangi...

Söyle; yanmazken yanmadı mı İbrahim?
 “istemiyorum”

Sakit oldunuz.

III.

Iskat:

/Ve bir ev göreceksin dediler
 Nasıl bir ev dedim
 Bir ev dediler
 Gördüm
 Kapıları ardına kadar açtı
 Yanından geçip gitsem suçlu olacakmışım
 Girmedim diye benden hak talep edecekmiş gibi açtı kapıları
Vadiler Sokağı No: 1
 Girdim/

Surete dalıp hayretler içinde kalan kuş
Senin gönlünde sabah sıfatı gizlenmiş...
 ...olmasaydı(k) görür müydük?

IV.

Biz sarımtırak ağaçlardık: Sağır ama çığırkan, uyuşuk ama yüzüzce
 debdebeli tarlaların olmazlığında dallandık
 Budaklanmak bembeyaz bir evdi

Biz: Budaksız.
 Dallandık

MÜNİRE ESLEM BOZKURT

Almanya-Nürnberg

Yasemin Kelkit

DÜŞ BOZUMU

Sizin de dudaklarınızda var idiyse bir düş
 Bir zamanlar unutturulup, bir vakit hatırlatılan
 Dilleriniz dolaşmadan, kelimeler hâlâ birer tanıdık
 Henüz o yabancılar başkentine sürülmemişken
 Uyandırılmadan, evvelki günlerde bir diriye rüyadan
 Ki ağızlarına kuş konduramayanlar ne bilsin
 Hangi çocuk hangi babanın eseridir
 Hangi yüz bir avuç süt duası...
 Bütün yalnızlıklarımız kutsaldır
 Bu yüzdendir uyumsuz kalabalıklara rağmen
 Sokak başlarında gizlenen
 Arınma ayınlerine yetişme telaşları
 Ardından, gitmekle kalmak arasında
 Durdurulduğunuzda
 Hani saçıldığı narların ve aortların ve
 “Geçti” dedikçe kök salan bir acıyla
 İşiten, gören, bir kez daha bildirilen siz,
~~değil miydiniz?~~ Veyl ki,
 Olanlar olduğunda (coşkuyla dahi) ölmediniz.
 Ne de yakındı oysa göğ, ellerinizden yükselen:

“Tanrım, insan yalnızca kaçtığı kadarıdır.”

YASEMİN KELKİT

Almanya – Bielefeld

Zümra Ufuk

EL İNSAF

Uçuyorum işte, bu zincirler hâlâ niye!?
 Ezelden zalimlik, kanımızda biteviye.
 Var olmak, hürriyet, çabalasan nafile.
 Baksana, yokluğumda parsellenmiş
 Şu engin Gökyüzü bile!

Gündüzleri soruyorum, boşuna.
 Onlar da paylaşılmış çoktan,
 Yavaş yavaş solmakta.
 Öte yanımda bir ateş, bir telaş.
 Yamalanmış bir anda,
 Koca yüzlü, ıssız Ay.

El insaf yahu!
 Bir durun!
 Bari gecelerden bana da
 Bir kaç damla bırakın.

Beynimde kayan yıldızlar
 Dilimde çingiraklı yılanlar
 Kulaklarımda yankılanan
 Haris sesle uyandım.
 Pişmanlıktı dört bir yanımda,
 Hemen ayaklandım.
 Heyhat! Durdur beni.
 Nedir benim bu hâlim?
 Yoksa tutmuş mu çılgınlığın bir ucundan
 Benim de titrek ellerim?
 Üstüm kir pas içinde; İrkildim.
 Silkelendim bir anda,
 Kendimden mi geçmişim?

Görüyorum şimdi açık,
 İssiz ve dumansız.
 Yerli yersiz her şey, dağınık.
 Heba oldu işte,
 Böylesi neye yarar?
 Söyleyin!
 Gündüzleri yıldız mı parlar?

Görüyorum şimdi açık,
 İssiz ve dumansız.
 Parça pinçik, hepsi birazcık.
 Mahvoldu işte,
 Böylesi neye yarar?
 Söyleyin!
 Ebediyetsiz bir ân'ı
 Mümkün mü anlamak!?

ZÜMRA UFUK

Avusturya – Viyana

Aslıhan İnce**RET**

işte ben, oradayım,
yeniden bakıyorum aynı köşeden
gözlerimi hareleri sarıyor eski bekleyişin
biraz çocuk belki,
kocaman gözleri
hem nasıl da yürekten
yürek ha?
birazdan yeniden cereyan edecek
defalarca izlediğim
hayat belki
ve perde!
her yıl bir kelime eksiliyor sesimden
ve biraz sabır
buydu farkı, buydu bozan heceleri
buydu terleten ellerimi
anlamıyorum, anlıyor musun
anlamaktan korkuyorum
öyle uzun uzun anlamıyorum ki
hakikatiyle yeniden
bir anlayış doğuyor anlamamazlıktan
ayak diremek bizimkisi,
pabuç uçlarında azameti
bilmez misiniz yürek bileyen
merhaba, hiç gelmemiştim ben

Yas Tutulması

Z ü m r a U f u k

Her toplumda ölen kişinin ardından onun anısını onurlandırmak için sevdikleri tarafından farklı ritüeller gerçekleştirilir: Dualar okunur, ağıtlar yakılır, yemekler dağıtılır... Bu, törenin ölenle ilgili olan kısmıdır. Böylece kelimelerin yetersiz kaldığı zamanlarda duygular ritüellerle ifade edilir. Cenaze törenlerinin, geride kalanların üzüntülü, ıstıraplı yeni duruma alışmasını sağlamak gibi bir işlevi de vardır. Sadece zamanın akmasıyla başa çıkılması mümkün olmayan bu süreç, ritüellerle alışmaya çalışılır. Bir nevi, matem dönemi bölünerek insanca bir dayanabilme haritası çıkarılır. Dr. Alan Wolfelt; “cenaze törenlerinin en derin düşünce ve duygularımızı ruhumuza anlatmamıza yardımcı” olduğunu iddia eder.

Her kültürün kendine özgü bir yas biçimi vardır. Bazı toplumlarda siyah giyilir, bazılarında inzivaya çekilir. Müslümanlar, Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed’in (s.a.v.) tavsiyesine uyarak merhumun ardından Yâsîn suresini okur. Yâsîn, sadece ölenin ruhuna okunan bir dua değil, insanın kendi ruhuna da okuduğu bir duadır. Ayrıca sevdiğini, hayatının anlamı saydığı birini kaybedip kendini bir anda karanlıkta bulanların, içinde bulunduğu psikolojik durumu 37. ayetle bağdaştırması da muhtemeldir: **Gece de**

onlar için bir delildir. Gündüzü ondan çıkarırsız, bir de bakarsın karanlık içinde kalmışlardır. (Yâsîn, 36:37)

Gidenin ardında bıraktığı boşlukla yaşama devam edebilmek için türlü yollar denenir. Peki, yas ne kadar sürer? Üç gün tutulan, taziye evlerindeki en son başsağlığı dileğine kadar mıdır? Yoksa haftası, kırkı derken senesi de çıkıncaya kadar mıdır? Elisabeth Kubler-Ross’a göre yas süreci beş aşamadan oluşur: İnkâr, öfke, pazarlık, depresyon ve kabul. Peki, artık hayatta olmayan kişinin öldüğü gerçeğini kabul ettikten sonra mı matem son bulur? Ya da şöyle sormak mı daha doğru olur: Yas, son bulan bir şey midir?

Faruk Nafiz Çamlıbel, “Kış Bahçeleri”nde;

*İçlenme, tabî’attaki yekpâre kederden,
Yas tutma, dağılmış diye kuşlarla çiçekler:
Onlar dönecektir yine gittikleri yerden,
Onlarla giden günlerimiz dönmeyecekler!*

dizeleriyle yas tutanların solan hayatlarına dikkat çekmek ve onları sarsıp kendilerine getirmek niyetindedir. Her ne kadar Çamlıbel durumun vahametine dikkat çekmişse de onları yas uykusundan uyardırması pek mümkün olmaz. Zira yas; içinde, Kub-

ler-Ross'un bahsettiği beş aşamayı da bulunduran ve kişiyi düzenli olarak üzüntü, suçluluk, öfke, pişmanlık ve çaresizlikle kavuran bir oruçluluk sürecidir. Ayrıca hayat boyunca tutulan bu en uzun oruçta insan, hep bir suçluluk duygusu da taşır. Matem orucunun bozulup bozulmadığı konusunda hep tedirgindir. Bir gün, iki gün, üç gün geçer; ilaçlar, sakinleştiriciler, (80 derece) kolonyalarla insan kendine getirilir: Yas bozulur! Bir iki yudum su; bir iki lokma boğazından ilk kez, zorla geçer: Yas bozulur! Evin kedisi ayağına dolanır, çorabının çıkmış ipiyle oynayıp sana şebeklik yapar, farkında olmadan buna tebessüm eder: Yas bozulur! Taziyeye gelenlerle dertleşilir: Yas bozulur! Fakat bilmez ki yası ömür boyudur ve (bu) ancak bir başkası onun yasını tutmaya başlarken son bulur.

Bazı psikologlar, yasin ya da acının zamanla küçülmediği, onun etrafında bizim büyüdüğümüzü iddia eder. Hayat yolunda seneler geçtikçe yaş alıp büyüdüğümüz doğrudur fakat bu bir *büyüme* değil

eskimedir. Asıl büyüyen, bizi gittikçe saran, etrafımızı sonsuz katmanlar ve harelerle çevreleyen şeyin kendisidir: Yastır. Zira sarandır büyüyen. Önümüze, arkamıza, sağımıza, solumuza geçendir... Gözümüzün içinde derinleşen, aynaya baktığımızda görünenidir. Bizden geriye yalnızca üzerimize düşen ayrılık gölgesinin ardına saklanmış cılız bir ışık hüzmeleri kalır. Dünyaya sevdiğimiz arasına girer ölüm, yas tutulması yaşamımıza sebep olur.

Ne güneş aya yetişebilir ne de gece gündüzü geçebilir. Her biri bir yörünge de yüzmektedir. (Yâsîn, 36:40) Ama ölüm hayata yetişir ve yetişmektedir.

Farkında Mısın?

Zeynep Yaman

Bir mekân neden anlam yüklüdür? Duvarlarının ahşap bezemeleri, halıların desenleri veya renkleri dolayısıyla mı? Yoksa altın kaplama detaylar, yüksek tavanlar ve saraylara yakışır büyük avizeler yüzünden mi? Hem evet hem hayır dediğinizi duyar gibiyim. Sayılan bunca ayrıntının ardından sorumu hatırlatmak istiyorum; bir mekân neden anlam yüklüdür?

Bir mekânı incelerken belki de öncelikle bulunduğu şehirden başlamak gerekir. Sezai Karakoç'un da söylediği gibi medeniyet şehirde başlar ve “şehir medenileşerek biçimlenir”.¹

Cennet vatanımızın hepsi birer cennet bahçesine benzetilen onlarca şehri var. Her bölgenin kendine has özelliği, iklime uygun bitki örtüsü, o şehri güzelleştiren nice ayrıntısı var. İklimden, bitki örtüsünden veya gelişmişlik düzeyinden ziyade bir husus vardır ki belki en mühimi budur; şehirlerin manevi kimlikleri vardır.

Bu cümleyi duyunca muhtemelen herkesin aklına birkaç şehir gelir. Bu şehirlerin başını İstanbul çeker. İstanbul'u Şanlıurfa, Diyarbakır, Ankara, Gaziantep, Kahramanmaraş ve Bursa takip eder. İslam medeniyetinin en önemli şehirleri Bağdat, Şam ve Kudüs savaşlarla, afetlerle ya da işgallerle yakılıp yıkılmaya

çalışılsa da manevi kimliğini kaybetmemiş ve kaybetmeyecek önemli şehirler arasında yer alırlar.

Bir mekânın değerini arttıran sadece yüzyıllar boyunca şehri izleyen mimarî yapılar değildir, bu yapıtlara sinen ruhtur. Kudüs'te Mescid-i Aksa'yı kutsal kılan sadece bir cami olması değil, müminlerin miraca açılan kapısı, onların ilk kıblesi olmasıdır. İstanbul'u yüzlerce metropolden ayıran iki kıtayı birleştirmesi değildir, onlarca evliyaya ev sahipliği yapması, Efendimizin fetihle müjdelediği şehri ceddimizin fethederek orayı dünyanın payitahtı kılmasıdır. Dünyanın herhangi bir ülkesinden, herhangi bir milletinden, herhangi bir dine mensup kim gelip İstanbul'u ziyaret ettiyse şüphesiz hepsi bu şehre âşık olup dönmüştür. Hatta ümmetin mahsun gönülleri bu şehri vatanlarının birer parçası gibi görüp ona göre sever.

Bir şehrin manevi dokusunu oluşturan, bir şehre ruhunu veren en temel unsurlardan biri şüphesiz tarihî yapılarıdır. Ayasofya olmasa Eyyüb Sultan; Fatih Camii, Süleymaniye Camii, Topkapı Sarayı olmasa İstanbul, İstanbul olmaktan çıkar. Bu tarihî mekânlar şehrin kimliğini belirleyip bir ayna gibi insanlara kültürümüzü yansıtır. O eserlere, o mekânlara nasıl ve hangi niyetle bakarsak, onu görürüz. Gözlerimiz sanatı arıyorsa karşımıza Anadolu'da Türklerin yaptığı ilk camilerden Diyarbakır Ulu Camii'nin çiçekli küfî kitabeleri, Konya Alâeddin Camii'nin halıları çıkar. Eğer mimariye gönül vermişsek karşımıza İstanbul'un incileri ve Mimar Sinan'ın eşsiz eserlerinden Mihrimah Camii, Ayasofya ve Selimiye Camii çıkar. Bu mekânlarda samimiyeti, sıcaklığı ararsak karşımıza etrafta koşturan küçük çocuklar, onların yüksek kubbelerde yankılanan sesleri çıkar. Kısacası, *biz ne arar isek, bizi o bulur* ve *biz nasıl bakarsak, bize görünen odur*.

Evler, yüksek yüksek binalar yapılır, hepsi bir zeleyle yerle bir olur. Saydığımız tarihî mekânların büyük bir bölümü afetlerde, savaşlarda yıkılmış, yanmış, tahrip olmuş ama sonrasında tekrar inşa edilmiş ve bizlere emanet edilmiştir. Bir şehir yıkılır, yeniden yapılıp ama özünü, yani ruhunu kaybetmez. Bir eser yıkılır, tahrip olur ama anlamını yitirmez.

Geçtiğimiz aylarda şahit olduğumuz büyük afet, bizlere dünyanın ve burada bulunan her şeyin fâniliğini hatırlattı. Diktiğimiz yüksek binaların un ufak olduğunu, varımızı yoğumuzu verdiğimiz araçların saniyeler içinde hurdaya dönüştüğünü, geçici olduğunu

bilmemize rağmen güzelliği uğruna yarışmalara katıldığımız bedenlerin birer mevtaya dönüştüğünü, aslında bağlandığımız, gözle görünür her ne varsa hepsinin geçiciliğini hatırladık.

Şu gök kubbenin altında fânî olan ne varsa, hepsi bir gün yok olur. Bâki kalan ruhtur. Onca yıkıma, onca tahribata dayanan tek şey, eserlere ve mekânlara yüklediğimiz anlamdır.

Çünkü;

*Sonsuzların bile, ömürleri var,
Sanma ki, saltanat, kurumaz pınar,
Mal, canın yongası olsa ne çıkar?
Gölgeler fânîdir... farkında mısın?²*

dipnotlar

1 Fikri Kula

2 Cengiz Numanoglu, Bütün Şiirler (1993), 17.

ZEYNEP YAMAN

Almanya – Minden

Dokuzdan Sekize İnecek Adlar Adına: İç Çekimi

Münire Eslem Bozkurt

*A society grows great when old men
plant trees in whose shade they shall never sit.*

*Bir toplum, yaşlı insanlar gölgelerinde asla
oturamayacaklarını bildikleri ağaçları diktiğinde büyür.¹*

Kim kimin adına ne yapabilmiş bu hayatta? Bırak Allah aşkına. Her koyun kendi bacağından... Değil mi? Bendeki de laf. Ama başlık işte, atmasam elimde kalacaktı.

İnsanın adı bir muhabbette geçer, bir yerde duyulur, kendisi gittiğinde geride kalır yahut kaldırılır... Ötesi: Anılır, koyulur, verilir, Allah muhafaza batar, batınca anılmaz, karışır, karıştığı şeye göre değişir ve fevkalade bir süratle çıkar... Avro ve dolardan daha hızlı çıkabilen bir şey varsa eğer o da adımızdır. Fakat öyle kolay kolay inemez. Dokuza çıkan hiçbir ad tarihimiz, geleneğimiz ve toplumsal hafızamızca henüz sekize inememiştir. Aslında iki seçenek vardır: İnsan şu fâni dünyada ya kendine bir ad yapar yahut adını taşır.

Bu sebeple çocuğun isim hakkı vardır. Ebeveyn evladına anlamlı, hoş, ne haddinden ağır ne de avare, ufkunu daraltmayacak, hayırlı bir isim vermekle

mükelleftir. Aksi takdirde çocuk anne ve babasından hak talep edebilir. Zira isim kişiliğe sızır, kişiliğimiz yolumuza, yolumuz ise geleceğimize, varacağımız yere ve olduğumuz/olacağımız kişiye - daha doğrusu *olabilme* ihtimalimize. Ezcümle “doğru isim” diye bir şey vardır. Bir bebeğin mizacına, ahvaline, yoluna, her şeyine nüfuz edecek olan o isim tam da bunlara (mizacına, ahvaline, yoluna...) göre seçilmiş bir isim olmalıdır. Bu seçim ise şüphesiz halis bir niyet ve biz “altıncı his” olarak tasvir ettiğimiz o hakikat muştusu sezgi ile yapılır. Çevremizden kaç kez bir ismin anne, baba, büyükanne, büyükbaba yahut herhangi bir tanıdığın rüyasıyla seçildiğinin hikâyesini dinlemişizdir? Hiçbir sezgi sebepsiz değildir vesse-lam... Her sezgi bir haberdur. Haberdar olan ise unutulmamıştır: Vukuf(iyet) nimettir.

Rüya görmeyen isim veremez demiyorum, bu tür söylemlerin esnekliğinin suistimali ihtimaline karşı bir açıklama yapmak gerekebilir: Bir kimseye öm-

rünce, diyelim ki 70 sene boyunca, “ahmak” demenin yahut “hocam”, “efendim”, “kraliçem”, “anne”, “baba”... demenin bir tesiri olmaz mı sizce? Peki ya duyunca istisnasız kafamızı sesin geldiği yöne çevirdiğimiz, zihnimize, içimize işlemiş, yaka kartımızdan kimliğimize oradan da kişiliğimize sızmış ismimizin üzerimizdeki tesiri? Senin adın Ahmet ise, Ahmet olmaklığında adının Ahmet oluşunun payı gerçekten yok mudur? Adın Emre olsaydı aynı Ahmet gibi mi olurdun yani?

Gaye kendine bir ad yapmak olunca hayat telaşesi ünvan ve makam peşinde koşmaktan ibaret olacaktır. Fakat asıl asalet ve meziyet; ismini, ünvanını, makamını, ötesi kendini unutarak (doğru verilmiş) adını, adının anlamını (isimsizce) taşımaya çalışmaktır. Almancada bu minvalde “gerecht werden” terimi kullanılır. Bir meseleye, işe, kişiye, duruma hakkını teslim ederek muamele etmektir “gerecht werden”. Adı gibi Âdil, Ömer, Ali adı gibi Güzide, Süreyya, Asiye... adı gibi Hatice olan herkes ismine hakkını teslim ederek muamele ediyordur. Bu demek değildir ki bize verilmiş isimlerin çizdiği sınırlar ve menziller içerisinde kısıtlanarak, ancak onların çerçevesinde hareket edebiliriz. Tam aksine insan ancak ona verilmiş her şeyin hakkını vererek kanatlanabilir. Hadsizliğin hakka dönük yüzüdür özgürlük, özgürlük hadsizliğin Hakk’a dönük yüzüdür. Ki yüzünü Hakk’a dönmek ancak had bilmekle olur. Haddini hadsizce bilmektir dua. Haddimi bilerek açarım ellerimi semaya fakat hadsizce isterim. Zira “isteyin” buyurulmuştur, “isteyin ki vereyim”.

Fakat biz insanız. Unuturuz. “Yol kimse için yürünmez” deriz. “Kim kimin adına ne yapabilmiş bu hayatta?” Diye sorarız. Ahmet, Mehmet ya da Fatma dokuzdan sekize incekken merdiveni ayaklarının altından çekiveririz. Bitse de sözümüz; bitmez ahımız, ah eder ah çekmeyiz. Zira çeken olmak istemeyiz, daha ziyade çektiririz. İki seçeneği daha vardır insanın: Çektiğini çekirmek yahut çektiğini çekmesinler diye uğraşmak; *gölgelerinde asla oturamayacaklarını bildikleri ağaçlar dikmek*. Bu sözü söyleyenler ne demek istemiş, gel de anlat meyvesini mideye indirmek için ağaç diken, sözde ağzının tadını çok iyi bilen ehlikeyfe. Gel de anlat komplekslerini prensip edinip eğilmem diye diye en hür iradesiyle kukla misali kullanıldığının farkında dahi olmadan egosunu okşayan sisteme gözü kapalı eğilen ehlikeyfe. Hatta kâhyasını bul ona da anlat.

Anlatamayız. Kim bilir belki biz de anlamayız. Gün gelir tüm ağaçlarımızı kesiyorlar zannederiz, biz ağaçsız kaldık zannederken aslında ocağımız o odunların yanmasıyla tütüyordur, bilmeyiz. Her şey insan için der büyükler. Hikmetinden sual olunmaz derler. Mümkündür bir ağaç feda etmek bin ağaç dikebilecek nesiller için. Doğru mudur?.. Cevaplaması zor. Doğru nedir?

İnsanız biz. Cevaplaması imkânsız sorularla meşgul olmayı severiz. Cevaplayabileceğimizi düşünerek tatmin olmanın da, imkânsızlığıyla önemini ölçerek kendimizi “bir şey” zannetmenin de hazzı vazgeçilmezdir bizim için. Fakat yine ve yeniden yanılırız. Üstelik yanlışlarımızı yenilgi zannederek reddederiz. Her şeyi bildiğini, bilebileceğini ve bilmediklerini de mutlaka gelecekte biliyor olacağını düşünen, bu yüzden bedenini dondurup yüzlerce sene sonra, yeterince bilmiş bir başka insanoğlu tarafından geçen kurban bayramından kalan dana eti gibi çözdürülerek hayata döneceğini zanneden bir toplumda yanılmak, yanlışısını bir *melamet hırkası* gibi taşımak... Ne büyük nimet. Zira değil, her koyun kendi bacağından değil. İnsan insana dua eder, şiir yazar, çay demler. Muhabbet ehli “anlat” demez, “ocakta çayım var” der.

Bize öğretilen: Yer çekimi. Bir şeyi elinden bırakırsan düşer. Düşmek yere doğrudur ve düşen şey düşüş mesafesine oranla değişen bir şiddetle en yakın zemine ya frenlenir ya durur. Çekime uğrayan nesne çekim gücü istikametinde hareket eder ve eğer çekici güç nesnenin kendi gücünden yahut yer çekiminden daha güçlüyse düşmek yere doğru değil, söz konusu güce yahut tam tersi; zaafa doğru gerçekleşir. Peki. İç çekmek ne tür bir eylemdir o hâlde? Güç nerededir, zaaf nerede? Ya farklı şeyler değillerse? İç çektikçe yok oluyorsun.

Hiç’e yaklaşmak için iç çekimine uğrayanlara selâm olsun...

Not: Dokuzdan sekize inemeyip düşmeyi tercih edenlere tıbbi hizmette bulunulacaktır. Acil durum çağrıları için *Ayna*’ya bakmanız yeterli olacaktır. Olmazsa da kapımız açık olacaktır; zira ocakta her daim çay vardır.

dipnotlar

1 Yunan Atasözü

Rotasyona Uğrayan Kalpler Üzerine

Yasemin Kelkit

Her şey zıddıyla kaimdir. İlk bakışta birbirine aykırı gibi duran her varlığın özünde her türlü döngünün tamamlanmasını sağlayan temel iki nokta vardır: Başlangıç ve son. İnsana özgü yaratılış özelliklerinden biri de gördüklerinden çok görmediklerini merak etmesidir. Mademki başlangıç ve sonun varlığı bellidir, öyleyse aradaki *o görünmez alana* ne denir? Bahsedilen alan geceyle gündüzün, siyahla beyazın, doğumla ölümün arasında kalanları kapsadığı gibi, sıfırla bir arasında da aynı şekilde mevcuttur. Bu alanı yalnızca *boşluk* olarak nitelendirmek doğru olmaz çünkü her boşluğun ayrı bir uzunluğu vardır ve bu uzunluk farklı disiplinlerde farklı sonuçlar doğurur.

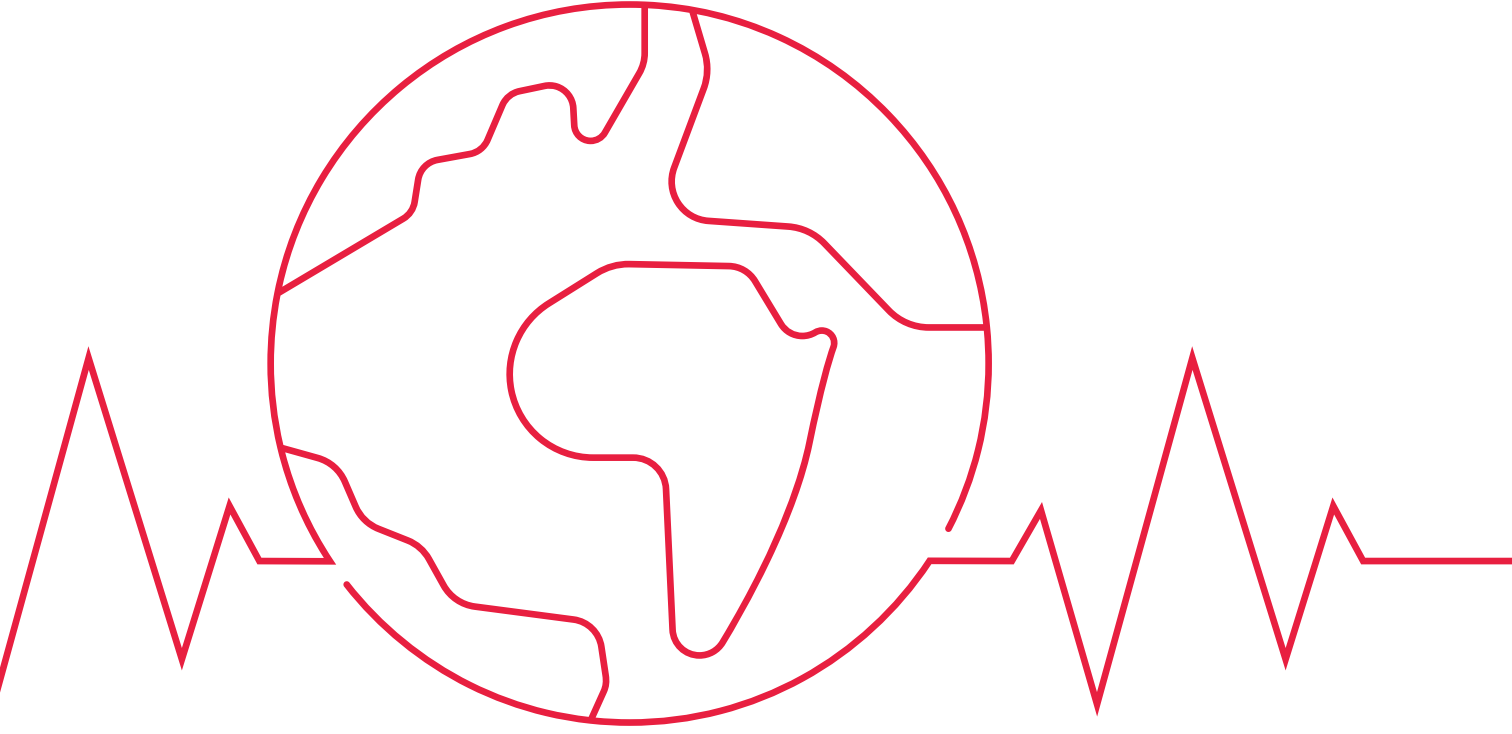
Matematikte *en küçük kareler yönteminin* amacı; ihtimallere ölçüm sonucu elde edilmiş verilerle gerçekliğe en yakın olasılığı sunmaktır. Bu, şu anlama gelir: İki noktanın arasındaki boşluk ne kadar azsa bir ihtimalin gerçeklik payı o denli yüksektir. Bu yöntemin baz alındığı bir diğer matematik kavramı da *Gauss Dağılımı* veya *Normal Dağılımı*dır. Elde edilen ölçümler gerçeğe o denli yakındır ki *Normal Dağılım* yöntemi biyolojiden psikolojiye kadar bilimin çeşitli alanlarında yaygın bir şekilde kullanılır. Mantık üzerine yaratılan insanın, varlığını ve tabiatı-

nı anlayabilmesi için verilere dayalı analizlere sığınmasından daha doğal ne olabilir?

*Normal/Gauss Dağılımı*nı uzaklaştırılmış bir perspektiften ele aldığımızda, oluşan çan eğrisini hayatın kendisinde de görebiliriz. Bahsedilen hususun anlaşılabilmesi için zihnimizde bir koordinat sistemi canlandırmamız gerekiyor.

Gözümüzde canlandırdığımız *hayatî koordinat sistemi*ndeki X aksında *zaman*, Y aksında *hız* yazıyor. X aksıyla kesişen ilk nokta hayatın başlangıcını, ikinci nokta da hayatın sonunu sembolize ediyor. Belirlediğimiz iki noktanın arasında kalan zaman ise hayatın kendisini/yaşanan zamanı oluşturuyor. Bu iki noktanın yanı sıra, çan eğrisindeki üçüncü nokta olan doruk noktasını da göz önünde bulundurmamız gerekiyor. X aksındaki zamanı hayatın akışına uyarladığımızda yukarıda belirtilen ilk noktayı doğum ve bebeklik, ikinci noktayı (doruk nokta) ergenlik ve gençlik, üçüncü noktayı da yaşlılık ve ölüm olarak yorumlayabiliriz. Bebeklikteki algılama ve hareket hızımız çoğu zaman yaşlılığımızdaki algılama ve hareket hızımıza neredeyse eşittir. Hayatın yaşlılık evresinde unutmak kavramı yeni bir faktör olarak boyutlanır. Yaşlıların bilgi ve tecrübeleri vücudumu-

zun uyguladığı, bir nevi doğal enerji tasarrufu olarak tanımlayabileceğimiz unutmaya sayesinde bebeklikteki ve yaşlılıktaki hafızalar neredeyse eşitlenir, hatta bir bakıma sıfırlanır. Bu durum bizi kaçınılmaz bir şekilde X aksına yaklaştırır. Bu yöntemden yola çıkarak çan eğrisinin içinde oluşan sayısız noktaların her birini *an* olarak nitelendirdiğimizde, an ve anıların sıklığını, hayatın gerçekliğine ve *yaşanmışlığına* dair bir ölçüm birimi olarak tanımlayabiliriz. Kısacası, hayatın kendisi de boşluk kabul etmez. Çünkü en aza indirgeyebildiğimiz boşlukların sayısı bizi insan olarak yüceltir. Nitekim bir işi bitirir bitirmez başka bir işe koyulması, insanın bir varlık olarak gerçekleşme olasılığını yükselten mühim bir yaşam belirtisidir. Bütün bu mantıksal yaklaşımlara rağmen hayat, bir matematik formülüyle açıklanamayacak kadar biriciktir.

Harflerle kelimelerin iç içe geçtiği boşluksuz bir cümlemin anlaşılması oldukça zordur. Satır arası diye nitelediğimiz boşluk, çoğu zaman cümlelerin, paragrafların taşıyabileceği manadan çok daha güçlü bir anlam içerebilir. Gözle görülemeyen, kelimelerle ifade edilemeyen, satır aralarına sıkıştırılan anlamların varlığını inkâr etmemiz mümkün mü? Öyleyse karşılaştığımız şey boşluk değil, boşluğun varlığıdır. Bir

cümlemin başından itibaren okuduğumuz kelimelerle o cümlemin sonunda denk geldiğimiz imla işaretleri boşluğun yokluğuna tekabül eder. Hizaya getirilen, belirli kurallara göre düzenlenen boşluğun varlığı vasıtasıyla bir ahenk oluşur. En basit örneğiyle bir cümlemin *özne-boşluk-tümleç-boşluk-yüklem-boşluk-imla işareti*- düzenindeki özne, tümleç, yüklem ve imla işaretleri de boşluğun yokluğunu oluşturur. Yani boşluğun varlığı ancak başka bir varlığın mevcudiyeti üzerinden bastırılarak gözle görülür, kulakla işitilir hâle gelir.

Boşluğun varlığı kavramı zaman faktörüyle birleştiğinde asıl varlık şekline ulaşır. Boşluğun varlığının sıklığı ise hız algımızı oluşturur. Bahsi geçen bileşen müzikte tempo ve ritimdir. Müzikte zaman tempoyu hız üzerinden fark etmemizi sağlar. Ritim ise ses ve sessizlik yardımıyla fark ettirilir. Sessizlik, boşluğun varlığının eş anlamlısıdır bir nevi. Boşluğun varlığı, yani sessizlik ne kadar uzun ve tekrarlanan bir düzende mevcutsa o düzeni ritim olarak algılarız. Tempo kısmında atım sayısı ile ölçülen tempoyu boşluğun yokluğu (atım) yerine tam aksine boşluğun varlığı (atımlar arası) mevcut kılar. Böylelikle “9. Senfoni”yi, “Ay Işığı Sonatı” eserinden ayıran ye-

gâne özellik, boşluğun varlığıyla-boşluğun yokluğu üzerine kurulan düzene dayanır.

Müzikten başka hiçbir sanat alanında rastlayamayacağımız bir özellik de orkestralar sayesinde belirginleşir. Orkestra şefleri, yönettikleri orkestra notalarından hep bir adım öndedir. Yalnızca bu bir iki saniyelik fark sayesinde kendilerini takip eden orkestrayı ahenk içinde yönlendirebilirler. Bu durum, bir bakıma dünyayla güneş arasındaki bağda da mevcuttur. Fizik kurallarına göre güneşe bakarken gördüklerimiz aslında sekiz dakika önce gerçekleşmiştir. Belki üzerinde yaşadığımız dünya da, en azından bulunduğumuz galaksi içerisinde, güneş orkestrasında yer alan bir flüttür. Belki de Mevlâna “dinle ney”den sözüyle bu ihtimale işaret etmek istemiştir, kim bilir?

Zaman, üzerine yemin edilecek kadar kıymetli ve güçlü bir varlıktır. Öyle ki bir fotoğrafı bir sekansa, bir sekansı bir filme dönüştürecek kadar kudretlidir. Her ne kadar elle tutulmayan bir madde olsa da bilimin her alanında ayrı bir merak unsuru olmuştur. Einstein’ın İzafiyet Teorisi’nden, Heidegger’daki hayatın özüne kadar farklı kavramlar üzerinden incelenir, içine girdiği her alanı yeniden şekillendirmesiyle bilinir. Gittikçe hızlanan, ritmine ayak uydurmakta güçlük çektiğimiz modern çağlarda zamanının dışında kalan öncülere, bizleri yeniden bir hizaya ve nizama koyacak bilgelere ihtiyacımızın artmasının sebebi de bu baş döndürücü dünyada her an hızla rotasyona uğrayan kalplerimize artık kulak veremeyişimiz, boşluğun varlığını göremeyişimizdir. Gülten Akın bir şiirinde “Ah, kimselerin vakti yok/ Durup ince şeyleri anlamaya.” dizesiyle bu duruma en yalın hâliyle değinir.

İçine doğduğumuz modern çağlarda, hiç kimsenin bir saate *Muhterem* diyecek kadar ince düşünme kabiliyeti yoktur artık. Zira yıllar aylara, aylar haftalara, haftalar da günlere dönmeye başlamıştır. Böylelikle *durmak*, modern zamanlarda bir bakıma ölümle eş değerdir: Oysa yavaşlamak durmaktan önce gelir. Durmak ise en uç hâliyle gelip geçenleri görmemizi sağlar. Ancak modern çağ, insanın doğasına aykırı bir hâldir. Zira durmak, *koşu* üzere yaratıldığına inandırılmıştır. Aslında bu durum artık sınır, hudut ve had bilmeyişimizden kaynaklanır. Boşluğun varlığını göremeyenler, istedikleri her alana, istedikleri her anda girebileceklerini sanır. Bu da Hobbes’a göre, “insanı insanın kurdu” yapar. Artık yalnızca bir sokak ötedeki komşusuyla değil, doğudaki batıdaki insanlarla rekabet içindedir insan. Böylelikle koşmak, dolayısıyla da hız onun için bir hayat memat meselesine dönüşmüştür. Doğal seçilimin en önemli unsuru hızdır hâlâ. Sürekli artan bir hızda neler kazandığını veya kaybettiğini görmek mümkün olmadığına göre, insanın eli daima boş kalır.

Oysa çok değil, muhtemelen yalnızca birkaç yıl önce Brezilya’daki bazı yerliler, “Kaç yaşındasın?” yerine, “Yaşamın kaç kez çiçeklendi?” diye sorarmış. Elli yaşında biri, bir baharın gelişine sadece yirmi defa bilinçli bir şekilde tanıklık ettiyse bu, onun otuz yıllık bir kaybına işaret edermiş. Minik Serçe’nin şu satırlarına ilham olan dünya görüşü bu muydu acaba?

Şimdi bana kaybolan yıllarımı verseler,

[...]

Tek bir söz söylemeye bile hakkım yok.

Çizer: Zeliha Yılmaz

Bu Dünyadan Bir Âşık Veysel Geçti

Zeliha Yılmaz

Çocuktuk, ufak bir ışık hüzmeleri sızdı göz kapaklarından içeri, belli belirsiz bir yol uzanıyordu az ileride uzun ince. Âdeta hiç bilmediği topraklarda kaybolmuş gibiydi; yol yordam bilmiyordu. O sırada babası, küçük Veysel'in çiçek kokan ellerine, ilk oyun arkadaşı olan sazını tutuşturdu. Kimse bilmiyordu, bu nesiller boyu unutulmayacak bir halk ozanının ilk doğuş anıydı.

Gözlerine inen perde, gönlüne açılan sayısız pencereye dönüşmüştü. O pencerelerden seyreyledi kâinatı, tabiatla hemhâl olup; tefekküre daldı. Yolu kendinden kendineydi Veysel'in. Hiç bitmeyen arayışını "Hiçbir türlü bulamadım ben beni." sözü ile ifade etmişti.

Bir yol üzeri dünyaya gelmesinden ötürü müdür bilinmez, yaşamı boyunca yola revan olmuştu. Geçtiği tüm yollara çiçekten sözler ekmiş, fersah fersah mis kokulu şiir bahçeleri yetiştirmişti. Onun yeşerttiği bu bahçelere yolu düşenler, çeşitli çiçekler toplayacak, Veysel'in küçük dünyasındaki eşsiz zenginliklerle karşılaşacaklardı.

Şiirleri aracılığıyla verdiği anlam yüklü mesajlar, onun ne denli büyük bir düşünür olduğunun bariz

kanıtıydı. Sözlerini tasavvuf, bilim ve derinlemesine felsefe içeren motiflerle bezeyip armağan etmişti insanlığa.

Hayatının hiçbir döneminde mektep yüzü görmemiş, okuyamamış olması Veysel'den zerre eksiltememişti, zira o kâinatın sırrına mazhar olmuş, bilimin lisanını kavramış bilge bir ruha sahipti. Gönül gözü ona öyle bir aydınlık sunmuştu ki; gözlerine inen perdeler bile Veysel'i karanlığa gark edemezdi. "Küçük Dünyam" şiirinde sıraladığı dizeler, Veysel'in görmeyen gözlerini bir velinimet sayısının en güzel örneğiydi.

Bir küçük dünyam var içimde benim

Mihnetim ziynetim bana kâfidir

Görenler dar görür genişir bana

Sohbetim ülfetim bana kâfidir

Bakmak ile görmek arasındaki farkı günün birinde, "Eğer gözlerim olsa idi ben toprağı göremeyecektim, toprağın özelliklerini bilmeyecektim, çiğneyip geçecektim" sözleri ile tarif etmişti. "**Gerçek şair olamazdım çiçek gözümü almasaydı**" diyordu. İşte böylesine kanaatkâr ve yüce bir gönül taşıyordu Veysel göğüs kafesinde.

“İki kapılı bir han” dediği dünyada minnet ve tahammül ile yol alıp ömrü göçe yüz tuttuğunda, köklerini toprağa sımsıkı salmış yetmiş dokuzluk bir ulu çınardı. Toprak onun yâri, yolu, yoldaşı, anası, vuslatı idi. Görünmüştü yolun sonu Veysel’e, kavuşacaktı sadık yârine. Son kez dilinden dökülen mısralar şunlar oldu:

*Selam saygı hepinize
Gelmez yola gidiyorum
Ne şehre ne de köye
Gelmez yola gidiyorum*

*Gemi bekliyor limanda
Gideceğim bir ummanda
Gözüm kalmadı cihanda
Gelmez yola gidiyorum*

Bir ilkbahar günü, toprak ana uyanır uyanmaz bastı Veysel’ini bağrına. Belli ki kavuşmak için baharın gelişini beklemişlerdi. Veysel’in gözlerine son kez çiçekli perdeler inmiş, toprak ana evladının üzerine mis kokulu çiçeklerle süslediği örtüsünü örtmüştü. O an öylesine yüce bir andı ki; böylesi bir kavuşma ancak Veysel ile sadık yâri, toprak anaya yakışırdı.

 YENİ

ZELİHA YILMAZ

Avusturya – Viyana

Rota Yeniden Belirleniyor

Esra Demir

*erkes gönlünce bir yol arıyor kendine.
Ama bir gün, bir ses haykıracak gök-
lerden: Herkesin yolu kendine varır;
arama başka yerde.*

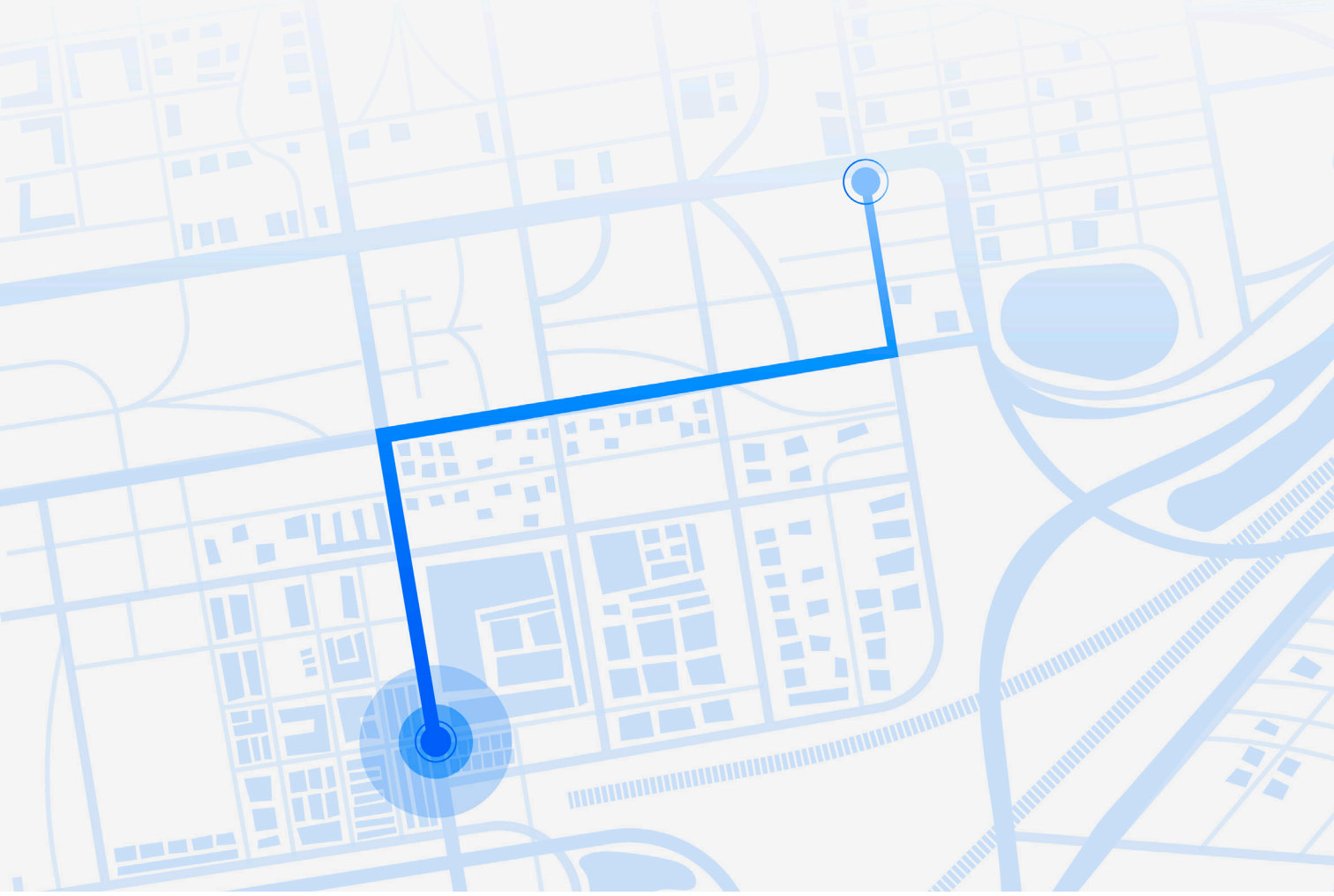
Ömer Hayyam

İnsanlık tarihinin en büyük meselelerinden biridir; yol ve yolculuk. Bu kavramlar geleneksel düşünce dünyasında yer aldığı gibi modern düşünce dünyasında da önemli bir yer alır. Sinema, edebiyat veya mimari gibi farklı sanat dallarında özenle işlenen ve aynı zamanda dönemin kültürel ve toplumsal atmosferi hakkında fazlasıyla ipucu veren konulardır. Bu sebeple her dönemde farklı bir bakış açısıyla ele alınmış ve bir sembol hâline gelmiştir. Özellikle dışsal faktörlerin de etkilediği seyahatlerin insanlık tarihinin en önemli temel meseleleri arasında yer aldığı söylenebilir. Bu sadece gezmek, yeni yerler keşfetmek için çıkılmış bir seyahat de olabilir insanın kendini güvende hissetmediği için mecbur kaldığı bir göç yolculuğu da olabilir. Diğer bir yandan özellikle modern dünyanın bize dayattığı, gerçeklikten uzak, kendini veya hayat amacını bulma yolculuğu olarak tanımlayabileceğimiz içsel bir yolculuk olarak da ele alınmış olabilir.

Bizim için asıl önemli olan meselenin ise yol ve yolculuk arasındaki bağlantıyı kurup seyahat hâlindeyken de asıl yolculuğumuzun amacını bulmak olduğuna düşünüyorum. Yazarın da dediği gibi “İnsan kendini alıp bir yolculuğa çıktığında aynı kalmaz. Yol dönüştürür, değiştirmez ama dönüştürür.” Çıktığımız her yolculuk yeni bir başlangıç, önemli bir fırsat ve yepyeni bir heyecandır aslında. Gördüğümüz her bir kültür; farklı bir bakış açısı, hayata dair bir tecrübe ve kendini bulma yolunda önemli bir adımdır. Bahsettiğimiz yolculuk bazen tatil amaçlı yapılan bir seyahattir, bazen gurbet, bazen bir ayrılık, bazen de bir kavuşma... Aslında çıktığımız yolculuk ne amaçla olursa olsun, bu yolda hemen hemen bütün duyguları yaşarız ve zamanla gittiğimiz yerleri kısa yoldan okumayı öğrenmeye başlarız. Örneğin; tren istasyonları... Neredeyse her ülkede denk geldiğimiz tren istasyonları bize o ülke hakkında çok fazla ipucu verir. Çünkü trenler sadece bir ulaşım aracı değil, aynı zamanda hayattır. Meraklı, yorgun, telaşlı, tedirgin, düşünceli... Bir elinde kahve, iş dünyasının monotonluğunda bunalan insanların tablolaşmış hâli gibidir.

Peki, günlük yaşantımıza devam ettiğimiz, hayatın bitmek bilmeyen telaşları arasında bir anda durak-

sadığımız oldu mu hiç? Belki de farkında olmadan birbirini tekrar eden sıradan günler yaşıyoruz; mesela sabah kalkıyoruz, okula veya işe gidiyoruz, yemek yiyoruz, uyuyoruz ve ertesi gün bu döngü yineliyor kendini. Peki, hiç gerçekten duraksadığımız oldu mu? Bunca yoğunluğun, telaşın, stresin, hatta sıradanlığın arasında bir dakikalığına da olsa durup bu dünyaya neden geldim, bu yaptıklarımı neden yapıyorum veya bu dünyada yaşama amacım ne diye sorduk mu kendimize? Eğer biraz da olsa kendi içimizde bu sorulara cevap aramaya başladıysak ve bu tutumu içselleştirmeye çalışıyorsak işte o zaman hayatta anlam bulmak üzere bir yola girmişiz demektir.

İnsanın anlam bulma arayışı ruhlarımızın toplandığı kalubelaya dayanıyor. Yüce Rabb'imiz "Ben sizin Rabb'iniz değil miyim?" diye soruyor ve ruhlarımız "Evet, sen bizim Rabb'imizsin." diye cevap verirken aslında bir emaneti yükleniyor ve öyle çıkıyoruz bu dünya yolculuğuna. Henüz yaşamanın ne olduğunu bilmezken, kendimizi ifade edemezken, etrafımızda olan biteni anlamaya çalışırken başlıyor bu anlam arayışı yolculuğumuz. Bu öyle bir yolculuk ki, asıl hedefi bir yandan bizi aslolana götürmek iken diğer yandan omuzlarımıza yüklediği sorumluluğun bilincinde olmamızı sağlamak.

Bize verilen merak duygusu yaradılışımızın bir parçasıdır ve bizi yaratan Zat tarafından öylesine verilmemiştir elbette. Yaradılışımızın bir parçası olması, istemeden de olsa bu duygunun esiri olduğumuz gerçeğini değiştirmiyor. Öğrenmek veya yeni şeyler keşfetmek elbette güzeldir ve sorduğu sorulara cevaplar bulabilmek kadar insanı tatmin eden, özgüven veren başka bir şey yoktur. Önemli olan bu duyguyu doğru yerlerde kullanıp asıl aradığımız cevabı bulma yolunda ilerleyebilmektir. Denklem çok basit aslında, doğru cevaba ulaşmak istiyorsam doğru soruyu doğru zamanda sormalı ve cevabı doğru yerde aramalıyım.

İnsanın kendi içinde olan bu yolculuğu kişiye göre farklılık gösterebilir. Bazen okuduğumuz bir cümleyle çıkarız bu yolculuğa, bazen yeni tanıştığımız bir insanla, bazen de bir ağacın dalından düşen bir yaprağı izleyişimizle kendimizi bu yolculuğun içinde buluruz. Önemli olan nasıl veya nerede başladığı değil, bu yolda yolcu olmaya karar vermiş olmamızdır.

Hayata bir yolculuk dersek eğer, ben kendi hikâyesimin yolcusuyum ve yolculuğum yanımda taşıdığım bir bavuldan ibaret. Beni ben yapan tecrübelerimle, hiç yaşamasaydım dediğim pişmanlıklarım, bazen

attığım cesur adımlarımla, bazen de bitti dediğim yerde yeniden başlamalarımla doldurduğum... Ömür dediğimiz şey bu değil miydi zaten? Yolculuğumuz boyunca yaşadığımız her türlü inişler ve çıkışlar... Elbette bavulumun ağırlaştığı dönemlerde olmuştur ve olacaktır. Devam etmekle pes etmek arasında ince bir çizgide hayatımı sorguladığım, gücümün kalmayıp hissettiğim, dile kolay deyip anlatmaya başladığım, hayatı yaşanılır kılan ve beni ben yapan ne varsa, belki de benim bile unuttuğum birçok anıyı veya deneyimi de yanımda taşıyorum...

Yaşamak; diğer bir adıyla umut etmektir; her türlü olumsuzluğa, yolda kalmışlıklara rağmen direnebilme gücüdür. Umut ise hayata iyimser bir açıdan bakabilme sanatıdır, azmin ilk ve en önemli basamağıdır. Hiç şüphe yok ki bizi bu yolculukta ayakta tutacak olan sadece umutlarımızdır. Yolda yürüyebilmek için ihtiyacımız olan en önemli ağıdır. Önce umut ederiz, sonra da kararlı bir şekilde inandığımız yolda tüm engellere rağmen yürümeye çalışırız. Hedefe ne kadar odaklanmışsak yollardaki engeller o kadar görünmez olur. İşte bu yüzden umudun yanında, ihtiyacımız olan en önemli şeylerden bir diğeri de sağlam bir hedeftir. Nietzsche'nin de dediği gibi **"Yaşamak için bir "neden"i olan her türlü "nasıl" a dayanabilir."** Hedeflerin ve yürüdüğün yola olan inancın ne kadar sağlamsa direncin de o oranda yüksek olur. İnsanlar sürece alışabilen varlıklardır ve alışamayacağı hiçbir şey yoktur ama belirsizlik, nereye gittiğini bilmediğin bir yolda yürüyor olmak; yaşamı, adım atmayı, hatta devam etmeyi fazlasıyla zorlaştırır.

Yolun uzunluğu bilinmese de, kendimizi bulma yolculuğunda atacağımız ilk adımdan korkmamalı; sabır, cesaret ve istikrarı yanımıza alıp bu yola çıkmalıyız. Aslında biz her ne kadar farkında olmasak da her şey sadece o bir adımı atmakla başlıyor. Elbette bu hiçbirimiz için kolay bir süreç değildir, inişleriyle ve çıkışlarıyla içine girdiğimiz iki yönlü bir süreçtir. Asıl hedefe herkes değil, gerçekten isteyenler ulaşacaktır ve bu yüzden emin adımlarla ilerlerken ayağımıza dikenlerin batması kaçınılmazdır. Bizim için önemli olan yolun sonunda varacağımız yer değil; yol boyunca heybemize doldurduklarımız, yaşadığımız tecrübeler ve çıkardığımız derslerdir. Varacağımız yer neresi diye düşünmeden önce asıl önemli olan kendimizi yola bırakmak, odaklanmak ve akışa teslim olmaktır.

İnsanın varacağı yer zaten bellidir, zira insan ölmek üzere doğar ve bu da yadsınamaz bir gerçektir. Çünkü her şeyin bir sonu olması yaşamı daha da anlamlı kılar. Yani insan varacağı yeri değil, varacağı hâli değiştirebilir. Önemli olan bu yolda olmak ve bu uğurda bir şeyleri feda etmeyi göze alabilmektir. Bu dünyada bize asıl kimliğimizi kaybettirmeye, unutturmaya çalışan birçok yaşam tarzı ve felsefe varken asıl meşguliyetlerimizden kopmadan bizim için önemli olan sorularla ilgilenmeyi kendimize görev bilmeliyiz. Bahadır Yenişehirlioğlu *Hanne* kitabında bir cümle ile bu konuyu çok güzel özetlemiştir: "Ben anlam arayışının peşine düştükçe her türlü anlamdan yoksun bir dünya tarafından kuşatılmış olduğumun farkına vardım."

Ezcümle; bizler için asıl önemli olan bu yolda yürümeyi öğrenmek ve bu yolda kalabilmektir... Ve eğer pes etmeden yürürsek yol bizi güçlendirecektir... Yürümeyi öğrendikçe yol da güzelleşiyor, yolculuk da, yoldaşlar da...

*Yol odur ki doğru vara
Göz odur ki Hakk'ı göre
Er odur ki alçakta dura
Yüceden bakan göz değil.*
Yunus Emre

ESRA DEMİR

Almanya - Stuttgart

El-Memleket'ül-Mağribiyye: Renkli Ülke

E s m a O k u r t e r z i

Fas, yerli halkın terimiyle El-Memleket'ül-Mağribiyye, 680 yılında İslam ile tanış olmuş, günümüze kadar İslam'ı resmî din olarak kabul etmiş ve halkın ağırlıklı olarak Mâlikî mezhebinden olduğu bir ülkedir.

Bir tarafı iki farklı deryayla çevrilmiş, Allah'ın “iki denizi salıverip aralarına da görünmez bir perde ve karışmalarını önleyici bir engel koyandır” ayetini görebildiğiniz ve hatta hissedebildiğiniz yerdir Fas. Medenilik iddiasındaki Batı'da ancak 19. yüzyılda kadınlara okuma hakkı verilirken, Fas şehrinde 9. yüzyıldan itibaren kadınlara bu hak tanınmış, yine bir kadın tarafından kurulan (Fatima el-Fihri) Karaviyyin Üniversitesi kadınlara ilim kapılarını açan ilk yükseköğrenim kurumu olmuştur. Hatta dönemin hükümdarının gördüğü rüya dolayısıyla minaresi 271 metre yüksekliğinde yüz bin kişilik bir cami inşa ettirmesi aynı zamanda minarenin boyuna yaklaşacak evlerin inşasını yasaklaması, Fas'ın sayısız güzelliklerinden sadece birkaç tanesidir.

Fakat onca güzelliğin yanında hoş bulmadığım, o güzelim memlekete yakıştıramadığım görüntülere de şahit oldum. Bu sebeple bir memleketi keşfetmek için yola çıkıldığında sadece göz boyayan turistik yerlerde kalınmamalı. Zira perde arkasında akan hayat ancak şehrin ara sokaklarında yürüyerek, arka sokaklardan geçerek fark edilir. Bu noktada tavsiyem; Kazablanka'da da Fas'de de tam bunu uygulamanızdır. Sadece köpükle yıkanmış gibi tertemiz, büyük caddelerden değil de, gerçek hayatın yaşandığı ufak, kirli, kırık dökük ve çöp dolu mahallelerden de geçmeniz, zenginle fakir arasındaki uçurumu yakından görmenezdir.

Her gittiğim şehrin kendisine özel bir rengi var, diyebilirim. Marakeş kızıla bürünmüşken, Şafşavan mavi, Kazablanka ve Rabat ağırlıklı olarak beyazdır. Fas'ın binaları ise fildişi rengindedir. Bu renk çeşitliliği sebepsiz değil. Mesela Marakeş'de evlerin kıvılcık boyası özellikle binaların içlerini serin tutar. Şafşavan'ın mavisiyse akrepleri uzak tutmak içindir çünkü şehirde akrep çoktur, ancak mavi renk korkusundan evlere yaklaşamazlar. Fas'a ilk ayak bastığım şehir Agadir'e çölün nüanslarını yakıştırıyorum. Sıcaklığı ne yorucu ne bunaltıcı, yani tam kıvamında; havası sanki çölde kum taneleri uçuşuyormuş gibi hafif sisli, gökyüzüyse gri tonlara boyanmış.

Otele yerleşip en nihayetinde buz gibi soğuk, sesli dalgalarıyla Atlantik Okyanusu ile tanışmamın ardından bir koşuşturmayla şehri terk edip yollara koyuldum. Şehirden şehire otobüsle yol alırken insanlarla tanışıp kaynaşma imkânı buluyordum.

Ülkenin geçmişini ve özgünlüğünü en güzel şekilde yansıtan şehirler ise Marakeş ve Fas. Marakeş'te ülkeye has bir hissiyata kapıldım. Şehir özünü korumuş, insanları sıcak ve size yakınlık gösteriyor, hatta Türk olduğunuzu öğrendiklerinde gözlerinden okunan o kardeşlik hissiyatı sizi öyle mutlu ediyor ki âdeta öğle vakti güneşin sıcaklığı gibi içinizi ısıtıyor. Bununla birlikte gece karanlığı çöktüğünde Marakeş meydanında o parıl parıl, meşhur mozaikli Fas lambaları eşliğinde turistler için düzenlenmiş, hareketli eğlencelere de tanıklık etmek mümkün. İşte UNESCO Dünya Mirası Listesinde de yer alan Fas de hakeza gösterişli ve görülmeye değer. Yine koruma altındaki Medina, tarihî surlar içinde eski bir şehir. Araçların girmesinin yasak olduğu dar sokaklarıyla ünlenen Medina'nın benim için en değerli özelliği

ise dünyada kadınlara ilk defa eğitim alma hakkı verilen üniversitenin 850'li yıllarda yine bir kadın tarafından burada inşa ettirilmiş olması. Son olarak Medina'daki eşsiz el sanatlarını unutmamalı; deve derisinden çanta, ayakkabı ve başka nice aksesuarların ve ipek şalların imalat süreçlerini de yakından görme imkânı bulabiliyorsunuz.

Fas'ın en önemli şehri benim için Tanca'dır. Zira 711 yılında Tarık bin Ziyad tam da oradan gemileri ve mürettebatı ile o vakte kadar aşılmamış denizi aşmış İslam'ı Endülüs'e taşıdı. İspanya tarafına baktığında *España* topraklarına varıp İslam ordusunun önünde gemileri yakan bir komutayı, işte tam o tarihî olayı gözünüzün önünde canlandırabiliyorsunuz. O uç noktada durup hiçbir teknolojik alete gerek duymadan çıplak gözle İspanya'yı görüp o maneviyatı tam da orada hissedince karşı yakanın en kısa zamanda tekrar İslam'la şereflenmesini arzuluyorsunuz.

Başta belirttiğim gibi ara sokaklardan, mahallelerden geçerken o beyaza bürünmüş evlerin arkasındaki hayatı da keşfetmelisiniz. İşte bunu tam da Kazablanka'da II. Hasan Camii'ni görebilmek için yaptım. Zenginle fakir arasındaki uçurumu, halk pazarında insanların ne koşullar altında çalıştıklarını gördüm. Bir yandan ekmek parası için evlerinden getirdikleri kullanılmış giysi, kemer, telefon gibi eşyaları yerlere serip satmaya çalışan diğer yandan yol sorduğumda güvenlik gerekçesiyle bahsi geçen sokaktan geçilmesini gerektiğini söyleyen yerlilerle karşılaştım.

Bir hanım olarak yol boyunca karşılaştığım bir başka zorluksa abdest almaktı. Otel ve II. Hasan Camii dışındaki yerlerde abdest zor şartlarda alınıyordu. Bu mağduriyet karşısında sessiz kalmak istemediğimden rehber sormuştum. Faslıların çoğu Mâlikî mezhe-

binden oldukları için duran suyla abdest alırlarmış, bu yüzden de illa ki bir abdesthane gerekmiyormuş, hele de kadınlara. Bu bilgi neden abdesthane bulmakta zorlandığımızı anlamama vesile olsa da abdesthane bulma sorunumu çözmedi. Bu vesileyle Türkiye'deki camilerin mimarlarına ve mühendislerine abdesthanelerdeki olanaklar için minnettar olduğumu dile getirmek isterim.

Tüm karşılaştığım güzellikler, hayalimdeki toprağın rengi, el sanatları, minareler, hepsini gezip görmeme rağmen Mağrip'in çölünü görme imkânım olmamıştı. Fas'a gidip de çölü görmemek yapbozun parçalarından birinin eksik kalması gibi değil mi?

Fas denildiğinde evvela Tarık bin Ziyad'ın valilik yaptığı şehirden yola çıkarak fetih sancaklarını Endülüs'e taşıması, Atlantik Okyanusu'yla Akdeniz'in yan yana olması, o sıcak kalpli yerlilerin Türklere karşı beslediği sevgi, eşsiz el sanatları, kanunen bina yüksekliğinin II. Hasan Camii'nin minare yüksekliğini aşmasının yasaklanması ve dünyada kadınların ilk üniversitesi gelsin akla...

ESMA OKURTERZİ

Almanya - Berlin

M a s a b a ş ı
Telve Konuşmaları

M o d e r a t ö r : E c e m T u b a H ı z a r c ı

20. Yüzyıl
Avrupa
Edebiyatından
Notlar

Katılımcılar

Şebnem Hamurcu, Aslıhan İnce, Esra Hanım Akdeniz,
Mehmet Akif Çelik, Zeynep Zuhal Kılınç,
Mihriban Harbi, Elif Neslihan Güney

ŞEBNEM HAMURCU

1. Apollinaire, kaligram tekniğiyle sizce neleri yansıtmak istedi?

Apollinaire, kaligramları kendince şöyle tanımlıyor: “Benim için kaligram işaret, tasarım ve düşünceler bütünüdür. Bu bir konsepti ifade etmenin ve gözü yazının genel bir vizyonunu kabul etmeye zorlamanın bir yoludur.”

Yani yazar, kaligram tekniğini kullanarak hisler ve düşüncelerin sözcüklerin de ötesine geçerek ifade edebileceğini yansıtmak istemiştir. Apollinaire’in kaligramları, okura sade bir metin yerine görsel bir şölen sunmaktadır. Okur bu görsel şölen ile kelimelerin sınırını aşar ve hayal gücünün derinliğine iner. Anlamlar artık daha özgürdür.

2. Eluard ve Aragon gibi yazarların, yazıyı ve sanatlarını bir direniş olarak sunmaları edebiyatın bazı durumlarda bir silah olabileceğini gösterir mi?

Eluard ve Aragon, kendilerini kişisel olarak ifade etmekten ziyade toplumsal ve siyasi konuları anlatmak için kalem oynatmıştır. Bu iki yazar, yazılarından bir

sahne oluşturup 20. yüzyılda gelişen savaşları, toplumsal eşitsizlikleri ve birçok adaletsizliği eserleriyle gözler önüne sermiştir.

Mesela Aragon’un toplumsal duyarlılığı olan şiirlerinde bunu yaptığını görürüz.

Edebiyat, bazı gerçeklere savaş açacak niteliktedir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sırasında Eluard ve Aragon gibi yazarlar yazılarıyla cephede yer almıştır. Direniş mücadeleleri bunun en çarpıcı örneğidir. Edebiyat bilinçlendirir, değişim sağlar. Okurları düşünmeye iter ve eyleme geçmeleri için teşvik eder. Örneğin; Eluard, “Özgürlük” şiiriyle bir özgürlük marşı kaleme alır ve özgürlüğü överek İkinci Dünya Savaşı’nın doğurduğu adaletsizliklere silah doğrultur. Bu anlamda edebiyatın bazı durumlarda silah olabileceğini söyleyebiliriz. Jean-Paul Sartre’in da dediği gibi: “Sözler, dolu silahlardır.”

3. Günümüz Fransız şiiri hakkında neler söylemek istersiniz?

Günümüz Fransız şiiri, tam olarak “zincirlerinden kurtulan Fransız şiiri”ni temsil ediyor diyebiliriz. Tüm kuralların geri planda kaldığı, özgürlükçü ve yenilikçi bir şiir. 20. yüzyıl boyunca Fransız şiirinin geçirdiği reformlar sonucunda, günümüz Fransız şiiri tüm geleneksel kodları yıkmayı başarmıştır.

ASLIHAN İNCE

1. Kitapların yakılması sizce bir toplumda nelere yol açabilir?

Neticede bu yakma eylemi sembolik bir hadiseydi; alevlerin yol açtığı kayıp, bir toplumun edebî ve de kültürel birikimini yok etmekle beraber, hadisenin vuku bulduğu yılları ve sonrasını da aynı şekilde etkileyeceğinin göstergesidir. Aynı şekilde toplumsal hafıza üzerindeki etkisiyle iletişim sorunlarına da yol açabilir. Bu tür eylemlerin baskıcı ve sansürcü yansımaları, entelektüel serbestliği ve bilimsel çalışmaları olumsuz yönde etkileyebilir. Bu etkiyi çoğunlukla, dönemin bilim insanlarının ülkeden ayrılmasındaki artışta da gözlemlemek mümkündür. Üstelik bilimsel çalışmalarda Almanca yerine İngilizcenin tercih edilmesi de artmıştır. Bu tür olaylar, bir toplumun düşünce özgürlüğü ve ifade özgürlüğü konusundaki hassasiyetini ve direnişini de gösterir.

2. Günümüzde edebiyatı sansürlemek hâlâ mümkün mü?

Sansürün varlığı, meşruiyeti yahut sınırları büyük ölçüde tartışmalıdır ve toplumdan topluma farklılık gösterebilir. Edebiyatın sansürlenmesi yahut olası sansürün sınırları da hukuki, siyasi ve de toplumsal düzeylerde devam eden bir tartışmanın konusu olabilir. Ancak günümüz imkânları çerçevesinde, özellikle dijital iletişim araçlarının varlığıyla, olası bir sansürün oluşumunun belirli bir seviyede engellendiğini söylemek mümkündür diye düşünüyorum. Neredeyse bütün iddia ve fikirler bir şekilde o sonsuz malumat yığına eklenmektedir.

3. Brecht gibi edebiyatı bir eylem olarak kullanmak sanatın gücü hakkında neleri ifade eder?

Sanat, sadece estetik bir zevk yahut eğlence aracı değildir. Sanatın aynı zamanda toplum dinamikleri üzerinde derin etkiler yaratabilecek bir araç olduğunu vurgulamak gerekir. Bu etkiyle, ortak bir toplumsal bilinç oluşturmak kadar kitleleri ezberleri sorgulamaya teşvik etmek de mümkündür.

ESRA HANIM AKDENİZ

1. Psikanalizin Avrupa edebiyatına etkilerinden bahsettiniz. Edebiyatta korku ve fobi gibi temaların yer bulması sizce toplumu nasıl etkiledi?

20. yüzyıl edebiyatı okura yeni bir konum belirleyerek, onu yazarın gölgesinden çıkarıp düşünerek metni anlamaya gayret eden, yorumlayan, alt ve üst metin okumaları yapıp çözümlemeye çabalayan bir role sokmuştur. Bu anlamda korku ve fobi temalarının, topluma yeni bir bakış açısı kazandırdığını düşünüyorum. Benzer korkuların ve duyguların, iç karmaşaların, hızla değişkenlik gösteren zihin akışının şahsında da var olduğunu fark eden okur, anlaşılmış hissetmiş ve bu duyguların o zamanın tabiriyle delilik belirtileri değil, olağan insani durumlar olduğunu anlamıştır.

2. 20. yüzyılda süregelen savaşlar korku ve fobi temalarının edebiyatta daha fazla yer bulmasını sağlamış olabilir mi?

Bir sanatçı etrafındaki hadiselerden mutlaka etkilenir. Savaş gibi korku verici, acımasız ve insanı sürekli sorgulatan bir vahşet muhakkak korkuların ve fobilerin edebiyatta daha sık işlenmesine sebep olmuştur. Özellikle Almanya'da savaş sonrası edebiyat kapsamında pek çok acı eser ortaya konmuştur. Savaşı iliklerine kadar yaşamış yazarlar, savaş meydanlarının dehşet verici yüzünü, yitip giden nesilleri, açlığı ve esareti, hayatta kalabilmek adına öldürmenin getirdiği kahredici duyguları metinlerinde karakterler üzerinden ustalıkla işlemişlerdir.

3. Zweig, Freud'un keşifleri öncesinde "Hasta Avrupa" kavramını kullanıyor. Sizce insanları edebiyatla iyileştirmek adına eserlerinde bu hastalıkları öne çıkarmış olabilir mi?

Zweig'in inişli çıkışlı hayatını gözümüzün önüne getirdiğimizde onun yersiz yurtsuz kalışını, derin üzüntülü hâlini daima yazarak aştığını ve yeni metinler üreterek kendini tekrar tekrar hayata bağladığını görmekteyiz. Bu durumda Stefan Zweig'in eleştirdiği, gözlemlediği, hatta içtenlikte reddettiği konuları kurgulayarak topluma sunması muhakkak sanatçının bilinçli bir tercihidir. Edebiyatın iyileştirici gücünü defalarca deneyimleyen Zweig, okurun metindeki karakterin acılarını, duygu ve düşünce dünyasını anlamaya çalışmasının, okuyucunun kendisinin ve başkalarının hayatına olumlu açıdan bakmasını sağladığını ve onları bir nebze de olsa iyileşmeye sevk ettiğini gözlemlemiştir.

MEHMET AKİF ÇELİK

1. 20. yüzyıl Avrupa edebiyatından etkilenen bir Türk edebiyatçı ve etkilendiği akımlara örnek verebilir misiniz?

Entüisyonizm veya Türkçe sezgicilik; mutlak bilgiyi şaşmaz ve tam olarak sezgi vasıtasıyla elde edilebileceğini iddia eden bir akımdır. Düşünce ve fikirleri büyük ölçüde Fransız filozof Henri Bergson'un sezgicilik/ruhçuluk felsefesine dayanan bu akım edebiyatımıza Cumhuriyet döneminde girmiştir. Necip Fazıl Kısakürek ve Asaf Halet Çelebi gibi şairler üzerinde bu akımın etkileri olmuştur. Fakat buna rağmen Öz Şiirciler ve Garipçiler akımından etkilenen Türk edebiyatçıları modern çizgi üzerinde ilerlerken hiçbir zaman memleketçilikten ve millî duyarlılıktan taviz vermemişlerdir.

2. 20. yüzyıl Batı edebiyatının etkilerini günümüz Türk edebiyatında hâlâ görebilir miyiz?

Bir edebiyatın tamamıyla millî olması her ne kadar mümkün olmasa da yıllarca süren savaşlar ve mücadelelerle gelen zaferler, millî hisleri kabartmış ve millî bir edebiyat geliştirme arzusu uyandırmıştı. Edebiyat her şeyden önce bir bütündür ve bu bütünlük içinde farklı anlayışlar ve üsluplar mevcuttur. Dolayısıyla Batı edebiyatının etkisinin gittikçe azaldığını düşünmekteyim.

3. Sizce günümüzde Batı etkisi hâlâ devam ediyor mu?

Tarih boyunca Arapça ve Farsçanın etkisi altında kalan edebiyatımız Tanzimat'la birlikte Batılılaşmaya başladı. Fakat Türk edebiyatının Batı edebiyatı etkisi altında kalamayacağı çok geç olmadan anlaşılmıştı. Dolayısıyla tarihî ve millî sorumluluğu göz ardı etmeyen yazarlarımız millî ve modern Türk edebiyatı devrini başlatmışlardı. Günümüz edebiyatçıları bu düstura uyarak kendilerine özgü bir çizgi üzerinden ilerlemektedir.

ZEYNEP ZUHAL KILINÇ

1. Marguerite Yourcenar'ın hayatı boyunca hep farklı farklı ülkelere taşınmış olması sizce edebiyatını nasıl etkilemiş olabilir?

Yourcenar, konformist olmayan bir kişiliğe sahiptir. Bu, Yourcenar'ın içinde bulunduğu çevre ve şartlara itaat etmediği anlamına gelir. O daima başkaldırıdan yana bir hayat yaşamıştır. Farklı ülkelere gidip yaşamaması öncelikle babasının işi sebebiyle bir mecburiyetten kaynaklamış olsa da, daha sonra kendi isteğiyle başka dünyalara yelken açmıştır. Karakterinin bir tezahürü olan yolculuk yapma sevdası ve merakı onun diline ve hikâyelerine de yansımıştır.

Fransa'da meydana gelen sosyo-ekonomik olaylardan etkilenen yazarlar gibi toplumun vicdanı ve işçilerin hakkı gibi meseleler üzerinde durması buna bir örnektir.

2. Yourcenar'ın çeviriye de önem vermesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Çoğu yazar başka yazarlardan fikirleri için tercüme yapmıştır, ancak Yourcenar için bu durum biraz farklı. O hem farklı kalemlemlerle tanışmak hem de mirasının tükenmesi sebebiyle para kazanmak amacıyla tercümeler yapmıştır. Virginia Woolf'un *The Waves* adlı kitabının çevirisini yapmak için Paris'ten Londra'ya gitmesi onun sadece maddiyat odaklı olmadığını gösterir.

3. Ülkede birçok dil ve kültürün olmasının 20. yüzyıl Belçika edebiyatına en büyük etkileri nelerdir?

Belçika 17. ve 18. yüzyıllarda Fransızların etkisi altında kalmıştı. O dönemde Felemenkçe çiftçilerin dili olarak görülürken, Fransızca zenginlere has bir dil olarak kullanılıyordu. 19. ve 20. yüzyıllarda durum değişmeye başlamış ve Flaman yazarlar isyan etmiştir. Hem şiirlerinde hem de düz yazılarında Flaman bölgesinin üstünlüğünü anlatan dizeler kaleme almışlardır.

Buna rağmen Fransızcanın etkisi devam etmiştir. Belçika'nın şu anki coğrafi konumundan da çıkarcığımız üzere Fransızca hâlâ hâkim bir dil ve kültürel olarak da etkin bir unsurdur.

Fransa etkisi haricinde Hollanda etkisinden de bahsedebiliriz çünkü Flamanca'nın iki ülkenin ortak dili olması hasebiyle Hollanda'nın da Belçika edebiyatına katkısı ve etkisi büyük olmuştur.

MİHRİBAN HARBİ

1. Brecht gibi, toplumsal meseleleri mizahın olduğu bir edebiyatla anlatmak toplumda nasıl etkiler yaratabilir?

Mizah sanatı kendi başına çok enteresan ve kapsamlı alan. İnsan psikolojisinde oluşturduğu etkileri araştırmanızı tavsiye ederim.

Bir meseleyi olduğu gibi anlatmak ile mizahi yoldan anlatmanın en büyük farkı, mizahın olaya hiç bekle-nilmeyen ve aslında alakasız gibi duran bir bakış açısı kazandırmasıdır. İnsanlar olayların farkında, haber programlarını açtığınızda muhabirler neler olduğunu zaten ayrıntılı şekilde anlatıyor. Asıl etki yaratacak olan şey ise bu olaylara beklenmedik bir pencereden bakmaktır. Bu kapsamda ziyadesiyle düşündür-en unsur ise, mizahi ortamda ciddi meselelere gülebildiğimizde, aslında uğruna savaşılan birçok şeyin ne kadar anlamsız olduğunun farkına varmamızdır.

ELİF NESLİHAN GÜNEY

1. Edebiyatı savaşın sonuç olduğu travmaların aynası olarak kullanmak topluma ne katar?

Farkındalık, hatırlatma ve en önemlisi de sayıların bireylere dönüşmesini sağlayabilir. Tarih kitaplarını okuduğunuzda veya haberleri izlediğinizde örneğin bombalanan bir yerde şu kadar ölü veya yaralı var diye bahsedilir. Aklınızda sadece bomba ve sayı kalır. Ama edebiyat o sayılardan bir tanesini veya birkaç tanesini alır ve anlatmaya başlar. Yıkım edebiyatı bunun için sade ve açık bir dil seçmiştir. İç ve dış yıkımı gizlemeden toplumsal ve kişisel travmaları açıkça göstermiştir.

2. Epik tiyatro türü hakkında bizlere birkaç cümle söylemek ister misin?

Elbette! Epik tiyatro türü yazıda incelediğimiz Bertolt Brecht'in İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra oluşturduğu bir türdür. Marksizm-Leninizm akımlarından etkilenip toplumu ve özellikle kapitalizmi eleştiren bir tiyatro kuramıdır. Brecht'in geliştirdiği bu edebî tür, Türk edebiyatında da kendine yer bulmuştur; Türkiye'de ilk epik tiyatro örneği mesela Haldun Taner'in kaleme aldığı "Keşanlı Ali Destanı"dır. Genel olarak epik tiyatronun amacının toplumsal olayların ve dengelerin arkasındaki nedenleri ortaya çıkarmak olduğunu söyleyebiliriz.

3. Mann ve Brecht gibi yazarların, yazıyı ve sanatlarını bir direniş olarak göstermeleri edebiyatın bazı durumlarda bir silah olabileceği anlamına gelir mi?

Kesinlikle! Dosya yazısında da buna değinmiştim. Toplumda herkesin aldığı rol farklıdır ve herkesin elindeki alet kutusu da farklıdır. Asker direnişini silahıyla gösterir, işçi greve çıkarak hakkını arar, yazar ise kalemle ses verir. Kelimeler sandığımızdan çok daha güçlüdür. Mesela siyasete baktığımızda dünyanın bazen bir kelimeyle nasıl bir yönden başka bir yöne evrildiğini görüyoruz. Edebiyatta aynı şekilde kelimelerle sorgulatan güçlü bir unsurdur. Mann ve Brecht bunun bariz örnekleridir.

2. Trümmerliteratur gibi akımlar gelecekteki toplumlar için uyarılar içerir mi?

Özellikle o zamanda yaşamamış genç nesil için bir "hatırlatma" olabilir ve öğretici bir görev üstlenebilir. Sıkıcı ve tekdüze tarih derslerinin yanı sıra o zamanda ortaya çıkmış edebî akımlar ve eserler kesinlikle düşünce ve duygu dünyasına katkı sağlayacaktır. Trümmerliteratur açısından bakacak olursak da her eser bir uyarıcı olabilir. Savaşın kazananı ve kaybedeni olmadığı gibi, oluşturduğu yıkım ve travmaları anlamak için bu eserler önemli bir rol üstlenmektedir. Fakat uyarma, hatırlatma ve travmaların üstesinden gelme görevi de sadece edebiyata ait değildir.

3. Edebiyat olduğu gibi gerçeği yansıtmalı mıdır?

Trümmerliteratur üzerinden konuşacaksak evet derim. Sade bir dille olayları olduğu gibi aktaran bir akımdan bahsediyoruz. Savaş ve yıkımı olabildiğince gerçekçi bir dille okuyucuya sunuyorlar. Diğer akımlar için bu geçerli olmayabilir. Edebiyat bazen gerçeği olduğu gibi bazen de gizleyerek aktarır. Yazarların kullandığı motifler veya yazı tarzları değişebilir. Gerçek veya gerçek olmayan bir hikâyenin kurgusu ve kullanılan dil önemli bence.

GÖNLÜNDEN GEÇENLERİ YAZ, GÖNDER! SOSYAL MEDYADA PAYLAŞALIM.

Yazı göndermek için: **dergitel@gmail.com**

İŞÇİLERİZ BİZ

*İşçileriz biz: çırak, kalfa, usta, her çalışan;
kurarız seni, ulu katedral, beraber.
Ağırbaşlı bir yolcu gelir bazan
geçer parıltı gibi ruhlarımızdan,
gösterir bize titreyerek yeni bir hüner.*

*Sallanan iskeleye tırmanırız,
sarkar çekiçler ağır, ellerimizden
ta ki bir saatle öpülür alınlarımız,
parlak bir saat, her şeyi bilen: anlarız,
senden gelir, yel eser gibi denizden.*

*Derken nice bin çekiçten bir gürültü ağız,
öter vuruş üstüne vuruş dağlarda bütün.
Salarız seni, ancak kararınca gün:
ve belirli çevre çizgilerin doğar.*

Tanrı, büyüksün.

R A I N E R   M A R I A   R I L K E